

מתיר לגרר הנגיעה לחוד לא ע"פ הצריחה דמ"ס. לפי דבריו דהמ"ס מיירי רק בנשחנה זורת האות אלא מלד הסברא שרי כיון שאין בדבוק קדושה כלל. ואין לחוש שמא ימחוק מעט יותר מן האורך. והוא הסברא שהביא הב"י בשם סה"ד ז"ל. או נימא אישכא דהכא א"ל למחוק רק מה שנכתב בטעות כו'. והמרדכי בשם הר"י התיר מהא דמ"ס מכ"מ לא פליגי בדיון. וכע"פ ס"ל בדבוק אין בו קדושה והא שהור"ך ללמוד מהא דמ"ס היינו דס"ל להר"י דודאי יש לחוש שמא לא יהי' נזהר כ"כ וימחוק יותר מן האורך וכהא דאיתא בסנהדרין (פ"ד ב) דרב לא שביק לבריי למשקיל ליי' סילוא דילמא חביל הוי ליה שגגת איסור. ואיתא שם דאחר שרי משום דהוי שגגת לאו אבל מכ"מ דוקא במקום מזה דהיינו לרפואה שרי הא בל"ז אסור. וה"נ הי' לאסור דילמא יוסיף למחוק מעט מש"ה הביאו ברייתא דמ"ס וס"ל דע"כ לא מיירי בבטל זורת האות דא"כ למה לן טעמא דאינו אלא מתקן תיפוק לן שאינו בגדר מוחק כלל שהרי כבר נמחק כמה שנפל הדיו ואפילו כחב בסיקרא ע"ג דיו נק' מוחק בניטין (י"ט) מכש"כ בנשפך דיו וביטל זורת האות ולא מיליני איסור בחומק אחר מוחק. וכל הני דאסרי בזה אחר זה בבטורות (ל"ג ב) מקראי הוא דכפ"ל. וע"כ מיירי אפילו באופן שהדיו לא ביטל זורת האות אלא פסלו בדבוק ומכ"מ שרי משום תקון דהוי מזה. וה"נ משום מזה לא גזיר ופי' לשון הצריחה שלא יהיה כוונתו אלא להקן לא דמשה' אינו נק' משחית שהרי מכוין לתקן. אלא ה"פ שלא יהיה כוונתו למחוק יותר מן האורך אלא לתקן ולמחוק הדבוק. ובה אין שום איסור מחיקה ואין לחוש שמא ימחוק יותר מן האורך שהרי מזה הוא. ובה מיושב דעת המרדכי שכ' דדוקא בנפל דיו שרי שכבר היה שם כדבשי ומזה הי' לתקן. אבל הכא בפסול נעשה מחמתו ולא מן השם הוא זה עכ"ל ולפי הפי' שבשביל תקן ל"ז מיקרי השחית א"כ מה לי אם יש מזה או לא. כוף כוף הרי אינו משחית אלא מתקן אלא ודאי זה ברור אם הי' מחיקה במקום שנקדש אסור אפילו מכוין לתקן. כדעת הרי"א ועיקר היתור הוא משום שבמקום הדיבוק אינו קדוש ולא חיישינן שמא ימחוק יותר. שהרי אינו מכוין אלא למחוק הדבק והוי דבר שא"מ ושרי. אבל זה אינו אלא במקום מזה שהי' השם בקדושה כראוי ומזה היה לתקנו כו' [ואע"ג דאכתי איכא מזה לתקן היריעה שיש בה הרבה שמות ס"ל להמרדכי דאין סברא דבשביל לתקן אותן שמות יחא עושה דבר שיש לחוש שימחוק זה השם שאין מזה לתקנו. וכי"ז אי' במנחות (מ"ח א) עמוד וחטא בחטאת שבביל שחובה בחטאת אמרינן עמוד וחטא בחטאת שבביל שחובה בעולה לא אמרינן. והר"י לא ס"ל הכי אלא לעולם מזה היא ולא חיישינן שיוסיף במחיקה במקום לאו] מעשה אויל דברי ה"ט"ב דאפילו נדבק בסוף שרי לגרור. דמקום הדבוק אינו קדוש ולחוש שמא ימחוק יותר מעט אין לנו משום מזה כדי לקרות בזה ולא יגנו כל היריעה וכסברת הר"ש והר"י דבשלמא אי נימא דמחיקת הדבוק יש בה איסור. אלא דשרי משום דמכוין לתקן ולא בהשחית בזה יש סברא דאי נימא דכשרה הס"ת בלי תקון א"כ המחיקה אסור מה"מ ומשום ספק תיקון א"ל להתיר מה שאסור מה"מ. אבל לפי ביאורט דבדבוק אין שום איסור מחיקה. אלא שהחשש שמא יוסיף יותר ובשביל מזה אין לחוש כמו בסנהדרין הג"ל א"כ מה לי אי בניעין ודאי תקון או ספק במקום מזה לא גזרו שמא יעשה איסור בלא מתכוין וזה הנראה לי דלא כהגאון גו"ב ז"ל אחר כותבי ראיתי שו"מ הגאון פני יהושע סי' א' שהעלה כמ"כ בזה יע"ש. ופי' יעמידנו על קן האמת כנפש העמוס בעבודה :

ד"מ דאמי' דמר בר' דרבינא מנקבא ליי' חייטי שמורה בארבי. ואי משום לילי יו"ט למוד למה לה ארבי אלא הי' מהדר לאכול כל ימי הפכה איברא יש לדחות ולומר שא"ל להוכיח מכאן אלא שאם רולה לאכול לחם בשבעה ימי הפסח מזה לאכול שמורה דוקא או מזה. וכבר הראיתי בזה בהע"ש סי' ע"ז אות ג' בס"ד מחלוקת הראשונים ז"ל דלא כהר"ן. אבל אין ראוי דמזה לאכול לחם מזה איך שהוא לא שמענו לכרך בכל ימי הפסח. ומכ"מ מסופקני אם יש בזה משום ברכה לבטלה כמ"כ בשאלתא דטורים סי' ס"ז אות ג'. ובה יתיישב טעמא דרב סעדי' גאון לענין ברכה על טבילה בערב יוה"כ"פ שהביא הרא"ש וסור אר"ח סי' תר"י :

יי"ו נפתלי צבי יהודה ברלין.

סימן עח

ב"ה ד' ג' אדר תרמ"ב.

כבוד ידיד ה' ועטו הרב המאור"ג וכו' כש"ח
מוהרי"ח זוכמאן הבהן ג"י.

מכתב מעכה כ"י מן יו"ט שבט הגיעני זה שבוע ימים. ולא יכולתי להזקק להשיב דבר עד היום. עמה בחתי מראש בדבר הלכה והוראה כמה שנמלא בס"ת בזהותיות השם הנכבד אות ו' דבוק לה' בחרא. והורה מעכה"ת כהמבואר בשו"ע לגרור הדבק. וגמלא מערערים על הוראתו עפ"י מש"כ בנוב"ח סי' קס"ט דזה אינו אלא כשהיה הדיבוק בתחלת הכתיבה דהס"ת פסול לכו"ע. אבל כשנעשה דיבוק זה בסוף יש הפק אם הוא פסול לדעת הירובלמי הוא כשר. וא"כ אין זה תיקון ואסור לגרר הדיבוק וא"כ ג"כ כאן יש לחוש שמא נעשה הדיבוק אחר הכתיבה. והשיב מעכה"ת כ"י ממ"כ אם נעשה אחר"כ הלא לא נקדש הנגיעה ומותר לגרר. וכונת מעכה"ת כ"י דהנו"ב לא כתב אלא כשנעשה הדיבוק בשעה כתיבה בסוף וא"כ נחקש גם הדבוק ואסור לגרר אם לא בשביל התיקון. משא"כ כאן הי' הנגיעה בראש עובי הוא"ו עם גנה של הה'. וא"כ אם ניוחש שמא היה הדבוק אחר גמר האות ע"כ היה ע"י נטיפה מדיו. וא"כ לא נקדשה הטיפה כלל ודבריו מאירין בשיטת הגאון ט"ב ז"ל. אבל לעג"ד עיקר דברי הגאון ז"ל אין מאירין בדעת השו"ע שסתם וכתב דדיבוק אות לחברתה יש לגררו. ואי הי' מקום לומר דהשו"ע לא מיירי אלא באופן אחד הי' להשו"ע לחוש שלא יבואר להיפך דדוקא בדבוק הכא בסוף שכבר היה השם כהלכתו ויש מזה לתקנו. משא"כ אם בתחלת הכתיבה הי' פסול וכדברי המרדכי שהביא הב"י אלא סמך השו"ע על סתימת הלשון דבכל אופן שרי לגרר הדיבוק. וכ"כ הגאון רע"א ז"ל בהגהת אר"ח סי' ל"ב. אלא שיש לברר טעם הוראה זו. והנה קשה לי עובא שני פסקי שו"ע ביו"ד סי' רע"ו סי"א והמהמר פסק דשרי לגרר הדבוק. ומבואר בב"י בשם המרדכי דהר"י למד זה ממס' סופרים פ"ה דנפלה דיו ע"ג האות מותר למחוק דאינו מתכוין רק לתקן. ובהגהת רמ"א הביא פסק הר"י אסבגדרוני ביה' הדבוק של רגל הה"א גונג מעט בנג באופן שלא נשחנה זורת הה"א ומכ"מ פסול לדעתו דיש לספק אם מותר לגררו ופי' הר"י אסבגדרוני דהמ"ס מיירי בנפלה דיו ובטלה זורת האות. וע"כ יכול לגרורה אבל הכא כל העולם קורין אותה הי"א אלא שנפסלה בניגשתה לנגה אחר. ולפי' מכש"כ מאי ענין דבוק להטיא דמ"ס והרי בדבוק לא נשחנה האות כלל. וא"כ סתרי שני דינים הללו :

אלא ז"ל ע"פ מ"ש הר"י אסבגדרוני שם דאי גריר הטיא דבוק סוי ליי' חק חטות. מבואר דאי לא מיפסל משום חק חטות סיה פשוט אלא לגרר זה הנגיעה מן הרגל להגג ואע"ג דלא נשחנה זורת הה"א מכ"מ זה הדיבוק אינו בכלל קדושה כלל ולא אסור הר"י אסבגדרוני אלא משום דע"כ לריך לגרר כל הרגל זה אסור כמו שהאר"ך שם. וא"כ הדבוק בין אות לאות שאין בזה משום חק חטות שרי גם להרי"א דמקום הדיבוק אין בו קדושה כלל אחרי שאין ראוי לדבק אפילו נימא דכשר אם נדבק בסוף. מכ"מ אסור לדבק מחלה וא"כ אין בזה הדיבוק משום קדושה כלל ושרי. ואע"ג דהרי"א הי'

סימן עט

תשובת רבני הדי"ג שיחי בעזוה"י

עיד כתיבת מקלת השם על הטלוי שכ' בחשובת מפיל לרקת בזה"ל השם שח"י על המטלית וחלוי על היריעה כ"ל שהוא יותר גרעון מכתב חלוי חוץ לשיטה. וגם בניטין פוסלין הכתיבה בשני קלפים דבוקים עכ"ל. וגראה ברור דס"ל דכל השם כשר לכחוב על המטלית ולא כשו"מ חינוך כ"י שהביא בפ"ת וסוד שו"מ דהא

דהא ודאי דמקלח השם חמור מזילו שם כמבואר לענין חולין דקיי"ל חולין כולו ולא מוקלהו וקסבר המ"ל דהכחובה על המטליה כחון לשיטה דמי וגרע עוד דבאמת לא נזכר איסור חון לשיטה בגמ' אלא תמוס' במנחות (ד"ל) ד"ה שלשה כחבו בשם ר"ח דשם לריך להיות כולו בהוך הדף . וכ"כ הרמב"ם ומש"ה כ' במ"ל דמטליה הוא יותר נראה כחלי' מחון לשיטה . והביא עוד רא"י מנט שפוסלין על קלף הדבוק היינו משום שהוא דומה לחון לשיטה . ומכ"מ נראה לי שהיה לו יסוד מאיניה הגמ' והיינו מדחינא במנחות שם . רשב"ח משום ר"מ א' אין כוחבין את השם כו' כיצד עושה מסלק את היריעה כולו וגומה . ואמאי לא נקדור איזה חייבות ולעשות טלאי' ולכחוב עליו את השם ג"כ . והרי רשב"ח משום ר"מ א' דעושין מטליה כדחתיא במ"ס פ"ק ג' . אלא ודאי משום דר"מ לעמיה שאין מטליה את השם מש"ה אין כוחבין את השם כולו ע"ג טלאי ולא לדין דקיי"ל חולין את השם ה"ג דכוחבין את השם כולו ע"ג טלאי ולא מקלחן [וראיחי גאון ומנינו בס' באר יצחק סי' כ"ב הביא מכאן רא"י לתינוך ב"י וכו' וזה אין סברא לומר כו' ולדין דכוחבין השם על מקום המחק ע"כ כוחבין השם על הטלאי דמנ"ל ואפשי פלוגתא לא מפשינן . באמת לפי דעתו שלחיו במחק שפיר כ' דמנ"ל הא . אבל המ"ל דמה הא להולין והיינו שרן איברא גם זה היחודש לדמות מטליה להלי' קשה להעלות מדעתו . ויותר י"ל דכמו דפליגי בזה גופא גמ' דלין עם המ"ס פ"ה דשם חני' רשב"ח אומר משום ר"מ אין כוחבין כו' רחבנ"א גונו את היריעה מבו' דלר"מ יש חקנה דהיינו מטליה ולזה כוונת החוס' סד"ה ר' יוסי א' דע"כ אליבי דר"מ פליגי כו' וחסר בלשון החוס' . מצתה י"ל דפליגי בעיקר דין מטליה דחיי במ"ס פ"ב דרשב"ח משום ר"מ מחיר מטליה ות"ק אוכר . ולפי גמ' דלין מוחלפה השיטה דר"מ אוכר מטליה . ובזה מהיישב עיקר היחס של מטליה שאין לו יסוד עפ"י מ"ס . וכבר תמה עלה הגאון ח"ס ז"ל ומה שהלה מהרי"ן בירושלמי דחתיא דחולין מטליה מבואר שיטת הרמב"ם דקאי בחפלין והוא הל"מ בודאי . אבל לדברינו הוא משום דלפי ש"ס דלין ס"ל לרשב"ח אליבא דר"מ שאין כוחבין ע"ג מטליה . וע"כ ת"ק אית לי' כוחבין והכי קיי"ל . ויכולני עוד ליישב הענין בא"א דהמחלוקת במ"ס פ"ב דת"ק אוכר מטליה ור"מ מחיר במקומה קיימא . ות"ק הוא ר' יהודה דס"ל שהדבוק וההפירה אינו עושה לגוש אחד ולטעמי' במ"ס נעשים פ"י לענין פסיקא שנפסקה וקשרה אי מטמא כנגעים . ולטעמי' קאי בשבת (ל"ח ב) דקאמר לר' נחמי' הא דכחוב תמיס דליתי שלמים ולא ליתי דנסרא . ור' יהודה לעמיה לא מלי מדריש הכי דפשיטא גם בלא תמיס שלא מהני דבך . ובזה קיי"ל כה"ק כנגעים וא"כ קיי"ל כר"מ דעושין מטליה . אבל כ"ז מיירי בקלף עד שלא נכחב והי' בה נקב ס"ל שפיר לר"מ דעושין בה מטליה וכוחבין עלי' . אבל אם כבר נכחב איזה חייבות ביריעה ונחקדשה זו החתיכה בקדושה היריעה שיש בה פ"ה אוחיות . ואי נקדור איזה חייבות לעשות טלאי יהי' הורדה בחתיכה זו מקדושה . ואע"ג שגם עתה יגנו את היריעה אינו דומה קדושה יריעה מקדושה חתיכה של ג' וד' חייבות מש"ה א' גונו את היריעה כולה . ואע"ל דא"כ הוא מוריד את היריעה ממעלה שהיתה מדובקת עם כל החרוץ הא לא איכפת לן שהרי לפי שהיא כעת אינה ראוי' לכך להיות דבוקה ואין הדבוק טוב . והייטי אומר לפי זה דודאי כך דעת תלמוד דלין שלא נזכר היחס קליפה ולא קדירה והיינו משום דאסור להוריד חתיכה זו שקולף או קודר מקדושה . ולפי זה איזל הוכחה מהרי"ק ממה שראה ס"ח של קדמונים והי' בה טלאים הרבה ול"ק מידי דאוחיה ס"ח הי' מחתלה מנוקבת ועשו טלאים . וכן אם עבר הסופר וקדר ועשה מה שעשה שלא ע"פ דין כשר אבל לכחילה אסור לקלחן וגם לקדור איזה כחב . אבל מה נעשה וכבר נהגו להקל ומלחתי מקום לומר דחילא במחלוקת ר"מ ור' יוסי ספ"א דפסחים אי שורפין תרומה טמאה עם הטורה . והנה בדעת ר"מ שאמר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טמאה כו' יש מחלוקת בגמ' אי למד מדברי ר"ח סה"כ . וס"ל לר"מ דיוון שסוף התרומה לישרף לא איכפת לן בשמירתה כלל והי' דומה לכבר נטמאה ולא משום פסידא כ"ד . שהרי בבהמ"ק שרשו בשר שנטמא בולד הנומאה עם בשר שנטמא באה"ע ושם לא הי' שייך פסידא כענין הקדש אלא שזה היחס פשוט ולפי זה בקדושה החתיכה שנחנף כלל היריעה דודאי אסור לקדור

בלי שום לורך ותיקון למעטה ונקדושה אפשר דאפי' לנורך תקון היריעה או פסידא דכחיתת יריעה ג"כ אסור ולא דמי לתרומה טהורה שסופה לשרף כמו טמאה . אבל למ"ד דר"מ למד מדברי ר' יהושע שאמר אם יכול להגיל רביעית בטורה יגיל ואם לאו יטמאה ביד משום הפסד חולין . ונחלקו ר' יוסי ור"מ אם חוששין להפסד מועט דעלים ג"כ או דוקא להפסד מרובה חשבו . ומעתה הרי דודאי אסור לעמאות את התרומה כ"ז שהיא טהורה אע"ג שסופה לשרף . אלא משום פסידא דעלים שרי . וה"ג אע"ג דאסור בחנם לקדור החתיכה מכלל היריעה מכ"מ משום פסידא דיריעה שרי וא"כ בזה פליגי תלמוד דלין עם המ"ס אליבי דר"מ . ולא קיי"ל כר' יוסי ודאי שרי לקדור ולקלחן כדי לתקן היריעה והא דלא חני בברייתא יחא שפיר דודאי אינו מותר אלא מלד הדוחק . אבל אם אפשר לתלות את המחוק או לגרוך עירף ואסור לקדור ולקלחן ולהוריד מקדושה :

היוצא מכל זה דלא מיבעיא דפסק שו"ח חיתוך ב"י אינו רואה להלכה ואפי' פסק מעיל דקדא אין לו יסוד . ואם כי קטנתי לחלוק על פסק הגאונים ז"ל מכ"מ אחר שראינו שהגאון רע"א ז"ל הביא בשם שו"ח גן המלך דחילוי מקלח השם כשר לכחוב על הטלאי אלא שאסר לכחלה מט"א אין לנו לפקפק ע"ז . ומכ"כ אם כבר נכחב . ח"ו לפסול ולגנוז את היריעה ולהורידה מקדושה בלי יסוד חזק וגם לא נזכר בראשונים ז"ל . איברא לענין לכחילה כ' הגאון הנ"ל בדרך עצה שאין לכחוב מקלח השם על הטלאי שמא יתפרד ויהי' תעשה ולא מן העשוי . ובאשר גוף הספר אין בידי אין לי להחזיר אע"ג דיש לו פרכא חדא דתעשה ולא מן העשוי לא שייך אלא אם מחתלה נעשה שלא בהכשר . אבל אם אח"כ נתקלקל לא איכפת לן כמ"ס המג"א בה"ז ובסי' תרכ"ז . ותו דעיקר פסיל תעשה ולא מן העשוי בס"ח לא נחבאר בגמ' ולפי פירש"י בסוכה (ל"ג) לא שייך זה הפסול אלא בזליית ובסוכה דכחוב בהו תעשה אלא שקשה מדאיחא במנחות לענין מוזה תעשה ולא מן העשוי וביארתי בזה בשאלותיו סי' קמ"ה ויופר אין להאריך בגני העמוס בעבודה :

נפתרי צבי יהודה ברלין .

סימן פ

בעוה"י אדר שנת תר"ם ויילא .

עד הקארעקטין בבית הדפוס אשר רובי עלים מושלכים לאשפה וגם דורסים עליהם . וגוים נוחשוללים בהם בבית המטבחים שלהם וכדומה אי מותר לשורפם ולאבדם בידים :

ורכאורה לא מיבעי החומשים והסידורים שיש בהם אזכרות . והמאבד ושורף לוקה משום לא תעשון . ואע"ג דבשפת הדפסה לא נחקדשו בפירוש ולענין הכשר סח"מ בענין שיקדש בפה כמבואר ביו"ד סי' רע"ז . מכ"מ גם סתמא בקדושה קיימי דדמי לעוסק באותו ענין דקיי"ל כר' יוסי לענין מע"ש וקידושי אשה דהוי כמו שפירש . ומש"ה אין המנהג לקרוא תלה בשם ולומר תהוי תלה אלא משום דהאשה מברכת והוי עוסקת בענין וממילא מקדשה והא דאסור לקרוא בס"ח עד שיפרש הקדושה בפה גם בכלל הס"ח גם בקדושה האזכרה היינו משום דמכ"מ הקדושה מיקבע יותר בשעה שמפרש בפה . ומזה הטעם חנן בתרומה ותלה כ"פ וקורא עם וכבר ביארתי בהע"ש סי' ע"ג אות ג' דבשעה שמקיימין המלוה כהלכתה שהכהנים אוכלים התרומה ודאי המלוה לקרא שם בפה ולומר תהוי תרומה או תלה משא"כ בשעה שההכרס לשריף התרומה יותר טוב שלא להקדים ביותר אלא כדי ללאת י"ח ומש"ה א"ל לקרוא שם וביארנו דבזה מדויק לשון המנהג בפסחים פ"ד המפרש תלה ביו"ט ש"פ רא"ח לא תקרא לה שם עד שחאפה רי"ח וכו' אלא מפרשתה ומנתחה עד הערב ואם החמיילה החמיילה ולא חנן מפרשתה וקורא לה שם אלא משום דלר"א שנאכלת שפיר קורא שם משא"כ לר"י שנשרפת יותר טוב להפריש לבר . והנה בקרבנות מובח ג"כ אע"ג דמתקדש במתכה כדאיחא בשבועות (כ"ו) מהא דכחוב כל דדיב לב עולות . מכ"מ אסור להקריב למזבח עד שיפרש בפה הי' עולה לה' כדחתיא בס"כ ובגדליקס (י') דלריך לומר קרבן תחלה כדי שלא יוליא ש"ש לבטלה אלא דכתיב מיהו דבור ממש . ואפי' כשר

דקדוש

אסור כמו כתבי קדש. ובאמת היינו הך דבזיון קדשים אלא שאין הבזיון גדול כמו נשירת הפרסות ללא מחה מהר והולכת בשוק ומחזבה לזמן מרובה. אבל ודאי המאבד קדשים היינו מזה ומש"ה כתב הרא"ש במס' ע"ז פ"א ה"ג דגם נועל דלת בפניה כו' הוי בזיון קדשים וכמ"ש בפ"ח שם דודאי הכי הוי דכבוד קדשים הוא להחיות ולפרנסן וכדחתן במעילה פ"ג דולד קדשים ואחרים מתגדבים כן. ופי' החום' והרמז"ם שמתגדבין לפרנס הולדות שלא ימותו. ומסוגלו וז' דע"ז שם יש ללמוד ג"כ כמ"ש הרא"ש דבנעילת דלת הוי ג"כ בזיון קדשים מדמקשה בפשיטות ולשווי גיסטרא דבזה ודאי יש איזה בזיון בידים אלא ודאי מדמותה לנעול דלת משום דלא הוי בזיון גדול ושכי ה"ג לשווי גיסטרא דהוי נמי בזיון מעט. ומכני דבזה יש אזהרה דל"ת. איברא לא מליטו שהתירו לנעול דלת בזיון קטון בדברים שבקדושה אלא בהקדשים בזה"ל שמתחלה נקדש ע"מ לאבד ושלא להשתמש בקדושתן אבל אם הקדיש בזמן הבית ונחמד הבית אסור להכניס לכיפה ולנעול דלת בפניו ג"כ. ובאמת ה' נראה בזה ליישב הטעם שלא מליטו זה ההיחזר בכבוד לנעול דלת בפניו. משום קדושתו מרחס ואיטו תלוי בדעת בעליו מש"ה אסור לאבד בידים אפילו במקום שאפשר לבא לידי מכשול. ומזה הטעם בארנו בהע"ש סי' ק' הא דבהקדש בזה"ל פשיט דשרי לבתחלה להחליף ולחלל על ש"פ כמבואר במס' ערכין (כ"ט) והכי פסק הרמב"ם בה' ערכין פ"ח ונבט"ש כ' הת"י יומא (ט') בכמה הוכחות דאסור לחלל על פחות משוויין. וכן הרמב"ם נסתפק בזה. ולדברינו מיושב שפיר דבאמת הוי בזיון קדשים כדאיחא בירושלמי מע"ש פ"ד ר"ש ברבי הוי מקפיד על אילין דרומאי דהוי מזולתין בה. מש"ה בהקדש דמתחלה הוקדש לאבד שרי משא"כ מע"ש דהרמנא דרמנא ניבא. וה"ג כג"ד דוקא כתבי קודש שיתנו ללימוד אע"ג דכשלין בביתאן מכ"מ אסור לאבדם ולשורפם בידים משום בזיון כתבי קודש. אבל הקארעקטין דמתחלה נדפסו לאיבוד אינן אלא כמו שערות שכתבו בהן אורה קודם תקנת יוחנן כה"ג שודאי לא נהוירו מלשרוף לאחר פירושן. ומזה הטעם שמתחלה נכתב ע"ד כן ה"ג שרי לשרוף בידים הקארעקטין ומזה נמי למיעבד הכי כי היכא דלא ליחי לידי תקלה של בזיון גדול שיהיו מוטלים באשפז וגוים יתעללו בהם והוי כמו משל דר"מ בסנהדרין (מ"ז) על המקרא כי קללת אלהים תלוי משל למה"ד כו' כל הרואה כו' ה"ג זורת האזכרה וכתבי קודש של החומשים דומה לאזכרה וכתבים של הקארעקטין. וכל הרואה זורת האזכרה וכתבי קודש מתבזה כו' ע"כ אחרי שאין בהם אזהרה דל"ת משום דלא נחקדשו משולם כמ"ש שרי ומזה לשרוף בידים וכמו בהקדש בזה"ל דהוי שרי לעשות גיסטרא בידים אי לא הוי אסור משום לא תעשון. ואין לדחות ולומר דדוקא בהקדשות התיירו לעשות בזיון האבד משום שלא יבא ישראל לידי תקלה בידים כמ"ש החום' בד"ה נועל אין לתמוה על כבוד בזה"ל אחאי לא הלריכו לנעול דלת שלא יבא לידי תקלה ואפשר דעיקר ההיתר בשארי קדשים ג"כ אינו אלא משום הכי וכ"ת אח"כ אחי מקשו מבכור שאינו אלא קדשים קלים ואין בהם מעילה. ואע"ג דעדיין יש לחוש משום גיה ועבודה זרה דבאזכרה מכ"מ ה' מקום לומר דדוקא משום אסור הגאה כ"ש חששו ולא לאיסור גו"ע שאינו מלוי כ"כ. תדע דתיא בפי' אלו דברים אמרו על הלל מעולם לא מעל אדם בעולתו אלא מביא לעזרה ומקדשו משמע דוקא עולה הוי עביד הכי ולא שלמים. והכי נראה מדאי' פ' שואל אר"י מקדיש אדם פסחו בשבת ומגיגו ברנל וקשה לי אחאי לא קאמר כמו כן עולת ראייתו דשרי להקדיש ברנל. אלא ז"ל דעולת ראי' פשיטא דשרי להקדיש ברנל שהרי אסור להקדיש לפני הרנל. משש"כ הני דשרי להקדיש בערב שבת ועי"ט. מכ"מ אם לא הקדיש שרי להקדיש בשבת ורגל. ובה מיושב עוד הא דאי' בילה (כ') ת"ר מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עלי' ביו"ט חבדו עליו וכו' א"ל נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה כו' עד כל מי שזוהר לסמוך יבוא ויסמוך. ותמה עלה הגאון טורי אבן חנניגה מה ענין סמיכה למחלוקת דמביאין עולת ראי' ביו"ט. אבל באמת בימי הלל עוד לא ה' מחלוקת דעולות שהרי בפירוש איחא בשבת (ט"ז) דלא נחלקו שמהי והלל אלא בג' דברים והא דנחלקו בסמיכה הוא פלוגתא דרבנן קמאי אלא עיקר הקפד תלמידי שמהי היה. משום שידעו דהלל אינו מקדיש עולה ביום הקודש. וא"כ ע"כ

קדוש מרחס ס"ל לרבנן דר"ש דמלוה להקדיש צפה וכן בשעיר חטאת דיה"כ דהגורל קובצו מכ"מ חנן ואומר חטאת לה' מש"ה גם באזכרות דס"ת חובה לקדש צפה שיהא נגמר ונקבע הקדושה ביותר. אבל אם זה מעכב ממש אין הדבר ברור כ"כ ואכ"מ. הא מיהא פשיט דמכ"מ אפילו לא קידש צפה חל על האזכרה קדושה שיהא המוחק לוקה משום ל"ת אפילו הקארעקטין של שארי ספרים שאין בהם אזכרות מכ"מ ה"ו בכלל כתבי קודש שאסור לשרפן ולאבדן כמבואר ברמב"ם ה' יסוה"ת פ"ו:

איברא

עד שאנו חוקרים על הקארעקטין שכבר נדפסו נקוס ונלווח כמו כן על התורה אותיות של שם שנסדרו ביד המסדר וה"ו כמו מוחק כש"כ בהגהת רמ"א אור"ח סי' ש"מ לענין שבת דאסור לשבור עוגה שיש בה אותיות משום מוחק. והרבה חקרו האחרונים בפתיחת ספר שרשום אותיות על הדפין. ומכש"כ לענין איסור דלא תעשון כן דסותר ה"ו כמחוק. ונהי דלענין שבת יש מקום להקל בכ"ז לפי דעת הערוך וסיעתו דפ"ר דלא ניחא ליה שרי בשבת. וביארנו בהע"ש סי' ק"ה דגאוני קמאי קיימי בזה"ל שיטתא אבל זה אינו רק באיסור שבת מבא"כ בשאר איסורין אע"ג דדבר שא"מ שרי בכל איסורי תורה מכ"מ פ"ר דלא ניחא לי' לא קיי"ל כר"ש דמתיר גם בשאר איסורין. ולזה כיון השאלות שהביא החום' שבת (ק"י ב). הא מיהא קשה האין פשיט להיתר סחירת אותיות של סידור האזכרות:

אל"ה

עיקר ההיתר משום דע"ג דהתמא לשם קדושה קאי מכ"מ אם כיון בפירוש שלא לקדש ודאי אין בהם קדושה אזכרה. וכמ"ש הרמב"ם שם דמש"ה ס"ת שכתבו מין ישרף עם האזכרות מפני שלא כתבו בשמו אלא שמעלה בדעתו שזה כשאר הדברים כו' וממילא במקום שיותר טוב שלא לקדש השם אין בסתמא לשמה וכמו במלות למ"ד שא"ל ונהגה מ"מ אם כיון בפירוש שלא ללאת לא ילא י"ח. וה"ה במקום שיותר טוב שלא ללאת י"ח מלה מחמת איזה טעם ככתמא ג"כ לא ילא. וכמ"ש בהע"ש סי' קנ"ד להכריח כ"ז מוסק השו"ע דקיי"ל כאבזה דשמואל דכפאו ואכל מלה ילא. וא"כ קשה הא דאיחא בפסחים (קט"ו) באכל חזרת לפני מלה לריך לברך על החזרת שאחר מלה. והקשו החום' מהא דכפאו ואכל מלה ילא ויישבו דפליגי על אבזה דשמואל. אבל אגן דקיי"ל כאבזה דשמואל ז"ל דכיון דיותר טוב שלא ללאת במלות מרור לפני מלות מלה הוי כמו שפ' שאוכל שלא לשם מלה. וה"ג בקטין דסתם חלירו ש"א קינה שלא מדעתו ומכ"מ כיון שאי מכוין שלא לקנות לא קני מש"ה אפילו כסתם במקום איסורא אי' במס' ז"מ (ז"ו ב) דאיסורא לא ניחא לי' דליקני. וה"ג לענין קדושת אזכרה מש"ה אע"ג דבחומשים והידורים הנדפסים טוב שיהי' האזכרות קדושים כדי שיועיל ללימוד ולתפלה כדמוכח ממעשה רבא דר"ח דהוי מקדש גם יותר מן הדין כדי שיועיל לקריאת בני ברב. ומש"ה הקפידה תורה בס"ת של המלך שיהיה נכתב ע"י כהנים הלויים היינו ת"ח כדי שיועיל יותר לתכלית המוסר. מש"ה גם בסתמא יש בהם קדושה. אבל הסיודר שאין עומד לקריאה ולימוד יותר טוב שלא לקדש. ומש"ה גם בסתמא לא מיקדש האזכרות ומזה הטעם אין אזהרה על שריפת האזכרה של הקארעקטין שמתחלה לא נדפסו כדי ללמוד בהם:

ועדיין

היה מקום לומר דיש בהם איסור מיהא כמו כתבי קודש דאפילו לא כתבו לשמה אסור לאבד. וכמ"ש הרמב"ם ה' ס"ת פ"ו דס"ת שכתבו מין הוי כחומש מן החומשין. וא"כ נהי שהתירו חז"ל לשרוף ספרי המינין. וגם לזו ע"ז כדי שלא להניח להם ולפעולתם שם וזכרון בישראל מכ"מ בל"ז איסור ג"כ איכא מיהא לאבד בידים דברים שבקדושה:

אבל

נראה דזה האיסור אינו אלא כשכתבו ע"מ שיהי' קיימין להשתמש בקדושתן משא"כ אם מתחלה באו ע"מ לאבדם שאין בזה איסור כלל. וכהא דתיא בע"ז (י"ג) אין מקדישין ואין מעריכין בזה"ל ואם הקדיש והחרים ה"ו תעקר ואיזו עיקר נועל דלת בפניה והיא מחה מלא'. ומקשה התם אחאי לא נעקר בנישור פרסות מן הארכובה ולמטה ומשני אמר אבבי משום בזיון קדשים ומקשה תו ולישוויניה גיסטרא ופירשי' דבהא ליכא משום בזיון קדשים דמחה מהר ומשני דאסור משום לא תעשון. ולכאורה קשה מאי מקשה ולישווי גיסטרא אחתי הוי איבוד קדשים אפילו בלא אזהרה דל"ת (ח"ב)

(י"ז ב) שגזרו על גידולי תרומה משום תרומה עמאה ביד כסן דילמא משהי לה גבי' ואחי לדי תקלה. מבוחר דבל"ז הי' מותר לזרוע תרומה עמאה הא מיהא אין הוכחה מהא דשרי לאבד ולברך תרומה עמאה דמלתא בכך כי היכי דלהכי מינה. אבל לשי' התום שאין מזה ליהנות אלא היתר ודאי יש להוכיח דשריין לשרוף תרומה עמאה. בשלמא אי נימא כמ"ש התום' שם דמה"ט טעון שריפה מדליקרי קודש ניחא אבל אי נימא שאינו אלא מדרבנן משום דמיא לקודש שפיר קשה בשלמא קדשים שנטמאו מזה מה"ט בקודש באש תשרף. אבל תרומה מנלן דשרי לאבד בידים. אלא כמ"ש התום' דכיון דבל"ז ילך לאיבוד לא שייך בהו חו בזיון קדשים דאיבוד בידים. וה"ל בלאות כתבי קודש שאין בהם אזכרות שרי לשרוף בידים. ואחר דשרי מזה נמי איכא כי היכא דלא יהי' נדרסין ברגלים ומתכוין :

היוצא

מכל זה דבלאי כתבי קודש שיש בהם אזכרות. ודאי חובה לגנון באדמה ואסור לשרוף משום ל"ת. ובלאות כתבי קודש שאין בהם אזכרות תליא במחלוקת דלהרמב"ם וסיעתו לא התירו בהקדש לנעול בפניהם הדלת או לעבדינהו גיסמרא אי לא משום ל"ת. אלא משום דהקדש בזה"ל ומחלה הוקדשו לאבד ה"ל אסור לאבד בידים בלאות ספרים שגדפסו להשחמש בקדושתן. ולשי' התום' דאפי' הקדש בזה"ל ונחמד הבית שרי לנעול הדלת בפניהם וה"ל לאבד בידים אי לא משום אזכרה דל"ת. והוא משום דבל"ז ילך לאיבוד ואין בזה בזיון דהפסד קדשים ורק לעקר הפרסות ויתבזה ביותר לזמן מרובה אסור לאבדי. ה"ל מותר לאבד בלאות ספרים אם אין בהם אזכרות. אבל כ"ז בלאות שהוקדשו מחלה כדי ללמוד בהם משא"כ הקארעקטין דמחלה בלאו כדי לאבד לכ"ע שרי לאבד בידים. ובאמת אלו הי' אפשר להדפיס בלי קארעקטין הי' יותר טוב וכמו שאין מקדישין בזה"ל. אבל כמו שהחירו בית השמונאי לכתוב את השם בשטרות משום לורך השעה כדאיחא ברה"ה (י"ט) ה"ל כיון שא"ל להדפיס בלי קארעקטין שרי משום פה לעשות לה' וגו'. ואח"כ שרי לאבד ולשרוף בידים לכ"ע ומלוה נמי איכא וראוי לעשות אותו יום יו"ט כשם שעשו יו"ט בשעה שזכו שלא יהי' האזכרות של שטרות מוטלים באשפה כך נראה לי העמום בעבודה :
נפתלי צבי יהודה ברלין .

סימן פא

ב"ה א' ח' שבט הרמה וואלאוין .

כבוד ידיד ה' וידי"ג הרב הסאוה"ג וכו' כש"ת
סי מישל שמואל שפירא נ"י האבדק"ק זופראן .

מכתבו מיום ב"ך טבת הגיעני במועדו. והנני להשיב לפי קולר דעתו :

ע"ד בית העשוי כמין לריף היינו שהכותלים משופעים וגבו וקירותיו אחד פשיטא שפצור ממוזה כיון דקו"ל דאינו סוכה משום שפוע אהלים לאו כאהלים. מכש"כ לענין מוזה דבעינן דירת קבע לכ"ע. וכל שאין לה גג בפ"ע אין נאה ליריה כפרש"י בסוכה (ו') כי איבעי לן בשגבנה דופן טפח דכשר לסוכה אם חייב במוזה. ונראה לי שאמ"מ פטור כ"ז שאין הכותלים גבוה עשרה. דגבולות טפח אינו מועיל אלא שלא יהי' שיפוע אהלים כיון דניכר בזה הגג וכותליו. אבל לענין שאינו דירה לא מועיל גבהות טפח ולא תקשה א"כ אמאי תיחא ומודה ר"א שאם הגביהה מן הקרקע טפח. והרי אביי ס"ל דר"א בני דירת קבע ובאמת ע"כ לא ממנהה זו לבד הוכיח דר"א ס"ל ד"ק בעינן שהרי אגן קו"ל סוכה ד"ע. ומכ"מ סוכה עשוי' כמין לריף פסול משום דשופי אהלים לאו כאהלים דמי. וכבר עמדו פ"ז הראשונים מפרשי הרי"ף ע"ש וז"ל דאביי למד ממק"א דר"א ס"ל הכי. וביארנו דעיקר למד אביי דב"ש ור"א ס"ל דירת קבע מהא דס"ל הא דכתיב חג הסוכות תעשה שבעת ימים שאין עושין סוכה בחוה"מ. והיינו סוכה לשם חג של שבעה כדאי' שם (כ"ז ב) [וראוי לדעת דהא דאי' לפנינו פשה סוכה הראוי' לשבעה הוא פשה' וז"ל כפי הגומא שפירש"י עשה סוכה

היינוק ביו"ט מש"ה השיב הלל לזבחי שלמים הבאחיה. פי' וא"כ הקדשה מהתחילת יומה עלי' כבר הא מיהא דחשש גו"ע אינו קרוב לחשב הנאה כ"ס. וא"כ מתי מקשו התום' מבטור. הא ל"ק דודאי פשיטא להתום' דחששו גם לקדש"ק שהרי אין מקדישין סהם דמייירי אפילו בקדשי מוצח. ומדע שהרי רבא יישב משום דנראה כמטיל מום בק"שים וזה אינו אסור אלא בקדשי מוצח כמ"ש התום' בפ"י בד"ה ונשחטי'. ונכלל באיסור אין מקדישין אפי' שלמים הרי דחשו משום איסור הנאה דק"ק דאסור מה"ט מיהת. או אף יש לחוש לגו"ע בזמן רב. ולא דמי להקדים ביום א' לפני זמן הקרבה :

נחזור

לענין דאפשר הי' לדחות הראי' מהא דשרי' לאבד קדשים בידים אם הוקדשו ע"מ לאבד. לשריפת הקארעקטין שאין חשש שיעבור ישראל איסור מה"ט. אבל באמת אין צוה שום דיחוי לא מיבעי לדעת הרי"ף זרמב"ם וראב"ד פ"ח מה' ערכין דהמקדש בזה"ל אפשר לפדות כפשיטא דסוגיא דערבין א"כ אין החשש שחא יבא ליש מעילה ואיסור מה"ט שהרי אפשר לפדות את הי' הקדש בזה"ל וא"ל להמתין על מוס. או אם הי' כבר בע"מ אלא ע"כ גם בלי חשש שרי לאבד בידים משום דהקדש בזה"ל הוקדשו לאיבוד וה"ל הקארעקטין. אפילו לשיטת התום' ע"כ שאין הפ' שומרת לאבד בידים משום דלא ליחי לדי תקלה. אלא הי"ק לא הגריכו לעקר אלא משום דלא ליחי לדי תקלה. ולטעמיהו קיימי דאסור לפדות אם הקדש בע"מ משום קנסא. ומש"ה מפרשי הא דהניח ואם הקדש כו' בזה"ל דוקא היינו דמש"ה דוקא בהמה תעקר כו' ולא לפדות אפילו יש בה מוס. אבל היתר לעקור הוא אפילו הקדש בזמן שבהמ"ק קיים ונחמד הבית חדע שהרי כתבו שם בזה"ל ועוד הי' נפל ב' מומא הכא לא שרי אלא ע"י פדיון. ואי איחא דהעתיקו דלא שרי אלא בהקדש בזה"ל דאסור לפדות. לימרו בפשיטת דלא שרי אלא משום שאין בהו היתר לעולם אפי' בפדיון. אלא ע"כ פשיטא להו דהיתר של עיקור הוא אפילו באופן שיש פדיון. ורק משום דבע"כ ילך הפדיון לאיבוד מש"ה אין נ"מ אם יומד הפדיון או הבהמה עלמה. וכ"כ בבכורות (ג"ג א) בד"ה וחזרו אבל מקדש דאפי' נפל בו מוס לא שרי בלא פדיון ואי פריק ל' מיבעי להשליך הדמים לאיבוד כו' וכ"כ הרא"ש שם. הא מיהא למדנו דלכ"ע שרי לאבד בידים אפילו אין חשש שיבא לדי איסור. והדבחה הא שכתבתי בפשיטות דכתבי קודש שניתנו ללמוד. ואח"כ בלי והלכתי לאיבוד אסור לשרוף בידים איש אלא לשיטת הרי"ף זרמב"ם וראב"ד דס"ל דהקדש בזה"ל אין חובה לעקר אלא שרי לפדות. והא דהניח בהמה תעקר בהקדש בזה"ל היינו משום דאי הוא דשרי לאבד בידים משום דמחלה הקדישו לאיבוד. משא"כ המקדש בזמן הבית ונש"ג שנחמד הבית אסור לאבד בידים. אבל לשיטת התום' בהוכחה דס"ל דאפילו הקדש בזה"ל ונחמד הבית ג"כ שרי לאבד בידים. והיינו משום דבע"כ ילך לאיבוד ורק בכור אסור משום דאפשר לאכול ביום מא"ה אסור להפסיד קדשים. א"כ כל כתבי הקודש רק נאן בהם אזכרות. אפילו בלו אחר שהי' בקדושתן דבאי' לשרוף בידים כיון דבל"ז ילך לאיבוד. ואין להביא ראיה לביטול התום' מדאי' במגילה (כ"ז ב) ס"ת שבלה גונזין אותה אלא ת"ח ואפי' שונה הלכות. משמע דוקא ס"ת דא"ל לאבד משום אזכרות מה"כ שארי ס"ק. הא ליחא דגם לשיטת התום' קשה אפי' חומטין נמי אסור משום אזכרות. אלא ודאי הא דרייק הגמ' ס"ת הוא נוסח דבס"ת גונזין דוקא אלא ת"ח כו' משא"כ שאר כתבי קודש קוברים בקרקע אבל אסור לאבד בידים :

וְיִיטָה הביא ראיה לכאורה לשיטת התום' מתרומה שהיא קדושה ואסור לאבד בידים. מכ"מ אם נעמאה ובל"ז ילך לאיבוד שרי לשרוף בידים. איברא לק"מ דתרומה עמאה מזה ליהנות בשעת ביעורה כלשון הגמ' שבת (כ"ה) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי אמרה הורה בשעת ביעורה תהנה ממנה. ממילא כשם שמעוה לאכול תרומה טהורה כך מזה ליהנות מתרומה עמאה. וצוה מיושב קושיית התום' על פירש"י שכי' דמלוה לשרוף משום תקלה מדתנן בתמורה דתרומה עמאה בכלל הגשרפין שאסור בקבורה ולפירש"י שרי לקבור ג"כ. ולמש"כ ניחא דודאי קבורה אסור עפ"י דין שא"ת בשעת ביעורה הנהי ממנה. אלא מכ"מ הי' מותר לזריעה ואין הנאה גדולה מזה אלא אסור משום תקלה. והכי מוכח משבת

סימן פב

ועד

שאלת חכם. שחקר אם רשאים ליטול מזוזה מבית שבעלינו
 נועלים אותה על כמה ירחים ולקבוע המזוזה במקום אחר.
 הן כבר ראה עינו יפה בפ"ה בשם בר"י דעת השאלות דר"א דכמו
 דקיי"ל דמהירים לית מבגד לבגד כך מזוזה שרי למשקל מבית
 לבית. והוא בס' קכ"ז ופי' רבינו הטעם דהא דאסור ליטול לית
 מן הבגד ומזוזה מן הבית משום שבזיון המלוה היינו בזיון הילית
 והמזוזה. וא"כ שמתעלים אותם בבגד אחר או בבית אחר אין לו
 בזיון למלוה. והא דקאבכר רב להחיר מבגד לבגד היינו משום שבזיון
 המלוה בזה השעה עד שמעילים לבגד אחר. כ"ז מבואר בשאלות
 שם אבל דעת רבותינו החוס' במנחות (מ"א ב) ד"ה רב משום דאין
 לבטל מלות הטלית מש"ה אין תועלת במה שמעילים הילית בטלית
 אחרת. ושמואל מחר כמבואר בתוס' שם הטעם ובחיבורי הע"ש
 אות ה' ו' בארנו בס"ד. וע"ד דקיי"ל כשמואל סיימו החוס' שם
 ולא דמי למזוזה. מבואר דמזוזה אסור ליקח באופן שלא ידורו בה
 ולא יטילו מזוזה אחרת. וכמו לענין לית דמעילים מבגד לבגד
 היינו באופן שהבגד הראשון יאחר ביד בעליו בלי לית יאה מונח
 בקופסא. בזה האופן אסור במזוזה והא דאי' בב"מ (ק"ה) דאסור ליטול
 המזוזה כשמעירים אותה לישראל רבוחא הוא. דאפי"ה אסור אפי"ה
 דהשוכר יטיל מזוזה ולא יהי' הבית בטל ובליית כה"ג אם ימכור
 הבגד לאחר שרי להסיר הילית. אבל בבית אסור וע"י נחת טעם
 בב"מ שם וכשנוטלה כאלו מוזיק אותן שידורו בבית. פי' ל"מ אם
 אין אדם נכנס לדור שם ודאי אסור משום שמסכן הבית. וזהו שכ'
 בשבת (כ"ב א) בד"ה א"י מזוזה שנית משאו' להיל מן המזיקין.
 פי' באשר לא יהי' מזוזה ויפסקן הבית אבל כשאחר נכנס וקובע
 בה מזוזה מ"ט אסור. ע"ז כחבו החוס' דנראה כאלו מוזיק אותן
 שידורו בבית ואפילו אם תומ"י יבא רעבו לדור בו ויקבע מזוזה
 אסור משום לא פלוג. וכמ"ש מעכ"ת כ"י אבל להניחה בלי מזוזה
 אסור עפ"י הדיון לשיטת החוס'. אפי"ה שהיא פטורה עפ"י דין מכ"מ
 אסור לבטל הבית ומזוזה שהי' בה וביותר שיגרום בה סכנת מזיקין.
 ואשר הוכיח מעכ"ת כ"י מסוגיא דיומא (י') דקאבכר דבשאר ימות
 השנה כו"ע לא פליגי דפטורה אפילו לר"י. אלמא דשרי ליטול
 המזוזה מן האוכה ודוחק לומר דמיירי אם נפסלה. הוכחה מוחממת
 היא מכ"מ לפי הפשט מיירי אם חייב עפ"י דין. ובאמת לר"י
 כשקבעו מזוזה בחג לא הסירו לעולם. אלא שקשה הי' למאי נ"מ
 בזה שפטורה מן הדיון מכ"מ הי' שם מזוזה מימות החג. איברא
 לשיטת הגאון רע"א וז"ל שרמו עלה מעכ"ת כ"י ודאי ניחא דכ"מ
 דלר"י לריך לברך בחג. אבל כבר ביארתו בהע"ש סי' קכ"ז אות
 ו' שאין הדיון כן וא"ל לברך וגם לא עמנ"א סי' י"ט סק"א ע"ש. וא"כ
 בשאר דקדוקי של מעכ"ת כ"י אכן כשאני לעלמי הגמי פירש סוגיא
 זו באופן שממילא יסייב זה הדקדוק. דקשה לי הא שנקשה רבא לאב"י
 והא סוכת החג בחג קתני וכי אב"י לא ידע משנה זו. וע"כ גם
 אב"י מפרש מחלוקת ר"י וחכמים דלטעמיהו קיימי. וזו מאי דייק
 והא סוכת החג בחג קתני הרי אי תנן סתם סוכת החג ר"י מחייב
 הי' קשה יותר. וכבר עמדו בזה בתוס' ובת"י ונראה דלכאורה אין
 בזה דפליגי ר"י וחכמים אי סוכה ד"ק או ד"ע כדי ישוב על מחלוקת
 במזוזה. שהרי גם לרבנן כשר אם תהי' הסוכה ד"ק והאיך תנן
 סתם וחכמים פטרינן. ול"כ דהמשנה סתם דרך הכשר סוכה דלר"י
 היא ד"ק ולרבנן מסתמא ד"ע והכי מפרש אב"י. והקשה רבא
 א"כ למאי תנן בחג הא כמו כן פליגי בדירה כו שפושין לחג אם
 דרים כל ימות השנה. אלא ע"כ דירה כו אפילו אם היא דירה
 קבע ג"כ פליגי ר"י וחכמים בחג דוקא דר"י סבר דמשום שהתורה
 ליוחה לעשות ד"ק הרי היא חייבת במזוזה אפי"ה שאם דר בסוכה
 זו בשאר ימות השנה פטורה דמכ"מ אינו אלא ד"ע. מכ"מ בחג
 במהני יצווי החורה למשנה קבע וכי"כ כ' הר"ן לענין ביה הראשון
 בסוכה יעי"ש וחכמים ס"ל דפטורה לטעמיהו. ובה העלה רבא
 דה"ה דפליגי בסברא דדירה דבע"כ אי שמה דירה. מעשה עמנו
 על הביאור בשאר ימות"ש כ"ע מודי דפטורה אם דרים בד"ק פז.
 וע' תוס' סד"ה וכי תימא שכ' דיון שיואל בשעת גשמים דרים
 עראי היא :

לשם חג של שבעה) ואין קיי"ל דרשה דתעשה שבעת ימים עשה
 סוכה הראוי' לשבעה. פי' לאפוקי אם אינה יכולה לעמוד ברוח
 מזוה' וכדאי' (כ"ג א) וב"ש ור"א לא ס"ל הרי משים דס"ל סוכה
 ד"ק בעינן ואם אינה יכולה לעמוד בר"מ אינה ד"ק. ואב"י הסיב
 טעמיהו דב"ש ור"א ג"כ משום דלטעמיהו קיימי. אבל אן קיי"ל
 כוותיהו מטעם אחר הא מיהא ברור דר"א ס"ל ד"ק בעינן ומכ"מ
 בגובה הכותל טפח כשר. וא"כ ה"ג דבעי מזוזה אבל מכ"מ אינו
 דומה קבע דמזוזה וקבע דסוכה למ"ד סוכה ד"ק בעינן. שהרי
 כבר כהבו החוס' (ו') דכל הני תנאי דס"ל ד"ק בעינן לא קיימא
 בחזק שיעתא אלמא שאין הכרח דמ"ד סוכה ד"ק בעינן יאה פסול
 כמין לריף משום זה הטעם דודאי מכ"מ לא בעינן שהיא הסוכה
 קבע בבית לגמרי. וחדע עוד שהרי (י"ט ב) אי' דברייהא איפכא
 תיאר ר"א מכשיר. אלמא אפי"ה דודאי ר"א ס"ל דירה קבע בעינן
 מכ"מ כשר כמין לריף. מעשה אין הוכחה מהא דמכשיר ר"א
 בגובה מן הקרקע טפח לענין מזוזה דחייב. וזו דכמו בענין הפתח
 מבואר בשו"ע יו"ד סי' רפ"ו לענין משקוף דבעינן שהיא במזוזה
 גבוה עשרה טפחים. דא"ל לעשות משקוף ומזוזה יחד ה"ג לענין
 כותל וקריו כיון דקיי"ל בס' רפ"ו בבית שהיו לו תקרה פטור א"ל
 לחשוב הכותל והקריו יחד. ובעינן עשרה גובה הכתלים :

מה שאל מע"כ כ"י באשה שמחזיין למקורה מי ביטול של קליפת
 עץ. והנה מולאח בבדיקות חתיכות גושיין אדומות ואומרת
 שלדעתה הוא מלבע אודם הקליפות שמאדים את הליחה הלבנה
 שבמקורה. הן על השערות בעלמא אין לסמוך אפילו בכחם ודמי
 להפק עברה בשוק של עתים אחר שלא ידעו אם דרך המים
 שמחזיין להאדים. אך בקל יש לעמוד ע"י ע"י הרופא או ע"י בחינה
 של מע"כ עלמו. אכן אם כניס הדברים שמאדימים הרי דומה
 לאשה שיש עליה מכה. ולענין חלי' בג"ה הראשונים כבר אזלי בה
 נמושי וימלא דעות שונות בסודרי טהרה ובשו"ת ח"ס. ואין בידי
 להאריך בזה :

יעד לעבור על הפראם בש"ק. כבר ראה מע"כ כ"י מסתמא
 במש"כ בנתיב החיים על שו"ע אי"ח סי' רמ"ח וכשאיני
 לעלמי דעתי נוטה להגאון מ' טיאה ז"ל שאין ענין קנין שביחה לאיסור
 שיטה. ומה שהביאו משו"ת הר"י מלובלין הוכחה לזה מדעת בה"ג
 לא נראה לי כלל. ומהיכי תיטי יעלה רבינו בה"ג חידוש כזה דמתי
 קנין שביחה לזה האיסור שאין לו רמז בגמ'. אלא בה"ג חולק על
 הר"י בתוס' עירובין וס"ל שאין איסור שיטה בספינה כלל ולא דמי
 למעבר כלל. דדוקא מעבר ששט בה ממקום למקום קרוב והוי
 דומה לשט משא"כ בספינה :

אבן פפי' מברא דמפרש בגמ' דאסור פליגי הערוך ורש"י דבחולין
 (נ"ה ב) חזי מברא. פפי"ש מעבורת הנהר שיתיה בזה
 מעבר השני לעבר זה והיינו פפראם. וא"כ אסור לילך בשבת על
 הפפראם אבל בערוך ערך מעבר פי' כגון בליית ודוגית שהן ספינות
 קטנות שזוברין בהם ב"ח בנהר. וא"כ אין הכרח לומר דמעברת
 הנהר שהוא קבוע הוא בכלל האיסור שדומה לחבית של שייטין
 ומאחר שהוא איסור דרבנן יש מקום להקל. וביותר במקום מזה
 שכבר תמה הטור בס' תרי"ג על בה"ג שאסר לעבור במקום מזה
 על המעבר והא פשיטא דלא בא הטור להחיר שיטה עלמה במקום
 מזה שהוא נגד משנה מפורשת במס' ר"ה. אלא הקשה על בה"ג
 דאסור לילך על המעבר. ומה שקשה המג"א מהא שכ' הטור בס' רכ"ח
 רכ"ח שיטת הר"י לק"מ דודאי להר"י דאסר אפילו בספינה גדולה
 וא"כ הכל בכלל שיטה ודאי אסור אפילו במקום מזה. אבל לבה"ג
 דמחיר בספינה ורק במברא אסור גזירה אטו חבית של שייטין. ע"ז
 הקשה דאם החירו לילך במים שלא לשט חטונג דיש לגזור אטו
 רחיליה של חטונג מכש"כ מברא דאין לגזור אטו חבית ש"ש. וראוי
 לדעת דמש"כ בפרי"ש שבת (קל"ט ב) בד"ה ואומר כו' במברא
 בספינה רחבה העשו' לעבור המים כו' שאין הפי' ספינה גדולה
 וכשיטת הר"י אלא ספינה קטנה שלא נעשית כי אם לעבור המים
 מלד זה ללד זה ואך אינו כדוגית או פפראם שאין דרך לישון שם
 שהרי הוא פתוחה מלמעלה ואינו הערמה. מש"ה פירש"י שנעשית
 כמו ספינה במכסה והיא רחבה שדרך לישון שם ג"כ. ופי' יאיר
 עיניו ועמידו על האמת :

הכתיבה מש"ה הכשירו כיון שאפשר ה' שלא לחסיד. והיו כמו כאן
 בנתו הדם דלא מיקרי מנוטר גריה וכל דברי הראשונים ז"ל אחת
 היא ומחייב שפיר. מיהו הוסיף בשם ר"ת ז"ל העלו לחלק באופן
 אחר בין נקטן מעט להרבה. והביאו ג"כ ראי' הנ"ל גוי' לזמן כו'
 ועוד ראי' מהא דפ"מ שהייר שלי בין שיטה לשיטה. וראי' זו
 לכאורה מכרחת דאפילו מחלה חשב לכך כשר. ואין לומר דמיירי
 באין דעמו ליקטן קודם גתינה אלא יתן לה בשלימות ויהא הייר
 בין שיטה לשיטה שלו ויקטן אח"כ. דא"כ מאי מקשה הגמ' ותיפוק
 לן משום שפ"א אחר דחמנא ולא שני ספרים. וע"כ ז"ל כר"ת
 ז"ל והיינו שלא הביא הר"ן סוגיא דבין שיטה לשיטה ליישב דכעת
 רה"ג. וזה דעת הוסיף אלא מכ"מ אומר אני בעניי שאין מהא דבין
 שיטה לשיטה ראי' כלל לשיטת הוסיף. ויש פי' אחר בסוגיא וכמ"כ
 בחיבורי הע"ש שאלתא דפרים אות כ"ט דלא משום קלינה הוא.
 אלא משום דא"ל לומר הנ"ל שכן שיטה לשיטה שלי. שהרי לורך
 כתיבה הוא וחסר שם בדפוס וימלא בהשמות בח"ג בשם ח' רשב"א
 במס' שבת יע"ש. וע"כ מיירי בשיטות מרווחין יותר מן הרגיל
 והלורך. והיינו שהקשה שפיר דהוי כשני ספרים ודעת רה"ג ז"ל
 מחזור מאד. ואיסיף דבר שהרי לרשב"ל דאית לי' בניטין (ע') דכל
 דסמי' בידן לא הוי כמחוסר מעשה. א"כ אמאי הוי קלינה מח"מ
 וכן גריה לענין כה"ד אלא ע"כ משום דמתחלה ה' עומד דוקא
 לכך שפיר מיקרי מחוסר מעשה. מעשה אפילו לר"י דס"ל החס
 דאפ"ל סמי' בידן מיקרי מח"מ. היינו לענין שאינו בר כריתות
 באותה שעה אבל בהא לא פליג דלא מיקרי שאינו כחב ונתן במה
 שאירע חסרון איזה מעשה שלא ה' מוכרח מתחלה שיבא לידו כך.
 וסוגיא דכסוי הדם וההבדל בין נחו הדם להקדש לפני שחיטה שפ"א
 קדושה עם גמר שחיטה מוכיח ע"ז:

מה שנתקשה מעכ"ת ש' בתוספתא דתניא הקדשים הדם אחר שחיטה
 דחייב בכסוי ומבואר הא הקדשים הדם לפני שחיטה פטור
 מכסוי. לא ידעתי מה קשה לכח"ה זה הדין מסתמא ה' לחול
 איזה דרש ע"ז. ואפשר דמכתיב ושפ"א את דמו ואת דמס מיבעי
 או את הדם. מזה דרשו את דמו של השופך איך שהוא הדרש הדין
 אמת אע"ג שלא נזכר בתלמוד דילן וכמ"כ הגר"א אה"ע סי' קכ"ד
 אות ז'. ולכאורה יש להוכיח מתלמוד דילן להיפך מדלא מפרש רבא
 הא דתנן ריש פ' כה"ד בחולין אבל לא במוקדשין. שהקדשים הדם
 כמו שמפרש המשנה דפ' ראשית הגז בחולין אבל לא במוקדשין
 שהקדשים הגיזה. אלא ודאי אפילו הקדשים הדם חייב בכסוי אבל כד
 דייקה אדרבה יש להוכיח מהא שיטת תלמוד דילן כהתוספתא. דהנה
 בר"פ רה"ג אי' לרבא אלא לאך למאי אתי. ודייקי מזה הוסיף
 דרבא לית לי' דרשה דר' מני בר פטיש. וקשה לי' מנלי' להנמרח
 דרבא חולק על דרשה זו דילמא לריכא מודה. ומכ"מ מיישב בא"א
 מרווח יותר אלא ודאי פשיטא לה"ש דאי הוי לרבא יושב אחר לא
 הוי משני הכי משום שאין משמטת אבל לא במוקדשין הכי דקאי על
 הגיזה. וע"כ לית לי' לרבא הא דרמב"פ ויש לנו להתבונן מנלי'
 להגמ' הכי דרבא לא הוי משני הכי אס ה' לו פי' אחר. וע"כ
 משום דאלת"ה לישי גס הא דכה"ד הכי בחולין אבל לא במוקדשין
 בהקדשים הדם אלא ע"כ משום דאפשר ליישב בא"א הוא פי' מרווח
 יותר. והמקום יאיר עיניו ויעמידנו על קרן האמת כנפש העמוס
 בעבודה ידירו ומכרכו מלב רנוף אהבה :

נפתלי צבי יהודא ברלין:

סימן פד

ב"ה אור ליום ב' כ"ב שבט תרל"ד.

כבוד ידיד ה' וידיד ה"ב הני' חריף ובקי וכו'
 כשית' מ' אילי' כשה ג"י. יהי ה' עמו ויאוצר
 שמו ויבורך שיעמו.

מכתב מעכ"ת כ"י הניעני בלירוף הקונטרס. ולאביבואה דמר
 ניהו רבא נפנתי לראות כתיבו. והנה את אשר העלה
 ליישב פסק הרא"ש והשו"ע לענין דקל שניע למנות לולב שחייב
 צ"ב

הויצא מכ"ז לשיטת הוסיף אבסר מן הדין ליטול המזוזה בין
 שנוטלה בין שמשכירה לישראל. ורק כשמשכירה לנכרי
 נטלה בידו כדתיבא בז"מ שם ולשיטת הש"י ליהוה דמתיר מיירי
 הברייתא כשאינו מניח המזוזה במק"א. אבל כשמניחה במק"א לטולם
 שרי והא דבאמת דקדקי הוסיף המזוזה אינו דומה לליניית. דאבסר
 כשטעל הבית למדו מדתיבא ומנכרי נטלה בידו ולא תני אס אינו
 משכירה לישראל נטלה כו'. אלא אין שום ג"מ אס משכירה לישראל
 או לא וזה ברור. המקום ית"ש יאר עיניו ויעמידנו על קרן האמת
 והיא החכמים והחומות כנפש ידירו העמוס בעבודה רבה :

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן פג

ב"ה ה' ר"ח סיון תרל"א.

כבוד ידיד נפשי שב"ז הרב הני' חריף ובקי וכו'
 מוהרי"ש זלמן סענדר בהנא שי'.

מכתבו זה שנועים הניעני ולא נפנתי להשיב מרוב עבודה.
 ועשה באחי באשר העמיק הרחיב להתבונן בסוגיא
 דחולין (קל"ט) אלא דאגב לאס והדר הקדשה והדרה מעיקרא
 אחייב לה בשלות מקמי דאקדשה. והביא הגמ' ראי' לסברא זו
 מדתיבא גבי כה"ד ר"י בן יוסף א' הקדש חיה ואח"כ שחטה פטור
 מלכסות שחטה ואח"כ הקדשה חייב לכסות שכבר נתחייב בכסוי
 קודם שיבא לידי הקדש. והקשה מעכ"ת כ"י מאי ראי' מכה"ד דעיקר
 הפטור הוא משום שחיטה שח"ד כפירש"י במקומו והכונה הוא
 דמסיק לעיל (פ"ד) שהוא מחוסר פד' כדי שפ"א ראי' לאכילה.
 והאס גס בלא כה"כ כה"ד דכבר אחייב בכסוי עד שלא הקדשה חייב
 כה"כ כה"כ הוסיף הוסיף ילא זה לענין דס הניחו. דאע"ג ששעולס
 לא ה' הדם ראי' לכסות מכ"מ חייב בכסוי משום דאס לא נחו
 לא הוי לריך לגריה. ה"ג אס לא הקדש לא הוי לריך פד' וא"כ
 מאי ראי' לשלות הקן וזה תורף קושייתו אלא שהאר"ן. והנה לא
 על הסוגיא דגמ' הקדש כי אס גס על גוף הברייתא דמפרש שכבר
 נתחייב לכסות קודם שיבא לידי הקדש. ומבואר דוקא בשכבר
 נתחייב בכסוי הא אס הקדשה עם גמר שחיטה. כגון שאמר לפני
 שחיטה תהא קדושה עם גמר שחיטה פטור מכסוי. אע"ג דבשעת
 שחיטה היתה חולין ואין חייב בכסוי אלא באומר ה"ו הקדש לאחר
 שתשחט רגע א' שכבר נתחייב בכסוי קודם שבא לידי הקדש והרי
 בדם הנחו אינו כן. אלא אע"ג שלא נתחייב מעולם חייב בכסוי
 משום דבשעת שחיטה ה' ראי' שלא יהי נחו. אלא ז"ל דכיון דאמר
 לפני שחיטה תהא הקדש עם גמר שחיטה. וידע מתחלה שפ"א
 לידי הקדש קודם שפ"א לחיוב כסוי פטורה. ודומה להקדשה חתילה
 ואינו חייב אלא בהקדשה לפני שחיטה שפ"א קדושה לאחר שחיטה
 והיינו דייק התנא שכבר נתחייב בכסוי קודם שיבא. ולא תני קודם
 שנתקדשה אלא דייק אע"ג שהקדשה לפני שחיטה וידע שפ"א
 הקדש. מכ"מ קודם שיבא לידי הקדש נתחייב בכסוי משא"כ הקדשה
 כה"ג עם גמר שחיטה באמת פטור מכסוי. ולא דמי לדם הנחו
 שלא ידע בשעת שחיטה שיהא דמו נחו ולא יוכל לכסות בלי גריה
 והרי הסוגיא ברור :

וסברא זו לחלק בין ידע מתחלה שיחסר מעשה או לא. מקורה
 בדברי גאון ז"ל שהביא הר"ן גיטין פרק ב' בשם רב
 האי גאון ז"ל לענין מחוסר קלינה. דלא מיקרי מח"ק אלא היכא
 דקודם כתיבה הוי דעתי' למיגז אבל לא הוי דעתי' למיגז לית לן
 צה. ובהכי אתי שפיר מאי דתיבא שם לעיל גוי' לזמן ויהיב' היליה
 כו' עכ"ל וסיפא זו ממורת מאד. ובה"ג שפוסל קלינה תלוש מיירי
 ג"כ בזה האופן שכותב על נייר שיועד שיקטן אח"כ. ע' בלשון
 בה"ג שהביא הר"ן ומיושב ג"כ פסקי רש"י. דהרא"ש הביא בשם
 רש"י שהשיר גט שנקטן ממנו ובפרש"י (כ"א) ד"ה דסקיל לי' כו'
 ואין לחוש שמה ישבור החרס כו' הכי להיפך. ולדברינו מיושב שפיר
 דה"ק ואין לחוש שמה דעתי' לכך. אבל במעשה שה' ברור ה'
 ששעולס לא כיון הבעל לכך אלא עפ"י סיבה נחתך ממנו אחר
 (ח"ב)

בערלה. דברי מעכ"ח נ"י מאירים וברורים וראוי לומר ע"ז חכם גדול אחר שקיימת דברי חכמים :

אבן בעיקר מה דשאלנא בנזע אילן של טערקעצע פעפער אס חייב בערלה. ומעכ"ח נ"י הרחיב החקירה בהא דא"ר ר"מ שהפלפלין חייבין בערלה. בזה אין דברי מעכ"ח נ"י נראין :

ראשית את אשר החליט מעכ"ח נ"י דכמו שגראה שרמב"ם פסק דלא כר"מ אך דעת שארי פוסקים והרא"ש שלא

הביאו ג"כ בה' ערלה הא דר"מ אין הדבר כן. ובפי' מוצא בתר"י ר"פ כ"מ לענין פלפלי רטיבתא בפה"א השינו על הרי"ף דכמו שחייבין בערלה הה"ג לענין ברכה. וכ"כ בכ"מ ה' ברכות פ"ו בשם הרמ"ך שהשיג על הרמב"ם בזה הלשון ממש. ומר דגברא רבא הוא יבין שהי' זה בעיני תר"י ורמ"ך דבר פשוט שהפלפלין חייבין בערלה וכך השיג הרא"ש שם. הרי דגם הרא"ש ס"ל הכי והרשב"א יושב פסק הרי"ף לענין ברכה. משמע דבערלה מודה דחייב וכ"כ בשו"ת מהרי"ט ח"ב בחלק יו"ד סי' ל"ד בפי' והכי ודאי שיטת רש"י דהא דר"מ הלכה הוא שהרי פי' בסוכה (ל"ה) הא דס"ד שאין הפלפלין חייבין בערלה. הוא משום שהעץ שפל כמין רוחם כו' והסו"מ הקשו הא כמה עליס שפלים הם ונ"ל דס"ל לרש"י דבאמת למדנו מדרשא זו דאפילו עץ שפל מיקרי עץ. וא"כ ודאי כך הלכה :

איברא הכי נראה דעת הרמב"ם שלא הביא הא דר"מ כדרכו בקודם להביא כל פרטי דינים המפורשים. מוכח דס"ל

דלאו הלכה כר"מ וכמע"כ מהר"ם חביב בס' חוספת יוה"כ"פ. ובחר רישא אזיל הוא הרי"ף שפסק פלפלי רט בתחא בפה"א. ולא מלד הסברא שכ' הרשב"א ז"ל אלא מעיקר הדין שפוסק דלא כר"מ לענין ערלה וה"ג בברכה. אבל לא נחבאר עדיין טעם הרי"ף והרמב"ם ז"ל ומש"כ מעצ"ת משום דר' יוסי דא' הפנימו למאכל והחילון לסייג כו' חולק על ר"מ אין בזה כדי ליישב את הדעת. ואין כדאי להאריך בזה ונראה שלמדו מהא דפוסק בגמ' תולין (כ"ה) בשקדים המרים קטנים פטור מן המעשר. ותרווייהו חד טעמא למש"כ התוס' בסוכה שם דהא דס"ד דפלפלין פטורין מה"ע היינו משום דסופו להתייבש ולא יהי' מאכל והי' דעיקר מטעתה כדי לייבש. וה"ג בשקדים דאע"ג דקטנים ראוי לאכילה מכ"מ עיקר מטעתה הוא שהי' גדולים ויהי' לתבלין ולרפואה. ואחר שפסק הגמ' דפטור מן המעשר הה"ה דפטור מן הערלה וה"ה פלפלין. והרא"ש כ' בשם בה"ג דשקדים מרים קטנים בפה"ע והוא בה"ג של רי"ג. אבל בה"ג שלפנינו שהוא מר"ש קיירא מוצא להיפך וכ' הרא"ש דאע"ג דפסק בגמ' דפטור מן המעשר הוא משום דלא נגמרו. ולטעמי' אזיל דפלפלין חייבין במעשר ובערלה ורק שקדים מרים קטנים פטור מן המעשר ולאו משום דלאו פרי עץ הוא אלא משום דלא נגמרו. וכבר נחקקה המעיו"ט בזה וגם הגר"א או"ח סי' ר"ב נשאר בנ"ע בטעם הרא"ש. ובעניי נראה דהרא"ש ס"ל דקטנים כ"ז שהם מחוקים אינם ראויים להלמיח. ובמעשר הוא תנאי מיוחד דבעינן ראוי להזריע כמע"כ החוס' במס' ר"ה (י"ב ב) דלמדנו מדכתיב את כל תבואת זרעך הכי וזה לא שייך לערלה ולברכה. וא"כ פלפלין רטיבתא חייבין במעשר ובערלה ובברכה בפה"ע. אבל הרי"ף לית לי' זה הטעם בשקדים מרים קטנים שהרי תנן במס' מעשרות פ"א מאימתי שקדים חייבים משתגמר הקל פה. ואי' בירושלמי הקליפה הדקה וא"כ גם קטנים כבר הגיע לזמן חיובן וא"כ שפיר אפשר להוכיח מהא דשקדים דכמו כן פטורים מערלה. וכמו כן הפלפלים פטורים מערלה וממעשר ודלא כר"מ. ור"מ ס"ל זה וזה לחיוב אבן בה"ג שכ' השקדים מרים קטנים בפה"ע. לענ"ד אין הכרח לומר דגם בה"ג ס"ל הא דפטור ממעשר משום דלא נגמר כמ"ש הרא"ש אלא טעם אחר יש בדבר. והנה הרא"ש כ' בפשטות דערלה ונועש וברכה דמין להדרי לפי סוגיא דל"ג. פי' דאע"ג דקאמר מעשר אילן דרבנן וערלה דאורייתא אין זה משום דיש שינוי בין ערלה למעשר בפי' פרי. אלא משום דאין חיוב בתו"מ אלא דגן חירוש ויהא כדודע שיטת רש"י ותוס' ורמב"ן ז"ל. אבל שיטת גאוני קדמאי ואחריהם הרמב"ם ז"ל דפרי האילן חייב בתו"מ מה"ח כמו ערלה. וא"כ הא דא"ר מעשר אילן דרבנן דוקא לל"ג והכי מפורש הנו"ס בשאלות פ' קדושים ה' ק' מעשר

לל"ג דרבנן דאע"ג דלענין ערלה מיקרי עץ מאכל. מכ"מ לענין מעשר דכתיב ואכלת לא מיקרי לל"ג הכי משום שאינו ראוי לאכילה כמו שהיא אלא בבשול ושהי'. כמובאר בשאלות שם בטעמא דב"ש דאשהבך להו אי מין ירק הוא. ונהי דב"ס ס"ל דמין אילן ודאי הוא לענין ערלה וכלה"כ מכ"מ לענין מעשר אינו חייב אלא מדרבנן וכן אי' ב"ר"ה (ט"ו ב) מעשר חרובין דרבנן דוקא חרובין וכדאי' בירושלמי מעשרות פ"ג ה"א לא תחובני חרובין חרובין מאכל במהה פי' עיקרו מאכל במהה. אלא בזמן בזורח הוא מאכל אדם כמו דאי' בשבת (ל"ג) דרשב"י וכו' איברי להו חרובי למוזי. ובויקרא רבא פי"ג ל"ד יודאי לחרובי עבדי תחובא. הא מיהא אינו דומה חיוב מעשר מה"ח לערלה. מעשה בטל הראי' מהא דחולין דשקדים מרים קטנים פטורים מן המעשר דלאו עיקר מאכל הוא. מכ"מ חייב בערלה ומבדך בפה"ע שהרי בפי' מדמה הגמ' ברכה לערלה לענין לל"ג זהו דעת בעה"ג. איברא גם זה אינו אלא לבה"ג דגרים בהא דר"י אמר רב לל"ג של ערלה בחוץ לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין מוצא דבא"י קי"ל כר"א דקפריסין חייב בערלה. וגרים כ"ז הנו"ס דאי' לפנינו לחלק בין מעשר לל"ג לערלה אבל הרי"ף הביא הא דרב לל"ג של ערלה זורק כו' ולא גרים בחו"ל וכן פסק הרמב"ם. והנראה דלא גרסי הכי וע' בפ"ח על או"ח שכ' ג"כ כזה וס"ל דערלה ומעשר שוין ממש. מעשה אחר שפסק הלכה דשקדים מרים קטנים פטורין מן המעשר. ה"ה מן הערלה ומברכה בפה"ע וה"ג פלפלין פטורין מן הערלה ומן המעשר ומברכה כו' בורה פה"ע :

נחזור לענין דרוב פוסקים ס"ל דפלפלין חייבין בערלה וזאת הרי"ף והרמב"ם ז"ל. וגם בדעת הרי"ף לא למדנו אלא מדעת הרמב"ם ז"ל שהרי ידענו שהרמב"ם עמד ע"ד הרי"ף בדיוק יותר משאריו פוסקים ז"ל שלא הי' להם דעת הרי"ף בקבלה איש מפי איש כמו הרמב"ם ז"ל מפי רבו הרי' מייג"ש ז"ל כמע"כ בס"ד באורך בקדמה העמק הראשון אות ע"ו. והנה במה דשאלנא בנזיעת טערקעצע פעפער. כמדומה שזה המין אינו נאכל ברטיבתא כמו פלפלין סתם. וא"כ לית דין וליה דיינא שאין בו ערלה אבל אס נאכל ברטיבתא ג"כ ראוי לנהוג בהם ערלה. ומש"כ מעכ"ח נ"י דתחילת נזיעתו ביואזאני הוא כדי להריח. אין בזה כדי לפטור מן הערלה והרי זה דומה לטעם דקל למתח לולב או לתרוג למתח דמכ"מ חייב בערלה. דמכ"מ עץ פרי מאכל הוא וכמ"ש מעכ"ח נ"י ה"ג במה שזכרין להריח. עוד הי' בדעתו לדקדק בדיון פלפלין משגיאה דגדה פרק ה' בענין טומאת אוכלין. שכבר הערו הסו"מ ביומא (פ"א) אך אין השעה נותנת להאריך יותר כמו שראה המוכ"ז שי' רוב טרדתי. אחר כותבי נודעתי כי טעקשא פעפער הוא מין ירק ממש :

ידידו נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן פה

כ"ה א' ער"ה אייר תרטג וולאזין.

כבוד הרב הגדול חרי"ב ס' צבי הירש ליפשיין נ"י בק קלימעוויץ.

מכתבו השני הגיעני אחר חה"פ והחל לחקור בדבר המנהג שפודין את הבן דוקא ציוס. והוסף לעלות מענין הגני משביעל אחרון ראשון. אשר חקר מע"כ נ"י אס חמש סלעים של פדה"כ כחוב בעלמא. או מונח חקקשתא דבן הנלךך לפדותו או על אביו לפדותו מאיזה משא קדושה אשר עליו לכאורה הי' מקום להוכיח מפירש"י בטרות (מ"ו ב) בכהן שיש לו בן חלל דחייב בפה"ב. ומכ"מ א"ל לפדותו שהרי לוקח לעלמו ופרש"י בד"ה שהרי כו' האב הוי מפרים לי' ושקיל לנפשי'. אלמא דבעינן הפרשה ובל"ז אינו יולא ידי מלוח פדיון והכי פסק הרא"ש ושו"ע סי' ש"ה סי"ט הלכך יפרים הפדיון ויעכבו לעלמו. ואי הוי כחוב בעלמא למאי יפרים ורש"י לטעמי' בערכין (ד' א) בד"ה כהנים נפטרו משדה"ב מק"ו

אָרְאָה דקשה לשון החוס' מו"ק (ח' ב') בד"ה מפני ביטול פו"ר . כ"ל לענין העודת ברית מילה בחוה"מ אי נמי כיון שזמנו קבוע אין לבטל זה מפני זה . אבל העודת פדה"ב ל"ט אם מותר לעשות בחוה"מ . ואין לומר הא זמנה קבוע חינוח בזמנו שלב"ז איך יהא מותר . משמע פדה"ב איכא זמנו ושלא בזמנו איכרא כבר הקשה המג"א סי' תקס"ח בק"י על דבריהם במילה הא מלינו במילה ג"כ שלא בזמנו . ומה שמי"ש המג"א דמילה שהוא ע"ל לעולם הוי זמנו אבל פדה"ב כו' אינו אלא חימא שהרי מפורש בחוס' כיון שזמנו קבוע . אלמא דמילה יש זמן קבוע אלא בלא ספק שיש בחוס' שבשם בדפ"ס כמו שמלוי הרבה בחס' מו"ק . והכי ל"ל אבל העודת פדה"ב ל"ט אם מותר לעשות בזמנו ואין לומר בהא זמנה קבוע . ותו הינה בזמנו כו' וקאי על מלות מילה וכמ"ש דפדה"ב לא שייך זמנו כלל ובמילה איכא זמנו קבוע בשמיני . אחר שביארנו כ"ו נשוב לגוף שאלת מע"כ כ"י מדוע נהגו שלא לעשות פדה"ב בלילה . הן בלילה ל"א כ' הגאון נו"כ הטעם משום דלפעמים לא כלו כ"ט י"ב תשל"ג . אבל אם היה ל"א בשבת ונפדה ביום ל"ב אמאי לא יהא נפדה בלילה אפילו אם אינו ת"ל . ומשום זריון מקדימין למלות וקושיא גדולה היא . ואוסוף קמחא דעיקר מש"כ הב"ח וש"ך בשם יראים לתלות ברגעים אינו אלא חימא . וא"כ גם לענין חילצה אם מת הולד וכן לענין אבולות יהא תלוי אם כלו כ"ט יום י"ב תשל"ג שהרי דין נפל מפדה"ב אחיא כידוע בשבת (קל"א) וזה לא שמענו . וכבר דחה המג"א בסו"י של"ט אבל לא ביאר דעת היראים אשר במח"כ הב"ח והש"ך מעולם לא עלה עה"ד לתלות דינים ברגעים כאלה . אבל ז"ל היראים סי' שג"ג וטעם דכתיב מן חודש חפרה והיינו ל' יום דכל חודש דקרא בחודש לבנה מיירי דחודש משמע דבר המתחדש והיינו לבנה . וכתיב החודש הזה לכם כזה ראה וקדש ואיזה דבר שפעמים רואה ופעמים אינו רואה הוי אומר זה לבנה . וכל חודש החוס ילמד מן המפורש וכל חודש לבנה קבלנו מר"ג דאינו פחותה מכ"ט יום ומחלה וכו' ידות שעה וע"ג חלקים ולריך שיהא החודש שלם מעל"ט דאמרינן בנדה פ' יו"ד שכן ושבבת מעל"ט ואמר למאי הלכתא לערכין מכן חודש . וכאשר אמרו חכמים מה בן חודש דערכין מעל"ט כן אמרו בן חודש דפריון מעל"ט עכ"ל . אין הוטה שחשבין בערכין ובכבוד רגעים . דאל"כ דאי איכא מאי בעינן הלכתא דכן חודש מעל"ט הלא חודש משמע כ"ט יום וי"ב שעות ותשג"ג חלקים לא פחות ולא יותר . וגם פי' מעל"ט בכל מקום אין הפי' הכי אלא כונת היראים לבאר מנלן דחודש דקרא הוא ל' יום דילמא הוא כ"ט יום כחודש חסר . ע"ז ביאר דהחודש הזה ודאי הוא יותר מכ"ט יום אלא נכנס ליום השליש . וממילא נגדר סוף היום אחר תחלת היום . וכדאי' ברה"ש (כ') לריך שיהא לילה ויום מן החודש וליף מקראי וזוהי למדנו דסתם חודש בכה"ת הוא ל' יום אבל אינו נוגע לרין ח"ו :

אָנָב הנני לבאר עוד דברי רבינו היראים . מש"כ ולריך שיהא החודש שלם מעל"ט כו' היינו משעה לשעה ואם טולד בח"י יום לא נגמר זמן חיוב פדיון אלא ביום ל"א בח"י היום . וגם זה הוא דבר חדש ונ"מ לכמה גופי תורה לענין חילצה ואבילות . ובשאריו שוסקים ראשונים לא שמענו ולא ראינו ל' יום משעה לשעה . אלא כמו שמנה ימי מילה שאינו משעה לשעה . ולכאורה ע"כ לא זהו כוונת היראים דהנה באמת לא נזכר בנדה (מ"ח) מעל"ט בחודש דערכין אלא בשנים דערכין ופרש"י שם מעל"ט מיום ליום . ולא אמרינן למינן עולם שהכלה שנתו ערב רה"ש ואם נפרש דעת היראים כפרש"י בערכין (י"ח ב) מעל"ט אותו יום ואותו שעה לשנה הבאה . וכבר ביארנו בהעמק שאלה שאילתא קט"ו אות ב' שהוא מחלוקת הראשונים והדברים ארוכים מאד . ונימא דדעת היראים דבעינן בשנים משעה לשעה וה"ה לענין חודש . אבל א"כ קשה טובא דהנה בנדה שם פרש"י בד"ה לערכין דנ"ל מדכתיב ומעלה גבי שנת ששים משמנו שנתו שלו ולא של מגין עולם . ואע"ג שלא נזכר דרשה דומעלה אלא לענין דשנת חמש ושנת עשרים וששים כלמטה הימנו במשנה ערכין (י"ח) . מכ"מ העלה רש"י דגם . וה נפ"ל מומעלה שיהא כל השנה למטה הימנו והיינו שנתו שלו ולא של מגין עולם אבל לפרש"י דערכין מפל"ע היינו משעה לשעה . באמת לא פרש"י דנפ"ל מדכתיב ומעלה דמזה לא למדנו ששית אלא כ"ל שנה משנה דבתי ערי חומה כמשי' **החוס'**

מק"ו בפ"א דבכורות אם פטרו את של יבראל טו' הרי דבלא ק"י הייתי דן שמחויבין להפריש חמש סלעים . ובלא פירש"י הייתי אומר דלא נזכרנו להק"י אלא בשביל לויס . אבל כהניס דהפדיון שלהם פשיטא דפטורין וכהא דהקן בעירבין (כ"ח) רש"א הכהניס אין אחרימין שהחרימם שלהם . והכי נמי תניא בספרי פ' קרח בפטר חמור באדם ובבהמה את שיש לך באדם יש לך בבהמה יאלו לויס שאין לך באדם אין לך בבהמה ולא הני כהניס ג"כ . אלא משום שהוא פשוט אחר שנטול לעלמו וספחא דספרי כר"ש דמתיר פט"ח בהנהגה גם בלי פדיון . וא"כ אינו אלא חוב לכהן מש"ה כהן שנטול לעלמו א"ל ראי' שפטור לפדות . ולא אמרינן שיהא מכ"מ לריך להפריש טלה ולפדות את החמור וליטול לעלמו ה"כ פדיון הבן לכו"ט אבל הרי רש"י והרא"ש לא ס"ל הכי אלא אפילו מי שפטור מן החוב מ"מ לריך להפריש וא"כ בלי ק"י הייתי אומר דגם כהן לריך להפריש . אבל א"כ קשה ספק נמי אמאי א"ל להפריש מה בפט"ח לר"ש כדאיכא בבכורות (י"ב ב) דמליצה דר"ש א"ל בספק לפדות כלל . וכמ"ש החוס' שם (ט' ב) בד"ה לאפקועי דכמו שאינו נותן לכהן מהספק כן אינו עורפו מהספק . אלמא דאינו אלא חוב לכהן ואם אינו משלם מלה זו הכהונה בחורה מחויב לעורפו . מש"ה כיון שאינו אלא ספק ופטור מן החוב אינו חייב לעורפו . וה"כ מבואר בחולין (קל"ד) בגר ספק א"ל להפריש פדה"ב כלל וה"ה פדיון פ"ח לר"ש . ורק אליבא דר"י דאוסרו בהנהגה לריך להפריש מהספק אלמא שאינו אלא כחוב בעלמא . וה"כ מוכח בב"מ (ק"ב) שמוכח מפדה"ב דלאחר זמן פרעון חוב מוחזק הוא שפרע . ואי יש במונה דפדה"ב חלות על הכבוד איזה ענין שמורה לפדותו אין ראי' מזה לשאר חוב . הן אמת דהר"ף ור"א"ש ה' להם נוכחא אחרת ולא הביא ראי' מפדה"ב כלל אלא מדברייהו דהם מלה שהוא שלשים יום . מכ"מ מוטב רש"י וחס' ההוכחה ברורה וגם הרי"ף לא משום זה הביא ברייתא אחרת אלא משום קושיית החוס' ועוד . הא מיהא מבואר שאין זה אלא חוב הכהונה בחורה . וא"כ יש לנו לתת טעם על הא דכהן שיש לו בן חלל לריך להפריש . ונראה שהוא משום דגם מי שנתן לכהן חמש סלעים אינו יולא ידי פדיון זה החוב אלא במפרש שהוא משום פדה"ב או מחשבתו נכרת שהוא כן . וכדמוכח בסוגי' דתשובות (ק"ב א) ובהוס' ד"ה אמאי . אבל אם באמת ה' מגיע לכהן חמש סלעים וזאת חוב של פדה"ב . ואח"כ נתן לו סתם חמש סלעים ודאי לא יאל אפי' רוצה לחשוב בדעתו שהוא משום פדה"ב והחוב הראשון יהא במקומו . והכהן ג"כ ירצה בכך מכ"מ בנו אינו פדוי וזהו דס"ד בסוגיא דכתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים חייב ליתן חמש סלעים ובנו אינו פדוי . פי' אפילו נתן לו אח"כ סתם אינו פדוי משום דאפשר שנתן על ההתחייבות . מעתה דבעינן שיהא ניכר שנתן משום פדה"ב . מש"ה בטול לעלמו אין הדבן ניכר אלא במפריש ואח"כ נטול . אבל כ"ו במי שחייב ליתן משא"כ בספק שאינו חייב כלל ממילא א"ל להפריש שהרי אינו חייב :

וְבוֹזָה שביארנו דאינו אלא חוב . ומכ"מ יש בזה מלה לשלם בזמן שנתחייב כמו כל המלות שזריון מקדימין למנות כמ"ש הרא"ש בסוף מס' בכורות . מי שטולד לו בן בכור וכו' ואחר שיהי' בן שלשים יום לא יאחר מלותו כמו שאמרו חכמים ושמרתם את המלות מלה הבאה לריך אל תחמינה . והכי לשון המחבר סי' ש"ה סי"א שלא ישהה המלה ולא משום שום ל"א הוא מלה הבא בזמנו יותר מיום ל"ב ואח"כ כמו במלות מילה שיום שמיני הוא מלה בזמנו יותר מהמים שאח"כ . אבל בפדה"ב אינו כן שהרי לא כתיב אלא ופדויו מן חודש חפרה לא נתמעט אלא לפני ל"י . אבל לאחר ל' לעולם זמנו הוא . וכ"כ בפשיטות הגאון רי"ט אלגזי בכורות (פ"א) מהא דשבת (קל"א) ה' דאי מן שמנת ימים ה"א למעטוי שביעי אבל משמיני ואילך זמנו הוא מש"ה כתיב וזיום השמיני . מעתה בפדה"ב דלא כתיב אלא מן חודש לא נתמעט אלא לפני ל"י אבל אח"כ לעולם זמנו הוא . ואע"ג שהקשה הגאון הג"ל מהמכילתא דתניא דמדכתיב בעשור ה' מתמעט לפני עשור ולאחר עשור . וכן מדכתיב ביום השמיני לק"מ דודאי לשון בעשור וזיום השמיני משמע דוקא זה היום י"מיתו דוקא באותו יום . אבל השתא דכתיב מן חודש אינו במשמע אלא שיהא מן חודש ולהלאה וכמו מן שמנת ימים וזה ברור :

החוס' שס (ל"א) בד"ה מיום ליום כו' והחוס' כתבו כאן וכו'. מעשה ממ"ז חס היראים מפרש מעל"ט משעה לשעה מנ"ל דנס בחודש דערכין הוא כן והרי לא למדנו אלא שנה שנה מבתי ערי חומה . אלא ע"כ מפרש מעל"ט שנתו שלו ולא של מנין עולם . דזה נ"ל מדכתיב ומעלה כפרש"י נדה וקרא דומעלה קאי ג"כ על חודש דערכין כדתקן שם בד' י"ח יום שלשים כלמטה הימנו וה"ה לענין שנתו שלו ולא של מנין עולם ומפרש דה"ה בחודש חודש שלו ולא של מנין עולם ולא נימא מכן חודש היינו בחודש שטלד תלוי ושיפירא גרמי דאס יאל אומו חודש היינו בפדיון ע"ז למד מכן חודש דערכין דהתם כתיב ומעלה שהוא מלמד שחודש שלם מעל"ט הוא כמו בשנה דשנה שלם מעל"ט כך היה נראה דעת היראים . אבל ח"כ קשה טובא למאי כתב היראים וכאשר אמרו חכמים מה בן חודש דערכין מעל"ט כך בן חודש דככור והוא דרשה שלא נזכר בהגמרא חיפוף ליה דנ"ל בכור ממדבר דכתיב בפ' ומעלה וכדאי' דכתיבות (מ"ט) גמר חודש חודש ממדבר . והוצא ביראים שס אלא ע"כ מיירי לענין משעה לשעה וס"ל דבערכין ודאי בן חודש משעה לשעה כמו לענין שנה דנפ"ל מבתי ע"ה וככור נפ"ל מערכין :

נשוב לדברינו דלמאי אין פירין בלילה ונוסיף עוד דודאי היה מנהג בזמן הראשונים לפדות בליל ל"א מדכ' בש"מ במס' ז"מ (ק"ב) לענין הא דמסיק דביומא דמשלים זמניה ג"כ חזקה שפרע והוסיף בש"מ והוצא בהגות הגרע"א ז"ל דה"ה בפרה"ב ביום ל' והוא פלא לכאורה הלא ביום ל' הוא לפני זמנו לפי מה דקיי"ל כחכמים דר"ע ואי אפשר לפדות בו ומה דוגמא זה ליומא דמשלים זמניה רכל היום זמניה הוא אלא שאינו יכול להכריחו שישלם עד סוף היום משא"כ ביום ל' דפרה"ב ח"א שישלם ביום ל' אלא למדנו דביום ל' פודין ע"פ דין בערב שהוא ל"א . וממילא חפכר שפרע עוד ביום ל' באופן שלא ישתכלו המעות עד הערב . ולמדנו מזה דלא כהב"ח ושו"ת טוב"ה דאכור דאחור לפדות לפני זמנו משום שא"ל לברך ולא כן הוא . והכי מוכרח מסוגיא דב"מ שהביא ר"ה מהירך זמנו חנינא מתוך ל' יום דפרה"ב . ואי איהא מאי ר"ה ר"ה א"ל לפרוע בתוך זמנו לכתחילה אלא ודאי רשאי לפדות ולברך בתוך זמנו ולהתנות עם הכהן שלא יעכל המעות עד שיגיע זמנו . ונזכ"מ חזקה שלא פרע בתוך זמנו . אבל ביום ל' הו' שפיר יומא דמשלים זמנו שהרי הגיע זמנו לשלם בערב שהוא ליל ל"א :

והא שאין לנו ניהגין הכי הוא משום שנהגו לעשות פרכוס כמש"כ מהרא"י . ובלילה אין פרכוס כ"כ ומכ"מ אין בזה משום איחור המלוא דהא למדנו מפירש"י ב"מ שס ד"ה לא לריבא כו' והוא אמר לו נחתי בבוקר . משמע שאין דרך האדם לפרוע בלילה ומש"ה אין בזה משום זריזותגס כן דוגמא לדבר הא דתיאב דבטרות (י') לענין פדיון פ"ח רב ששה ח' שאינו עובר עליו עד ל' יום . והרמב"ם פסק ג"כ הכי וכבר הקשה הגאון רי"ט אלגזי . מאי ניהו הני ל"י הלא זריזין מקדימין למלוה דאפשר מיד שטולד ולא ישב מלואה . ונראה דהוא רומה לחוב סתם דומן הלוואה ל"י ואחמכה אקרא במכות (ג' ב) משו"ה אין בזה משום זריזות אבל לאחר ל' יום מקרי מאחר חובו ויתר מוזמן הראוי והיינו שכ' הרמב"ם בה' ביכורים פ"ב ה"ו ומאחר ל' יום כו' ואין כלן אלא מלוח עיכוב בלבד פי' לא דלאחר ל' יום מקרי עבר זמנו . דודאי אין בפדיון פ"ח שום זמן אלא מיקרי מעכב ואינו מזורז מעשה נתי דהרא"ש והמחבר לא פסקו הכי לפי פירושם בישוב רבא שס . ואין זה דמיון לסתם הלוואה שאינו חוב הכתוב בתורה מכ"מ ודאי אפשר לומר דכיון דאין דרך לפרוע חוב בלילה אין זה מקרי מעכב . ומכ"ש דעביד משום פרכומוי אבל חס חפץ מלי לפדותו בלילה אפילו לפני הזמן ולהתנות שלא יעכל המעות ומלי לברך ג"כ כמו שהוכחנו :

נפתלי צבי יהודא ברלין .

סימן פו

כבוד ידיד אהוב הרב המאורג' חרב הותיק י"א
ב יעקב זאב ג"י האבד ק קרפוב יע"א .

מברה מע"כ נ"י הגיע לפה צמי שנשבע לכהן א' ליתן לו כסף

המזכה לבדו פשיטא דהוכחה לא אבד זכותו [ויוותר נח לומר דהיינו דאיתא בב"ק (ע') אהני אסרה תורה אפילו בא על אמו. ואע"ג כו' הרי דאפילו באיסור מקרי מכירה. גם לענין דו"ה וה"ה לכל דבר ואדרבא מהאן למדנו דבריה א"ל להחזיר גוף הבגד מה"ת. ודמי בב"ח בריש הגזול בתרא דס"ל דהוי גזל ממש משום דלא ס"ל ראי' מהא דאחנן משו"ה שפיר מקשי הגמ' עליו בב"ק ס. אבל אכן קיי"ל דלא כרב"ח אלא כרבא דאפילו באיסור הוא מכירה]. משו"ה לא הקשו התימ' אלא אם נשבע שלא לגרש דבזה אינו זכות להמגורשה. ויותר נראה כפי' הגאון קה"ח סי' ר"ח דגם בזה לא הקשו החוס' דינמא דלרבא אינה מגורשה כלל. דזה ודאי אינו ולא הקשו אלא דלרבא יהא מחויב להחזיר כמו באיסור גירוסין לאנסוחו. וע"ז שפיר חילנו החוס' שאינו דומה איסור אנוסה שהתורה אסרהו לגרש לאיסור שבדה מלבו. אבל הא פשיטא דכו"ע דאם עבד מהני לענין עיקר הגירוסין אלא מה שכתב הגאון הה"ל בטעמי' ש"ד דודאי פ"ח מגורשה משום דאיתקיש מיתה לגירוסין כמש"כ החוס' ב"ד"ה לענין אטסה זה לא נראה כלל. דבשאלות החס' אפשר לומר הסבירא דאיתקש גם בזה גירוסין למיתה דמה מיתה ישנה בע"כ כך גירוסין יסט בע"כ. וראיתי שגם הגאון גוב"ח ח' אהע"ז סי' קכ"ט פ' כן בדרי החוס' אבל בנשבע שלא לגרש האך אפשר ללמוד ממיתה אלא כך יש לבאר דהא פשיטא דעיקר הגירוסין מהני אפי' באיסור מהא דמהני בלאנס שנייה אלא הא קשה נימא שחמייב להחזירה הא מיתה פיקר טעם רבותיו החוס' ונשבע שלא למכור דאם עבד מהני לא משום דהוא איסור שבדה מלבו. וא"כ הא פשוט דמוכר בשבחה קנינו קנין הוא ע"פ סברות שכ' ה"שך ובמסגרת השלחן סי' ר"ח אבל לדעתיו הוא ברור מהא דרביה המקח קיים או משום דאחנן אסרה תורה אפילו בא על אמו אלמא דהוא מכירה. והא שכ' הרא"ש בשו"ת כלל ט' והביא ה"ט"ז ב"ד"ה סי' רכ"ח בשטר שנעשה באיסור חס' שהשטר קיים משום שהוא איסור שאפשר לבטל אינו אלא בשטר שנעשה באיסור ולא בקנין שזכה אדם דבא"י בכל איסור המקח קיים. והא דכתובות כל מה דא"ר לא ליזבין ט' לא שייך להא דאיסור אלא משום דיש בזה זכות וחובת חבירו. ודמי כאלו מכר שאינו שלו וכן הא דמוכר מעשר בהמה אינו מטר לא משום דכתיב לא ימכר אלא העשש דבדיעבד אינו מכור משום דהוי ממון גבוה ואינו שלו. וכן הא שאין שדה נמכר למיטתו בזמן היובל פי' הכתוב העשש כי לי הארץ והוי שדה שאינה שלו. וכן מש"כ הרא"ש בשו"ת כלל ה' דאם הוי תקנת הקהל בחס' שלא יועיל שום מכר ב"ד במקומות בהכ"כ. ועבדו ב"ד ומכרו אינו מכירה היעט משום שאינו שלהם וכיון שעשו באיסור אין להם כח ב"ד יפה. אבל המוכר מה שהוא שלו באיסור הנוגע לדין שמיא למדת דהוי מכירה מהא דרביה זהו הנראה לע"ז בטעמו של החוס' ולא כמו שהביטו בשה"ג בינה פ' משיילן והסמ"ע ושארני אחרונים :

נפתלי צבי יהודא ברלין :

סימן פז

כבוד הרב האוה"צ חריף ובקי בשית' סי' יעקב

ליב כהנא ג"י יע"א .

כתב מע"כ כ"י הגיעני. והנה הגיע ליד מע"כ בן כסר שאביו הלך למרחוק וחקר מע"כ כ"י האך לעשות בפדיונו הן באמת בכל הפרטים הנפולים בזה הענין אזלי בהם גמורי רבותינו גאוני בהראי' ז"ל והנה מובאים בשו"ע ומפרשיהם. ולא היה לי להשיב רק בשלחו קאטווערט והראה לדעת כי נכספה נפשו לדעת גם דעתי הדלה ע"כ לא אוכל לחדול מלהשיב. והנה בדבר אס יכול האב לפדות במקום שהוא ביום ל"א בעוד לא נודע לו אס ילא הולך מספק נפל. וכבר בא דבריני בחיבורי העמק שאלה סי' קס"ד אות י"א באורך דלפי המסקנא הא דמוהלין בשבחה סתם ולדות לא מטעמא דראב"א משום ממ"ג אי לאו ב"ק היא ה"ז כמתוך בשר בעלמא. והרבה פוקקים לא סברי הא דראב"א וכן בירושלמי יבמות פ"א ה"ז דחי האי כפרה ע"ש. וגם הרמב"ם שכ' בה' מילה פ"א ה"ב הא דראב"א ביאר דבריני שלא נלכדנו לסבירא זו אלא בספק בן ז' (ח"ב)

ספק בן ח' אבל סתם ולדות ודאי מלין ומברכין אקב"ו ואי היה משום ממ"ג וכדון ספק לא היה לנו לבדך על סתם ולדות אקב"ו עד שיהיה יודע שכלו לו חדשיו אלא קיי"ל דלא מספקינן בגנפא אלא אחר שכבר אין הטולד בשולם היינו שגפ"ל מן הגג או אכלו ארי אבל כ"ז שהוא בחיים אין לנו להסתפק שמה נפל הוא. וכן הרי"ף שלא הביא הא דראב"א ומבואר דעמו שאין מוהלין את הספיקות בשבחה כמ"ש הר"ן אבל לא כמש"כ הר"ן דס"ל להרי"ף שאין מוהלין בשבחה סתם ולדות והוה פלא. והוה הרי' במשנה דספק ואגדרוניום אין מחללין את השבחה. פי' הרי"ף ספק בן שבעה ספק בן ששנה. מבואר הא ספק בן ט' והיינו סתם ולדות מוהלין בשבחה. וע"כ מאוס דכ"ז שהוא חי אינו בגדר ספק ולא משום שהוא ספק דרבנן. כמש"כ החוס' בכמה מקומות. אלא דעת בה"ג והרי"ף ורש"י שהוא ספק מה"ת. והכי הכרענו בפניחנו שכך דעת הרמב"ם ז"ל. ואע"ג שידעתי דעת הגר"א ז"ל ברא"ח סי' של"א ובאה"ע סי' קצ"ז אינו כן. והוכיח ממה שכ' הרמב"ם לענין ירושה דבן יום א' שמת ה"ה יורש. מכ"מ הרי הב"י ובבב"ב אה"ע סי' קס"ד מבואר דס"ל שהוא מה"ת וישב בזה דעת הרמ"ה ע"ש! והוכחה רבינו הגר"א מירושא כ"ל לבאר דהא ודאי אפילו נימא שהוא ספק מה"ת אין הפי' משום דאיתא ממלה טפלים חלילה לומר כפי מה שמפרש בתלמוד כ"פ מישוט טפלים. והחיס מעיד ג"כ כפי' אלא הפי' שלמדת מדכתיב ופרויו מכן חדש חדרה. והתורה חששה לזה המישוט ופשהה למישוט זה לכסף גמור וסבירא זו הוכחא בתש"כ ח"ג סי' רכ"ז. אבל לא מליני שחששה התורה אלא במיתה התורה. משא"כ ממונה מאיסורא לא ילפינן. משו"ה לענין ירושה קיימי בדיני' דאמרינן רוב אינו נופל וכמו שאנו מפרשין לרשב"ג בולד חוק שלשים מלינו גם לרבנן בעובר לדעת הירושלמי בהא דקיי"ל במי שמת והניח אשהו מעוברת אסורה להנשא. לפי ש"ס דילן ביבמות פ"ד דל"ז א' משום שאין הולד פוטר עד שילא לאויר העולם שהרי בירושלמי ריש פרק ב' למד מזה דה"ה במת האב והניח אשהו מעוברת לריכה לידע אס הוא ב"ק או לא. אלמא שאין העשש כמו בתלמודנו אלא לענין יבוס גורה תורה שיש לנו לחוש בעובר שמה נפל הוא. וה"ה לרשב"ג בולד לפני ל"י למדתו מפרה"ב שהתורה חששה לזה הספק. אבל זה אינו מבואר דאפי' בעודנו חי הוא עומד בזה הספק מהא שאין פודין את הולד בתוך ל' יום אפי' הוא חי דמזה אין הוכחה שהרי התורה לא חלקה בולדות ואפי' שידע שכלו לו חדשיו. מכ"מ אין מלות פדה"ב עד אחר ל' יום והוא משום שהתורה לא חלקה וכמ"ש החוס' זכחים (ל"ז) ב"ד"ה אלא ומנחות (ל"ז) ב"ד"ה שומע אני. לענין הא דאין כל"ה יולא מידוי דופי ע"ש מעשה נימא דודאי כ"ז שהוא חי לפנינו אינו בגדר ספק והא שאין פודין אותו הוא מבוס דמלות פדה"ב אפי' אחר שמת. שהרי אס מת אחר שלשים יום ולא נפרה חובה לפדותו. וא"כ אס היה הפדיון חל בתוך ל' יום היה הדין אפי' מה בתוך ל' יום חייב לפדות ובתמא או ה"ז בכלל ספק ב"ק משו"ה גורה החורה שאין מלוה לפדות עד ל' יום. אחר כ"ז דעזטו שכמו שמוהלין ומברכין בסתם ולדות ואין חוששין שמה נפל הוא. כך כ"ז שלא מה הולד בחזקת חי עומד ואין להסתפק שמה נפל הוא ורשאי האב לפדותו. וכך המנהג בישיב' הק' דאב שגודע לו שילדה אשהו זכר והוא בכור פודה אותו ביום ל"א :

וברה דאחי קמיה דמר אס יס ספק שמה יפרט האב במקומו אין לעשות מחומה עד שיגיע יד עה מן האב שאין הוא פודה שמה מחיזה טעם. אבל אס אין האב פודה בעלמא רבו בזה דיעות גאוני בתראי והנני לבאר מה שלנע"ד בזה הרמ"א כ' בזה"ל ואין האב יכול לפדות ע"י שליח. וגם אין ב"ד פודין אותו בלא האב ויש לבאר בחיזה אופן מיירי הרמ"א הגאון בעל חוות ערות דעת בשו"ת חמדה שלמה סי' ל"ב כהנא דמייירי שששה האב שליח לפדות משל שליח. והכי נראה לכתורה שבין הגר"א שהקשה ע"ז תרתי חדא דשלוחו של אדם כמותו. שנית הרי אחר יכול לפדות אפי' בלא דעת כו' וכש"כ כאן שאינו אלא חוב בעלמא. וכי השרע חובט ש"ח אינו נפטר הלזה וכו' הרי הבין דעושה שליח לפדות משל שליח. [ויס לדחיה דהכי מקשה הגר"א דאחר שאפשר לפדות בלי דעת האב משל עלמנו. א"כ ממילא אפשר לפדות משל האב בשליחותו] אלא שנתלקו הגר"א עם הגאון ח"ד מן הקלה אל הקשה. שגבר"א כ' בפשיטות דאחר

השליח יכול להקדים את שליטתו שלו זה לא שמענו. וא"כ אפשר לומר שאין השליח יכול להפריש משל האב לפדה"ב ולהוציא מידו מוטו. אבל מכ"מ אין הדין ברור שיהא אמירה והפרשה לפדה"ב דומה להקדש והפקד ובהקדש גופא אין הדבר ברור כ"כ. ויש מקום להקשות מריש פ"ב דקידושין דשקיל יבירי מאי אינערין לרבות שליחות בהרומה הא אפשר ללמוד מקרבן פסח ואי איהא דלהקדים אינו יכול. א"כ אינערין לרבות בהרומה שהשליח יכול לתרום משל בעלים. העולה מכ"ז שיכול השליח לפדות פדה"ב מממון האב. וכך עשיתו מטעם פה אבל זה אינו אלא כשהאב עושה שליח לפדות משל האב. אבל כשאין עושה שליח אין אדם יכול לפדות משל אב אלא אם האחר מנדב משלו לטובת הכהן לפדותו. ה"ז כחורם משלו על של חברו. ואין נ"מ בין אמו של האב או איש אחר או דרדבה אם אמו רולית לעשות פה"ב יש לרקדק אחרים מניין לה ה' בלעים שחובל ליתן בלי רשות בעלה על כל מצות עשה. מכ"מ אין נותנים לכהן בלא האב אלא כופין את האב לפדות את בנו וכמו בחיוב קרבן אין ב"ד מקדשין בהמת האדם אלא כופין אותו להקדים משום שאין ב"ד יכולין להקדים מה שאינו שלהם. ה"ז בפדה"ב המלוה שיאמר האב בשעת נתינה לכהן הנני נותן מצות אלה לפדיון בני. ומשו"ה מחויב להפריש חמש סלעים ולומר הרי אלו לפדה"ב. וכפירש"י בצורות (מ"ז ב) בכהן שהיה לו בכור חלל שאע"ג שאין הכהן לריך ליתן לכהן אחר אלא טעל לעלמו. מכ"מ פרש"י ב"ד שהרי מפריש ל' וטעל והכי אי' בש"ע סי' ש"ה סי"ט הלכך יפריש הפדיון ויעכבו לעלמו ומה הטעם פרש"י בערכין (ד) בזה דכהנים פטורין מפדה"ב שהוא מק"ו אם פטרו של יג"אל במדבר כו' ולכאורה לא נזכרו לק"ו אלא בשביל לוי. או גם לכהנים בשביל פטור חומר דאסור בהנאה לפני הפדיון. אבל בפה"ב לכהנים פשיטא דפטורין כמו דחנן בערכין (כ"ח) הכהנים אינם נזכרים בהשחרמים לעלמם אלא רש"י לטעמיה דבעינן הפרשה. וס"ד דכהנים חייבים להפריש ולעכב לעלמן משו"ה כ' דפטורין מק"ו איבריח השאלות סי' קי"ח אינו סוכר כפירש"י דבעינן להאי ק"ו כמש"כ סם אות ד' בס"ד בטעמו וגימורין :

הגאון ברור שאין ב"ד כופין משל אב בלא ידיעתו משום שאין יבולין לומר על מצות שאינו שלהם זה לפה"ב ולא כמש"כ הגאון ח"ד באותו חשובה שב"ד יורדין לנכסי האב כמו כל פריעת חוב. והא ליחא וכמבואר בהגהת רמ"א ואין ע"ז חולק :

ולכאורה לפי דבריו והמלוה דוקא שיאמר האב שנותן לפדה"ב א"כ לא מהני חפ"ה הכהן במקום ספק בכור אדם ואינו דומה לספק בכור בהמה שהוא מופרש ועומד משא"כ כאן אינו יולא בפה"ב בתפיסת הכהן משו"ה לא מהני תפיסה. וכ"כ בחמת בס' מחנה אפרים ה' זכיה ומקנה סי' ח' ולא כהגאון ח"ד מהא דאי' בצורות (מ"ח) אר"י ז"א שני יוסף ב"ש כו'. אלמא שהוא שעבוד דבע"ה ממש שגובה בע"כ הן אמת שהיה אפשר לפרש הסוגיא דכמו דבע"ה גובה בע"כ. ס"ד מחויבין האחין ליתן לפדה"ב אבל בפירש"י מבוחר במה שכו' והכי נמי טורף הכהן סלעים מהנכסים כו' אלא ודאי השעבוד חל אפי' לא פירש עדיין לפה"ב. ומשו"ה יכול הכהן לתקום ומכ"מ לא ילא האב ידי מצוה עד שיאמר הגני נותן לפדה"ב ובלא זה ג"כ ע"כ בהפיסה דקרקעות דמשעבדי לבע"ה אינו מולא מידו מצוה שהרי אין פודין בקרקעות. אלא מכ"מ משועבדים הקרקעות למלוה זו שימכור ויתן המעות לפדה"ב. וה"ז בספק בכור אדם תקפו כהן אין מוליאין מידו. אבל אין ב"ד מגבין בלי האב דאי משום חוב הרי הוא ממון שלא יתן לתבע שאין הכהן מזכור. ואי משום מצוה פדה"ב הרי לא נהקיים המלוה בעוד לא פירש האב שיהא לפדה"ב. אחר כ"ז מובן דכונת הרמ"א שאין עושה שליח לפדות את בנו היינו שיהא השליח פודה משל האב. ויאמר ה"ז לפדיון הכן של פלוני ולא דמי להא דאיהא בצכורות (ג"א) דרב אשי שדר פדה"ב. דהחס רב אשי הפריש המעות לפדה"ב ושלח אוהב לכהן ובהשליח עשה מטעם קוף. משא"כ אם השליח יאמר הרי אלו לפדה"ב יש מקום לומר דלא מהני השליחות כמו שכתב הר"ן ריש מהכת פסחים דא"ל להפקיר ע"י שליח ובמהרי"ט ח"א כתב דא"ל להקדים ע"י שליח. והגאון רע"א בחוספתו גיטין (פ"ד מ"א) הקשה ע"ז נותמורה (י') דאי' לביביר שוין שליח לאקדושי ובמה"כ לק"מ דהס הפי' דהשליח מקדיש בהמהו בשביל הצבור. משא"כ שיהא

סימן פה

נשארתי באשה שמסכתת בלדה או מניקה שרגילה להתעבר בהנקתה ומחלתת היא והולד כמוכן אי רשאים לשמש בזמן :

כבר נשאל ע"ז הגאון רע"א סי' ע"א וע"כ והגאון לזוז נדק סי' פ"ט ומחלתת עלה ע"ד הגר"א לאכור אף לאחר חשמיש. כדעת רוב הפוסקים דגם לאחר חשמיש יש איסור על הנשים להשחית זרע בעליהן ובסי' ע"ב הדין לאחר חשמיש מובא דבל"ז דלא תשחית זרע מלוה לזכור אחר חשמיש. ולי נראה דאי משום הא דאם אריא דמה ענין בדיקה כרגע להנחת מוך איזה שעה כדי לשאוב את הזרע ואין צורך בדיקה כדי לשאוב אבל נראה כדעת הגאון ז"ל דמזו דשלב נשים משמשות בזמן אלא דחכמים אסרו משום דמן השמים ירחמו. וזה אינו אלא משום שאינו מלוי שיחברו אבל במזיווח ודאי לבע"ה שרי :

איברא לפני חשמיש ל"ע דהנה הי"ש יבמות הבין דעת רש"י שפירש מותרות היינו לפני חשמיש ונדעת ר"י בחוס' כחובות (ל"ט ע"א) והכי הבינו הגאונים הג"ל מדכתבו לתת מוך במקום חשמיש כהגן משמשות. ומש"ה נתקשה הגאון רע"א דקשיית הרשב"א בחידושי יבמות ובנמוק"י דאי כרש"י דמוהרות לשמש לר"מ אבל לחכמים קטנה אסורה לשמש בזמן ואמאי הא אינה נוחצבת כל עיקר ואין כאן משום השחמת זרע. ואי מיירי קודם חשמיש איזה דמיון משמש על המוך לחשמיש קטנה דבוי דרך חשמיש וכ"כ הגאון ז"ל דקשיית הרשב"א אינו מוכרחת אבל לי נראה דלא עלה על דעת רש"י להחיר לפני חשמיש. ורק לאחר חשמיש מיד ורואי' מפירש"י ריש נדה ב"ד"ה משמשות בזמן כו' כדי לשאוב את הזרע ואי לפני חשמיש הכי נבעי כדי לקלוט את הזרע ותו מפירש"י כחובות (ל"ט) שמשחיתות זרע. ואי לפני חשמיש הי' לו לרש"י לתלות האיסור יוהר בהאי אלא משולס לא כיון רש"י על לפני חשמיש ומש"כ כשהן משמשות רזונו יומ"י אחר חשמיש דאח"כ אינו מועיל כ"כ והכי הבינו הרא"ש והגימורין. מש"ה שפיר הקשו אמאי קטנה אסורה והגאון ז"ל הביא לבון הריב"ז א"ל כחובות שכתב בזה"ל ואפ"ל היה מונח בשעת חשמיש מזה מבוחר כהנהגת פירש"י. אבל הרואה בחי' הריב"ז א"ל מצין דמייירי באיסור והוא ע"ד וז"ל ואפי' לא הי' מונח בשעת חשמיש. ונראה דהר"ם שבו"ס כחובות שכתב דגם לפני חשמיש יש להחיר משום שאינו מניין להשחית לטעמי' קאי ביבמות (ל"ד ב) לענין שלא כדרכה שכתב דאפילו משחיה זרעו בס שרי מבוס שאין מניין לבך. והע"ג דכתב דרך בחקראי מותר פשיטא דבאמת אין נ"מ בין בחקראי בין בחמידות אלא מבוס דבחקראי אינו עושה כן משום ברורה להבחית זרע אלא הנה לטעום טעמא שלא כדרכה. וכלבין הגמרא הוריות (י"א) דאמר דעניא לטעום טעמא דאיסורא. אבל בחמידות הרי אינו עושה אלא כדי להבחית הזרע ממילא ה"ה כאן שמשמש בזמן משום הכנת האשה שרי אבל רוב השוקים לא ס"ל

דמולק משום מלות הבדלה. וא"כ מפרשי ג"כ ותקשי לך היינו דוקא לרבא דס"ל דמחא בלי רוב בשר אבל איהו סבר דדוקא פס רוב בשר הוי מחא. וא"כ ניחא דעולת העוף מולק שנים קודם רוב בשר [ופי' המהרש"א בסוגין תמוה שמביא ממש"כ התוס' להלן לאביי לא קשה לרבא] מאחר שהתוס' ג"כ מפרשי הכי ובמ"ש מע"ל דסמיך על סוגיא דזבחים א"כ היאך כ' התוס' דמקשה גם לראב"ש ובלי דברי התוס' דלהלן הייתי אומר דהתוס' מפרשי דרק לרבא דמקשי וכי מחא עומד ומולק ותיקשה לך עולת העוף כו' אבל איהו סבר דלא קשה כלל וכי מחא עומד ומולק. ולא העלו התוס' לדקדק הקושי' מהא דזבחים א"כ למש"כ התוס' להלן קשה. אלא נראה דהתוס' מפרשי דרבא לא מפרש מחלוקתייהו דחכמים וראב"ש אי מחא בסיומן א' או לא אלא לכו"ע מחא. ומכ"מ ס"ל לראב"ש דשהיות פיהל ורש"י בזבחים לא פירש אלא לח"ק דמש"ה ס"ל שהיות לא מעכבי משום שאינו דומה לבהמה. אבל לראב"ש ס"ל דאפ"ה מעכבי. מעתה שפיר פירשו בתוס' דמקשה גם לראב"ש לפי דעת רבא והא שהוכרחו לפרש כך. וגם דקדקו מפרשי ד"ה אי הכי כו' ורוב שנים לראב"ש ועדיין יש לדקדק למאי פירשו הכי. ונראה משום דקשה להו הא דקאמר בגמ' כל המעכב בשחיטה מעכב בהבדלה כו' ופרש"י דלכתחילה כולו בעי כו' וע"כ מה"ט קאמר. והרי להלן פירש"י דר"ה ואינו מבדיל בסיומן א' דבסיומן כ' אפילו מלוא לכתחילה ליכא דכתניא לקמן לחייבו בב' סימנים א"א כו' אלא ודאי החס לח"ק מיירי דקסבר דמלות הבדלה בעולה הוא כל שיטתו בשחיטה. וכל שאפשר בהבדלה יותר עדיף ובחטאת העוף דמולק כל הסימן. ולא רוב שנים ע"כ כפירש"י משום דזו מלוא לכתחילה בשחיטה ואינו בכלל הבדלה. משא"כ שני סימנים אבל ראב"ש ס"ל להיפך דגם בעולה אין מלוא בהבדלה יותר מן האורך בשחיטה. וא"כ אמאי מלוא למולק רוב שנים ולא ניחא סימן א' כולו ובחטאת יהא רובו. אלא משום דמלוא בשחיטה שנים מה"ט [וזה תליא באמת בדרשה דשחיטת העוף דלכ"ק דליחיקוש לדגים אין מלוא אפילו לכתחילה בסיומן שני. משא"כ אם ניחא מדרשה דזאת חורח הכהמה והעוף סגי לן לעטע מדרשה דזאת אלא כדעבד. והיינו שהביא רש"י דר"ה ואינו מבדיל וכו' הא דב"ק וכבר כתבתי בזה בהע"ש ה' קכ"ד אות ב' בס"ד]. ועתה ע"כ זה הישוב כל המעכב בשחטה כו' אחי לראב"ש. ואח"כ מקשי לרבנן והא מיעוט סימנים מקשה מתרתי ממייעט ומסימן שני. ומשני לרבנן כל שיטתו כו' הוילא מזה דמקשה גם לראב"ש. וא"כ ל"ל דרבא ס"ל דלכ"ע מחא בסיומן א' ואב"י מולק :

ידינו נפתלי צבי יהודה ברלין.

בס"ד תשובות בודרות

סִימָן פֶּט

ב"ה ג' י"ד טנ"א הרל"ח.

הבוד יקירי החריף ובקי יקר רוח י"א כ"ש מו"ה זאב וואלף בירודנא נ"י.

הנה עיקר חקירה של מע"כ נ"י בסוגיא דמולין (פ"ד) והא בעי' הו"ה. וקו' התוס' שהרי מפרסת הוה בר הו"ה ויישבו דעוף שאני דמפרסת אינו בר הו"ה שהרי היא מחא ממש. ואינו אלא כונן הלעטא שמפרסת ומע"כ הראה שנס דעת רש"י הכי כמה שדקדק לפרש ומתניתין בשיפוט כו'. ולא נראה שהרי רש"י ב"ק (ע"ו) בשעת הר"ש קאי דיבראל בטהורה אינו בר הו"ה אלא משום דמיירי בעיפית לבי הס"ד דמיירי בקדמי מוצח. עוד הראה מע"כ נ"י שהרמב"ם לא ס"ל הכי ממש"כ בה' עוממת אוכלין דבהמה וחיה ועוף ששחטו מע"כ שמפרסין היא טמאין ט"א ואינו ראוי כלל דודאי המה מפרסין כנראה לעינינו. ואשמועינן דמכ"מ מיקרי שהן ראויין לאכילה. אבל ודאי י"ל דפרסום שלהן לא נחשב לחיות כלל ומע"כ נ"י הוסיף להוכיח כי כן. מסוגיא דהשוחט חטאת העוף חייב שלש חטאים והוא משום דמזקן מידי אמה"ח לנו. וע"כ התיקון בא מיד כמש"כ היר"ם שנת (ק"ו) הרי מפרסתם לנו בעוף מותר. והביא מע"כ בשם ס' גור אר"י דפרסום בעוף לא איחסר לב"ג ולא הביא מע"כ טעמו וגימיקו אלא שקשה הסוגיא בחולין (ק"ב) בהא דרב שזיבי מפרש הא דתנן ואין שחיטתה מטרתה לענין אמה"ח לב"ג. והנה אם הו' מעיין מע"ל בכל מש"כ בחיבורי הע"ש בס"י ו' אות א' ואות ח' הו' מולא ישוב לב"ג. דחליא במחליקת רב ור"י בטעם איסור אמה"ח לב"ג. דלמ"ד מואכל תאכל מפרסתת ראו' לאכילה ושרי גם לב"ג ולמ"ד מאך בשר וגו' מפרסתת אסור. אבל בשר עוף תלוי בלשון ב"א ובמקום דאין בשר עוף בכלל בשר אין איסור אמה"ח טוהג בעוף כלל לב"ג ובמ"ש הרמב"ם. ובמקום דמוקרי בשר בלשון ב"א אסור אפילו מפרסתת כמו בהמה ומיושב הכל :

אבר

הא ודאי מוכח מהא דרב שזיבי דיש חיות גם בעוף מפרסת ול"ל כחוס'. וכבר ביארתי בזה בהשמעות כמו שראה מע"כ נ"י מה שיישבתי להרב ר"ג דרב שזיבי חולק על הא דאב"י שם (כ') וסתמא דגמ' שם (פ"ד) לפי ישוב התוס' דעוף שאני. והלכתי מהוד דברי מע"כ נ"י שם דתליא במחלוקת בזבחים (ס"ה) דלרבא דמפרש דחכמים וראב"ש פליגי אי שחי' פוסל בין שני סימנים בעולה העוף תלוי אי יש חיות בעוף לאחר שחיטת סימן א'. וכדיוק פירש"י בזבחים שם ממילא לאב"י שם לכ"ע יש חיות. והוא מקשה בחולין (כ') לשיטת רבא ולדעת חכמים דוקא דברים אלו נכוחים מאד לכאורה. וא"כ תמוהים מש"כ התוס' דבין לרבנן בין לראב"ש פריך והרי התוס' ע"כ מפרשי ג"כ דאב"י ורבא מחולקים אי בסיומן א' מחא או לא. כמבואר בתוס' להלן (כ"א ז) דאב"י לית ל'י

סִימָן צ

תשובה לזרב ט' לייב נ"י מו"ץ בק ראסיין בעזה"י.

(א) **אשר** הקשה בסנהדרין (מ' ב) הניחא לאב"י אליבא דר"מ כו'. מה זה ניחא הא לאב"י נשאר בקשאי. לק"מ דהא דמגדף ר"א אימא לאתויי שמונה חקירות לא על המשנה הקשה אלא על רב יהודה שמבאר טעם המשנה מהני קראי ומסיק לרבנן מילתא דחתיא בק"ו כו' ע"ו שפיר הקשה אימא לאתויי שמונה חקירות. אבל ר"א ס"ל טעם המשנה בא"א ואולי ס"ל כדאי' בירושלמי דא' שמואל ודרשא וחקרת ושאלת היטב והנה אחת נטון. אלו שבעה חקירות אבל לר"י הוא דמקשה וא"כ רב יהודה כרבא ס"ל ולק"מ. והייתי אפסר לומר עוד בדרך המלאה דר' מאיר דקשה אליב"י כר"ש ס"ל דשריפה חמורה מסקילה ואילשורי קרא לחתוי נשרפין. ויש לכאורה להוכיח דר"מ כר"ש ס"ל מדאיתא להלן (כ"ב א) ור"י האי את אביה היא מחללת מאי דריש ב'י לכדתנא הו' רמ"א מה ת"ל כו' משמע דר"מ כר"י ס"ל דאחד ארוסה וא' נשואה בשריפה. וא"כ שריפה חמורה מסקילה יאילשעריך קרא לאתויי שריפה לחקירה. אבל באמת אינו סובר הכי דקשה לי טובא פרש"י ותוס' דר"ע ור' ישמעאל ס"ל כר"ש והדברים עתיקים (וא"כ ל"ל דמשנתינו (ע"ט ז) דא"ל אלו לא היתה סקילה חמורה לא ניתנה למגדף וסובר ע"ו. תיפיק לן דנשואה בשריפה ולא ארוסה ש"מ דסקילה חמורה משריפה

סימן צא

ב"ה יש"ק ב' אייר ה'תרט"ב וולאוין .

כבוד ידיר ה' וידי'ני עוז הרב הגאון חריף ובקי
כשת מ' שלמה הכהן נ"י סו"ץ בק ווילנא יע"א .

מכתבו כו' הגיעני והנני לאשר חילי דמר על אשר העירני
על מש"כ הכ"מ בשם הר"י קורקס דהא דאזרי עולה
קודמין לאימורי חטאות אינו אלא לאחר שזרק דם עולה ג"כ אבל
אם עוד לא נשחט העולה הקטרצ החטאת קודם לשחיטת עולה .
והכי ודלוי דייק פירש"י והרע"ב שכתבו אס נזרקו דם שניהם .
וזוורני כי ממ"ש צביאורי הע"ד ומבואר הכי בפרשה שאנו עומדים
בה דכתיב בחטאת מזרע ועשה הכהן את החטאת וגו' ואחר ישחט
את העולה . וכבר מבואר דבמשמעות ועשה נכלל גם זריקת הדם גם
הקטרצ אימורין כמ"ש החוש' וזמים (ח) והכי אי' בספרי . הכי
מבואר דאחר גמר מעשה החטאת ישחט את העולה והטעם הוא
משום דאין מעבירין על המזות . משום הכי מזבח שהחל בה אין
מעבירין ממנה עד שגומר מעשה חזיל שהוכחה שבהאטי
ממעשה יום הכפורים ששוחטין וזורקין דם העולה ומקטירין
אזרי ואח"כ יקטיר את חלב החטאת . דשאי הכס דלאחר הזאת
דם הכתוב בפנים . הפסוק הרבה עד ששפט את בגדי הבד ולבש
בדיו . ושוב אין שייך בזה אן מעבירין עה"מ מש"ה מקדימין
העולה . משא"כ בחטאת חילונה מיד אחר מתן דם אין מעבירין
עלי' עד שמקטיר את האימורין אצ"ג דאיכא דעדיף מינה היא
העולה . ומאחר שכן יש לפרש הך דכתיב בפ' שמיני ואת החלב
וגו' כאשר לזה ה' את מזה . להיפך ממש"כ אלא הי' בקבלה דאין
מעבירין עה"מ ואצ"ג דאזרי עולה קודמין לאימורי חטאת מכ"מ
אם עוד עסקו הוא בחטאת אין לעבור ממנה . ומכ"מ דעת הרא"ב
בח"כ פ' מזרע פרק ג' ה"ד כדברינו מכבר . אלא שאין הכרח
בפי' הנרייחא דח"כ . והנני מסיים בצרכא כהן ובהא דכתיב בפ'
שמיני וישא את הכהן את ידיו אל העס ויברכס והכתיב ידו . ובדלוי יש
כונה בזה וגם לשון אל העס אינו מדויק ויותר הי' ראוי לכתוב
על העס . וע' מש"כ רבינו בחיי ונראה דקודם שנשא כפיו הרים
אתהן ידו אחת אל העס שיכיונו לברכתו שהרי לא ידעו מזה שמוכן
לכרך אחס . ומזה למדו בירושלמי מגילה (פ"ד) והבוא בש"ע אור"ח
סי' רכ"ח דאסור לישראל המהברכים להסיח דעת בשעת ב"כ . ולא
ידענו מנלן דהמתבכך לריך לטיון לשמעו הברכה . אלא מהאי קרא
דכתיב ידו משמעו שהראה להעס צידו אחת שיכיונו דעת למה
שיברך ואח"כ הקרי דיו שנשא כפיו וברך . המקום ית"ש יוכט
לראות את מעכ"מ נ"י עומד בעבודתו בבית הנבירה ב"כ . ועתה
מצרכותיו מתבכך נפשו העמוס בעבודה רבה ומבכך באהבה ומלפני
לישועת ישראל להתהלך ברמזה :

ויורו נפתלי צבי יהודה ברלין .

ומהכיתותא דמר יתהו כהנא רבא . הנני להוסיף דברי
בדיוק המקרא כפרשה שאנו עומדים . (ה) בפ'
ילדה כתיב ולקחה שתי חורים וגו' . ובזב וזבה כתיב יקח לו חתן
לה ואחי לו ולה מיוסר . ונראה משום דביוולדת כתיב ולקחה וגו'
אחד לעולה וא' לחטאת היינו בשעת לקיחת צעלים . וא"כ בע"כ
מחויבת להקדיש אחת ואבורה ליהנות מהס תומ"י . משא"כ בזב
וזבה כתיב ועשה אחס הכהן אחד חטאת וגו' היינו בשעת הקרבה
וא"כ יותר טוב שלא יקדישם עד הביאה אל הכהן כדי שלא יבא
לידי מעילה . מש"ה כתוב לו לעלמו היט להנחותו שיהא מתיר
ליהנות מהס עד שיתן אל הכהן :

(ב) **בזב** כתיב וכו' יערה הזב וזבה כתיב ואס טהרה מזובה .
ובאמת אין לשון ואס מדויק שהרי דרך הוא לפסוק
הזיבה ואס משמעו שאין הדרך להיות כן אלא שמת"מ יחי' כן וגמאי
כתיב בזה הלשון . ונראה דכלפי דכתיב וספרה לה ודרשינן לה
לעלמה שהיא נאמנת לומר טהורה היא ופסקה מלוזב . והייתי אומר
שלא האמינה טורה אלא שאינה נדר החוקה . שהרי אינה מוחזקת
שחראה תמיד כמ"ש החוש' ריש מס' גיטין (ב) סד"ה עד אחד .
והכי

משריפה . ועוד כמה קשיית בסוגיא דר"ג ויוזן מתוך הישוב אלא
דהאי משום הני נחלי דס"ל אחת ארוסה ואחת נשואה בשריפה .
יגוב"מ ס"ל הקילה חמורה דכאמת לא ממה דב"כ בשריפה הוכחה
שהיא חמורה אלא ממה שפי' הכתוב הטעם את אביה היא מחללת
ש"מ דמש"ה החמירה טורה עליה . וכ"כ בעל המאור בש"י ועדיין
לא הי' ראוי למ"ד בין בארוסה בין בנשואה בשריפה ד"ל שהטעם
קאי על נשואה . מש"ה הולך ר"ש לומר שני כללות נאמרו בב"כ
כו' מה נשואה להחמיר אף ארוסה להחמיר . ור"ע דס"ל ג"כ
אחת ארוסה ואחת נשואה בשריפה מכ"מ ס"ל סקילה חמורה לית
לי הוכחה ר"ס מהא דשני כללות תדע דר"ע ס"ל סוף חמור מחנק
לפי מה דס"ל ס"פ הנשרפין נביא שהדיח בסקילה דוק ותשכח
ממילא מסתמא כל הסדר כת"ק . אכן ר' ישמעאל דס"ל דוקא
ארוסה ולא נשואה והוא ג"כ ס"ל סקילה חמורה . וא"כ ע"כ אינו
מפרש את אביה היא מחללת לטעם כללי . והיינו דאמרינן ור"י את
אביה היא מחללת מאי דריש בוי' כדתינא אי' רמ"א טו' פי' בלא
ר"י היתי אומר שאינו מזוה אלא טעם דבני אדם מזוין אבל לג"י
ע"כ הוא מזוה וכדר"מ) :

(ג) **ברברי** הסמ"ע בשם הה"מ בסו' רל"ב . לענין יכול להבחין
ולגבות צריכה הכשרים כמש"כ מע"כ ש"י . שאס
בשעת המקח יכול להבחין ולגבות ולא נזה איתו יכול לחזור גם בלי
תשמי' . ואס בשעת הקנין לא הי' אללו שיהא יכול להבחין ולגבות
ובהניע לידו לא תכן מיד בענין דוקא השתמש ואין בדון שום ספק .
וגם הגאון נתיבות המשפט הי' מורה וכן הכי אלא שלא עמד על
כוונת הסמ"ע והה"מ ואין הדבר לריך לפיז :

(ג) **איברא** בדין יחומים קטנים אס יכולים הבט"ח לעקל
הנכסים עפ"י ב"ד כי הויא דלא ליפסדו . לריכה
רבא דהדעת עתה שדומה להא דסו' ע"ג ס"י לענין לפני הזמן ואצ"ג
שי' לחלק שהרי כאן חישטין אכתי שמה אינו מגיע שהפסיס לררי .
מכ"מ אחר שאנו מאמינן בשבועה הרי שאינו אלא חשב שלא לגבות
עד ששבע אבל מכ"מ ראוי לעקל . איברא תליא בעיקר דין דסו'
ע"ג שחילק הרא"ש עם הגאון אס הוא מעיקר הדין או חקנה
כמבואר ברא"ש ב"ק פ"א סי' טו" . דהגאון ס"ל שאינו אלא חקנה
וא"כ אפשר דלא חקנו ביחמי כמו שלא חקנו לשבע ולטול כמו
בשלא בפניו . משא"כ לשיטת הרא"ש שדין גמור הוא להליל עשוק
מיד עושקו ה"נ ביחמי . וא"כ חזיל מה שהביא הגאון רי"ן אלתן
נ"י בשם תשובת הגאון שאין לחוש לאיבוד נכסים . שהגאון לשיטתו
קאי ומנוק גמ' דעירכין (כ"ב) דאי' החס יתמי דאכלי דלאו דידהו
כו' אין ראוי לחשב אבידות נכסים לגמורי דהחס פי' דאכלי פירות
הנכסיה שמשעבדים לבע"מ . אבל מכ"מ סוף דלכלי לירי
נזכינא אלא רה"ג למד מזה דה"ה אס יחי' נאחד הקרן לגמורי
וזה אינו אלא לטעמי' דכ"ז שלא הגיע הזמן לגבות אין לב"ד לחוש
עפ"י דין להליל עשוק . והנה כיב"ז יש מחלוקת בין הרא"ש והגאונים
ז"ל בדין חופס לבע"מ במקום שאינו חב לאחרים שכ' הר"ף בפ"א
דב"מ דהא דיכול לחפוס הוא במקום פסידא וחינו אלא חק"ח .
והרא"ש סי' כ"ז חולק וה"ל דדין גמור הוא . וכבר ביארנו בסו' ר
בציבורי הע"ש סי' ק"ג אות ב' דאולי לשיטתייהו במה דחולקים
עוד בפ' הגזל קמא סי' כ"א בענין הטישה שליח לגבות חובו כ'
הרי"ף שיכול הלה לומר לאו בע"ד דידי אס והרא"ש כ' ע"ו וריך
טעם לדבר כו' . ונראה לי וכו' וביארנו בעמרו ית' שדעת הגאונים
כהרי"ף . ומבואר בשאלות דר"ה שס הטעם משום דכתיב מי בעל
דברים יגש אליהם . דוקא בעל ולא שלוחו ואין לו יכולת להליל
בעשוק שהוא המלוה אס לא בהרשאה וקנין . וה"ג אינו יכול לחפוס
בשביל המלוה אצ"ג שלא יחי' להלוה שום הפסד בדבר . וה"ג בכ"ד
כ"ז שלא הגיע זמן שהמלוה יכול לתבוע בדין אין לנו להליל עשוק .
אבל לשיטת הרא"ש אינו כן . ואחר דקיי"ל בדיני הרשאה כסוגיית
הפי"קס הראשונים ז"ל דהא דבעינן הרשאה לגבות חוב אינו אלא
משום חשש מיחה או ביטול השליחות ויהי הפסד ללוה . וא"כ נקטינן
בנוף הענין כהרא"ש שדין גמור הוא להליל העשוק אף שעוד לא
הגיע זמנו . ממילא חפילו ביחמי הכי הוא :

נפתלי צבי יהודה ברלין .

כו'. וכמו דל'י' הסם עוד מודה ר"א לחכמים בכה"ג ונזיר שיטמא נזיר ולא יטמא כה"ג וכמ"כ בעל פני משה דהאי ברייתא דמס' שמות פליג על משנתו דהנן כה"ג ונזיר. וע"ז מסיים הגע עלמך שהקדשו אביו מרחם כו' ואגב עלינו לבאר דלא כבעל פני משה בפ"י הגע עלמך כו' שכתב והו' נמי קדושתו ק"ע וכן מש"כ בפני משה לחיוב לגמרי הא דל'י' שס ומודים חכמי לר"א כו'. ולא כן הוא אלא מחילה מפרש הירושלמי למשנתו דתנן כה"ג ונזיר. ומפרש דחכמי מודי דכהן הדיוט ומזיר יטמא כהן. ולא פליגי אלא בכה"ג ומזיר דשון בזהרסם בקרובין. מש"ה פליגי במת מלוה אבל כהן הדיוט דקיל מזיר לענין קרובים מש"ה יטמא כהן במ"מ. וז"ל בירושלמי מודים חכמים לר"א בכהן הדיוט ומזיר שיטמא כהן הדיוט כו' ולא פליגי אלא בכה"ג. ומש"ה לא תנן בטעמא דחכמים שזה קדושתו מרחם כו' שהרי כה"ג אין קדושתו מרחם. אבל ברייתא דמס' שמות תניא דפליגי בכהן הדיוט ומפרש דלפי זו הברייתא מודה ר"א לחכמים בכה"ג ומזיר. ולא פליגי אלא בהדיוט ומש"ה אי' שני טעמים שזה קדושתו מרחם כו' וזה קדושתו קדושת שולס וכו' וע"ז קאי הגע עלמך:

ורנה מבוחר במשנתו דכה"ג קדושתו ק"ע והחוס' יומא (י"ב) כתבו בשם הירושלמי דכה"ג מחממה בפה ומסתלק בפה. איכרא בהע"ש (סאילחא קב"ו אות ב') בארנו דליחא הכי בירושלמי אלא החוס' הביט הכי מהירושלמי לשיטתיהו. אבל שיטת הרמב"ם אינו כן ע"ש היטב:

הנני העמוס בעבודה רבה רובן חסות מאה הישיבה:
נפתלי צבי יהודה ברלין

סימן צד

ב"ה ד' ו' מבית שלמא לפר לפ"ק וולאון.

בבד ירד ה' ועמו הרב הגאון חריף ובקי בשית
מוהר"ט מענדל נ"י האבדק"ק שמוציין יע"א.

הגיעני מכתב מעכ"ת נ"י בשבוע העבר ולא נפתי מערות העלומים לראות ולעיין בו עד היום. והנה נתקפה מע"כ נ"י בהנהגת דברי החוס' ביבמות (נ"ג א) מש"כ: יבירות ערוה נמי לא בעי מעכשיו כו' וכ' ע"ז מעכ"ת נ"י מבוחר מדבריהם דאפילו נאכדה התרומה ילאו הפירות מידי טבולן דומיא דמעכשיו גבי קנין מקח שכתבו שם וע"ז תמה הרבה וגם הביא הוספתא מפורשת דלפי' אמר לכשיטלוש ונגנבו או שאכדה ה"ז לבלה בשבילה כו'. ותמה אני היכן ראה מע"כ נ"י: דברי החוס' באשלו: נאכדה התרומה. והרי קודם לזה לא הזכירו אלא בביטול מעשה הקנין היינו שנקרע השער או נחטלו המעות. אבל אם מתה האלה ודאי מותר בקרובות' וה"ג בתרומה לא מייירי רבותיו אלא בביטול האמירה היינו דלא מהני חזרה. וכסוגיא דגדרים (כ"ט) שהביא מעכ"ת נ"י דמשו"ה לא מהני חזרה משום דאמירה לנבזה כמסירה להדיוט ממש ולפי זה הטעם ה"ה בכל מיני אמירה לנבזה כמש"כ הר"ן. אבל בנאכדה התרומה לא דברנו וזכור ודל'י' כ"מ אי אמר לאחר ל"י אי אמר מעכשיו. וכ"כ הרמב"ם ה' ערכין פ"ו ה"ס וז"ל האומר שור זה הקדש לאחר ל' יום ושחטו בתוך ל' יום ה"ז מותר בהנאה הקדשו למזבח ה"ז הקדש למזבח. אבל אם אמר ה"ז הקדש מעכשיו לאחר ל' יום שחטו ה"ז אסור בהנאה ואם הקדשו בתוך ל"י למזבח אינו קדוש עכ"ל. וביאר רבינו שהבדל בשני דברים היינו באם שחטו ושוב אינו ראוי להקדש והר"ז כמו נאכדה התרומה. ובחזרה בעלמא דאם לא אמר מעכשיו יכול לחזור בו ולעשותו הקדש מוצה וה"ה בלא הקדש למזבח מני ג"כ לחזור בו. ותדע דהא כתב הר"ן בשם הרשב"א ז"ל דבדין אמירה לנבזה כמסירה להדיוט פלוגתא הוא בירושלמי. וכווא במס' קידושין רפ"ג ר' אבהו בשם ר"י ה"ז עולה לאחר ל"י מכרה בתוך ל"י ה"ז מותר. הקדישה בשם ר"י (פ' לכה"ב) ה"ז קדוש ר' בון ב"מ קומי ר"ז. תמן את אומר אמירתו לנבזה כמסירתו להדיוט והכא את אומר הכין. א"ל תמן באומר מכר ברם הכא באומר לאח' ל"י ואח"כ איתא הסם ר' 3

והכי אי' נזיר (ס"ו א) ספיקו טמא אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא כו' הרי דלפי' הוא בחזקת טומאה. מכ"מ ספק חזא אינו רגלים לדבר שודאי חזא עוד מש"ה היא נאמנת לומר שלא ראה אבל היכא דרגלים לדבר שראה כמו בשעת ובה וכדומה ס"ד שאינה נאמנת לומר - שלא ראה. מש"ה כתיב ואם עברה וע' אפילו הגיע והסח ובחזקת שראה. מכ"מ אם עברה הוצבה נאמנת לומר שכן הוא:

סימן צב

ליקירי המופלג וחרוף מ' מענדיל פרידמאן נ"י
בק סוואלק.

אשר עלה בדעתו דלשיטת הרשב"ם ורמב"ם אפשר לכפות לפשות טובה לחברו במקום שאין שום הפסד לו כמבואר שיטת הרשב"ם (י"ב ב). והכי דעת הרמב"ם פי"ב מה' שכנים ה"א. הנה עיקר הא דכופין על מ"ם מקורו ב"ק (פ"א) במהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה כותניא הרי שכלו פירות' מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכטם בחוף שדהו מה הבריות כו' עליו הכתוב אומר מהיות טוב אל תקרי רע. ומקשה הגמ' ומי כתיב מהיות טוב אל תקרי רע. אין כתיב כה"ג אל תמנע טוב מבטליו בהיות לאל ידך לעשות. וכבר ביארנו בס"ד בהעמק שאלה ס' קפ"א אות י' דזה ה' משפט שלמה בשתי נשים זוטות יע"ש. ולכאורה אמאי תניא בבביתא עליו הכתוב אומר מהיות טוב וגו' ולא הביא המקרא כמו שהוא אל תמנע וגו' א"א ודאי אין זה המקרא ממש הא דתניא הרי שכלו פירותיו כו' דלכפות לעשות לעובת חברו. ודאי אינו אלא מדרך המוסר ככל דברי קבלה ומוסרי ס' משלי. אבל בבביתא תניא שאין יכול למחות בהולכים בשדהו. ע"ז הוסיפו מקרא אחר מהיות טוב אל תקרי רע וכופין את האדם שלא להיות רע ואסור למחות ומעולם לא שמענו לכפות לפשות חיזה דבר לטובת חברו: **וע"ד** מחלוקת רשב"ם וחס' ב"ב (י"ב ב) נראה דגם להרשב"ם דכפיין לחלוק לשותף בחלק הנוח לפניו. ואין היוק לחברו אין זה אלא בשותף שיש לו חלק בל"ז. והרי יש לו ממילא קודם חלוקה זכות בכל השדה אבל אם יבא אדם לחברו להחליף שדהו עמו באופן שאין לחברו שום רעה מזה לכ"ע אין כופין ע"ז להחליף. וכמו לרבה דס"ל טיפן אפילו באופן שיגיע חיזה רעה דזה ודאי לא טיף רק בשותף ה"ז לרב יוסף. ועפ"י י"ש מקום ליישב לשיטת רשב"ם מאי אילטריך לרבות בנכור בקושיית החוס'. ולדברינו י"ל דרשב"ם לא קאמר אלא בחלוקת שותפין דיש לכל אחד מהשותפין קודם חלוקה. משא"כ בחזין שיטת הרשב"ם ב"ב (קב"ו ב) דאין לאח קודם חלוקה. (והכי שיטת רש"י בבבירות (מ"ו ב) דר"ה מסיים ל'י' ויכ"מ) ה"ז דאין יכול לטוף את אחיו לעשות החלוקה כטוב לפניו. משא"כ בכור אפשר לכפות וכדקו"ל כרב דיש לבכור קודם חלוקה. הא מיהא לט"ע אין מקום לכפות את האדם לפשות מש"כ בעסק שמע"ל נ"י מחשב לכפות לאנשי סדרין להגיד כי מתרלים המה במה שמע"כ נ"י יהי' נכתב במספר בני קהילת ק' וגם בש"ד ימי יודע מה יחוש בזה לקהל ק' איך שהוא לא יתברך מע"ל לומר כי יכסם לעמוד דבין עמו:

נפתלי צבי יהודה ברלין.

סימן צג

ב"ה ה' ער"ח אדר תרמ"ז וולאון.

בבד ידידי הרב הגדול חוי"ב יקר רוח כשית
מ' תנחום גרשון נ"י.

ע"ד הירושלמי מס' נזיר פ' כה"ג דשאל והרי שהקדשו אביו מרחם כו' לא על נוסח המשנה דילן קאי. אלא על נוסח הברייתא דמס' סופרים פ"ד משנה ל"א דאיתא שם שזה קדושתו מרחם וזה אין קדושתו מרחם. ע"ז שאל הירושלמי והרי הקדשו אביו מרחם (ד"ה)

וע"כ קאי האי קרא אשר יהי' לך תשא וזאת כולד תמין וליקרב . וקרא דאם זכר לולד בעלי מומין ולרעי' אבל רבא ס"ל דתשא וזאת אחי אפילו ממרעייהו וכמ"כ ללא מהני חזרה בקדשי מונח . ודין ולדות מדרשא דאם זכר כ"ל תרווייהו זכר אם זכר תמין ובע"מ . ומעשה כמו דתמין ליקרב ה"ה ולד בע"מ ליקרב דמחד קרא כ"ל . והבי' פ' הרמב"ם ע"ד מהנזורה ה"ע דולד בע"מ ה"ה כולד התמימה לכ"ד ויקרב למונח . ואע"ג דכאן מפרש בגמ' ליקרב ואליבא דר"א ואכן לא קי"ל כר"א . מכ"מ סמך הרמב"ם על סוגיא דבבב"א (ט"ו) איתן ולדות מיפלג פליגי בהו . איכא מ"ד קדשי ליקרב ואיכא מ"ד קדשי לרעי' . משמע דלכו"ע קדשי ליקרב ומדרשא דהאי קרא דאם זכר הא מיהא דהרמב"ם פסק כרבא ולא ככ"פ ור"פ . מש"ה פסק בשארי הקדשות דלאו כמסירה להדיוט שלא יכול לחזור אבל בהקדש למונח א"ה לחזור מדרשא דתשא וזאת . ולא כהירו' דקידושין ה"ל והנה בחיבורי הע"ש סו' קל"ח אות א' כתבתי בזה . אבל הבאתי סוגיא דתמורה ראי' לשארי הקדשות ועיפתי בזה . ואדרכה משם הוכחה דשארית הקדשות יכול לחזור . וה' יאיר עינינו ויעמידנו על דעת רבותינו הראשונים ז"ל :

והנני מתקשה כעת בנוסח"כ הר"ן בנדרים (כ"ט א) בד"ה הכא נמי דאמר לרמי . וכינן דהוי בע"מ דאלו תפי' אמר לרמי קדוש קדוה"ג . דקיי"ל המתפס תמימים לבה"ב ל"י מדי מונח לעולם עכ"ל . והנה עיקר הדין מפורש שבשעוה (י"ט) ובכ"מ הקדים זכר לדמיו קדוש קדוה"ג . אבל הרא"ה המתפס תמימים לבה"ב כו' אינו ענין לזה . דשם בעי פדיון ואח"כ מקדש קדוה"ג וכאן נומילא קדוש קדוה"ג ואולי ה"ק דכיון דאפילו הקדש לבה"ב מחויב לפדותה ולהעמיד על קדושת המונח ממילא בקדוש לדמיו למונח נשאר בהקדש מהנוף למונח . והנני הענווס בעבודה רבה :

נפתלי צבי יהודא ברלין .

סימן צה

ב"ה קאמין פיש"ק אור לב"י חשוון התרי"ו .

כבוד ידידי הרב וכו' כש"ת מ **נפתלי צבי יהודא נ"י** .

אחד"ש כת"ר באהבה נמלאו לי דברי קדשו זיקרת מכתבו מן י"ז דנא . ראיית חביבותא דמר אשר שקד לשום לב לאשר דנתי לפניו בהלכה . ועוד חנה יסירה הודיעני באשר לא זו מחבבני . להודיעני במכתב את אשר עלו על רעיוני לתרץ רומיא דברי רבינו הר"מ ז"ל אשר שאלתיו . אך החופש לפנאי להניד לכת"ר אשר מלאתי להעיר על דברי מכתבו אשר השתעשעתי בהם . והנה את אשר התפלל על פסק רבינו בדין אבוד ושרוף פ"א מה' פסאמ"ק ה"כ . כבר עמד ע"ז הרב ל"מ בפ"א מה' אלו הל"ד . והעלה לחלק בין זכחים למנחות . משום דעיקר קרא בזכחים הוא דכתיב ומלאתי לרבינו ז"ל כיוולא בו לענין טוגע בבגדים שנגעו במת שטמא ט"ו אבל טשאן טהור משום דטומאת משא במת עלמו אינו מבוחר בכסוב כמ"כ רבינו בפ"ה מסו"מ ה"ג . ועל אודות אשר חידש מכ"ס לומר דיהור בגדים אינו אלא בבגדי קדש אבל לא בבגדי חול . ומעטם זה רולה לומר דקרועי בגדים שפוליס ואינם מחללים עבודה הוא כשבגדי חול שלבש ע"ג בגדי קודש המה קרועים היו פסול ואינו מחלל עבודה . אבל אם הבגדי כהונה עלמא נקרעו מחלל עבודה ג"כ . עדיין לבי מהסס בזה דהא סתמא קתני בבבב"א זכחים (י"ח ב) בד שלא ילבש של חול עמאן . ובת"כ יכול לא ילבש עמאן בגדי קודש אבל ילבש עמאן בגדי חול וכו' . ואף שעל ההיא בבב"א אמרו שיש מהן למלוה ויש מהן לעבד . ע"כ כל הני דקט בתו"כ כמ"כ ניכור דהא שחקים אינן כשרים אלא בדיעבד וכמ"כ רבינו בפ"ה מהלכות כלי המקדש הלכה ה' ואלעריך לרבות בתו"כ מילבש דכשרים . אבל כל הני דממעטינן שם פסוליס אף בדיעבד ובר מן דין מדברי רבינו משמע שלא הי' לובשין בגדי חול ע"ג בגדי קודש אף דאיכא אונס ליה ממע"כ פ"ז מהכה"מ ה' י"ד . הנהניס כו' אלא חלוק אחד והטעם הזה הוסיף רבינו מדידי' שבירושלמי דשקלים לא הביא רק ב' עעמים האחרים שכתב רבינו . א"כ

בא בשם ר"י ה"ז עולה לאחר ל"י . מכרה בתוך ל"י אינה מכורה הקדישה אינה הקדש לידא מילא א"ל לאחר שלשים יום לשייר ל"י גיזה ועבודה . הרי הוכיח הרשב"א דמחלוקת היא אי מני לחזור מהא דפליגי אי מכרה והקדישה . דהא בהא תליא אי לא מני לחזור א"י גם למכור ולהקדים והבי' יש להוכיח מנוף מאמר הירושלמי שהקשה להאי מ"ד תמן את אומר דאמירתו לגבוה כו' . ואלת"ה הו"ל לתרץ תמן הוא לענין שאינו יכול לחזור בו בלי מכירה והקדש . אלא פשיטא דהא בהא תליא [וזה דלא כמ"כ בחיבורי הרשב"א דבר עה"ת ס' דברים סי"ב כ"ו] והא דנקיט באמת מכרה והקדישה ולא נקיט חזרה בעלמא . וכן הא סכ' הרמב"ם הקדישו למונח ולא נקיט חזר מהקדשו לבה"ב . היינו משום דאם לא הקדישו ה"ו מחויב להקיס נדרו . וכמ"כ הרמב"ם בה' מכירה פכ"ב הע"ו דאפילו באומר מה שחלד בהמתי יהי' הקדש כו' ה"ו מחויב לקיים דברו וכו' וכש"כ באומר ה"ו הקדש לאחר ל' יום מש"ה נקיט במכרה והקדישה שאין בידו להקיס נדרו אבל באמת ה"ה דפליגי בחזר [וכגון דשאל על נדרו . וכמ"כ הש"ך בחו"מ סו' רי"ב סק"ב לענין האומר קרקע זו לכשאקנו יהי' הקדש וה"ה כאן בחזר . אבל דברי הש"ך אינם מובנים לי דאם שאל על נדרו הרי מהני אפילו בהקדש דבר שהוא ברשותו . אלא ז"ל דה"מ אי מכרה או הקדישה דהמקדים דבר שברשותו למונח א"ה למכור או להקדים לבה"ב . משא"כ באומר לכשאקנו בקדוש דלא קדשה אלא מטעם דלריך לקיים נדרו . וא"כ אם הקדים לבה"ב או מכר א"ה להקיס נדרו ומכירתו מכירה והקדשו הקדש . וכן כנ"ד באומר א"ה הקדש למונח לאחר ל' יום וחזר בו דמהני חזרה למ"ד דאינה כמסירה להדיוט . אבל מחויב להקיס נדרו ואין נ"מ בחזרה זו אלא אם מכר והקדיש . ולפי דברינו יהי' ראי' מזה הירושלמי לשיטת הרמב"ם נגד שיטת הרא"ה המונח בחו"מ שם דהרא"ה דס"ל דאומר ה"ו הקדש לכשאקנו אינו נדר כלל . וה"ה באומר ה"ו הקדש לאחר ל' יום אינו נדר להקדיש אלא לאחר ל' יום חל הקדשו אבל בחזר או ל"י שאינו כמסירה להדיוט מהני . וא"ל להקדים מדיון נדר א"כ ליחזי נקיט הירושלמי בקידושין הנ"ל במכרה והקדישה ולא בחזרה בעלמא . והרי כבר הכחו דפלוגתיהו אפילו בחזרה לחוד וכהרשב"א ז"ל] :

כמוציא דבריו מבוחר דהרמב"ם פוסק דלא כרב פפא אליבא דרב פרא דאמירה לגבוה כו' ולא מני לחזור . ולבבב"א ה"ו נראה דס"ל כהרשב"א לנמרי דהיאמר ה"ז עולה לאחר ל"י ה"ו יכול לחזור . אבל אחר העיון נראה מדנקט הרמב"ם בהקדש לבה"ב אם אכ"כ חזר בו והקדישו למונח והליפך ממחלוקת בירושלמי הנ"ל . אלא נראה דרבינו ס"ל דאע"ג דבירושלמי פליגי אפי' בהקדש למונח אבל אכן לא קיי"ל דמני לחזור אלא בשארי הקדשות . אבל בהקדש למונח לכו"ע לא מני לחזור בו והוא מדרשא דקרא דאי' בתמורה (י"ח א) רק קדשין אשר יהי' לך תשא וזאת . מאי עביד ל' אפי' ממרעייהו [לא אפי' ממרעייהו . ורש"י ותוס' נתקפו בזה הרה"ה דמה"ט שלא יהי' לריך להביא מן המרעה . ול"ל א יותר קשה היכא עביד עבודה אבל הענין דמיירי באומר שור זה יהי' הקדש עולה כשאבוא לירושלים . ולמאי יקדים אדם את שורו בהיותו במדינה אלא כשיבא לירושלים וכן קך מותר גיזה ועבודה כמבואר בירוש' הנ"ל לידא מילא אמר לאחר ל' יום לשייר ל"י גיזה ועבודה . ואמר הכתוב רק קדשין אשר יהי' לך היינו שהקדים לאחר זמן כשיבא לירושלים תשא וזאת וא"י לחזור אפילו לא בא עוד לירושלים . מזה למדנו דדוקא בקדושת מונח א"י לחזור אבל בשארי הקדשות מני לחזור ואינו כמסירה להדיוט . ולא כר"פ ובר פרא אלא כרבא בגדרים דמפרש תרווייהו בני דבבב"א לדמי ופקע בכדי וכמ"ס הר"ן וכ"כ הרמב"ם ה' משה"ק פפ"ז ה"ו ע"ש ובחזרה לא מיירי כלל . ובאמת אי אמר לדמי מני לחזור אבל בר פרא ע"כ מפרש רישא באמר לדמי ובפדיון כמ"ס הר"ן שם . וא"כ סיפ' מיירי בחזרה ואפילו אמר לדמי לא מהני חזרה ומשום דאמירה לגבוה כו' . ואולי לטעמיהו בתמורה (ז' ב) דתניא דולד שלמים אפילו בע"מ קדוש . והי' בה' בגמ' למאי הילכתא אמר שמואל ליקרב ואליבא דר"א . ד"ה א"ה ב"פ א"ה לרעי' . רבא אמר ליקרב ואליבא דר"א . רפ"ה לרעי' יל"ה . והינו משום דכ"פ ור"פ ס"ל דא"ה לפרש האי קרא תשא באת דא"ה לחזור . שהרי בכל הקדש כמסירה להדיוט וא"י . חזור

ביאת המקדש פ"א הי"ו וכן אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל כו' או קרוע בגדים כו' וצ"כ לישראל מנין. עוד י"ל דהא דלימשע מצד שלא ילכש עמהו בגדי חול. היינו מדכתיב ומכניו בד ילכש על כשרו וכן מצוהר בת"כ וא"כ לא נתמעט אלא על כשרו וכמ"כ רבינו ז"ל אבל על בגדיו שרי :

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן צז

בישע השם מיצשק וירא חרמט.

כבוד ידיד ה' יודיני הרב וכו' בשית מזה נפתלי צבי ברלין נ"י הנאבדקיק וולאוין יצו.

אחדשה"ט וכו' אמרתי להגיע לפני הדר"ג את אשר נתקשתי הרבה בדברי החוס' זכחים (ז"ה א) ד"ה והא בעי וכו' במ"ש וגראה לר"ל דוקא פריך כו' שיכול להעביר ולכבס ע"י לפון עכ"ל ותמוה דהא שאלת התלמוד שם הוא והא בעי ז' סממני דאר"ג כו' דס חטאת כו' לריבין ז' סממני. וא"כ מוכרח דעכ"ל לכתחלה בעינין כדס חטאת דק ז' סממני וכ"כ הרמב"ם בפ"ח ממשנה"ק ואך כתבו החוס' שיכול להעביר ולכבס ע"י לפון ומשמע מזה דגם לכתחלה שפיר דמי. ואפוא מליני כן והלא לפי סוגיית התלמוד שם בזכחים לא יתכן לפרש כך. ואס אמנש דעת החוס' בנדה (נ"ו ב) בד"ה בודקות דה"ה כבוס גמור וטוב מועיל בלא סממני גבי כחש עיי"ש וכ"כ הסו"ס ז"ט מפורש עפ"י בנדה (פ"ט מ"י) במהניטין דז' סממנין מעבירין על הכחש דה"ה כבוס טוב מהני להעביר הכחש. ולא אילתרין ז' סממנין יעו"ש אך גם דברי החוס' הנ"ל בנדה נפלאו בעיני מאד דמלבד שאין דבריהם מוכרחים כלל ולא מוכח משום מקום כדבריהם. וגם אין להם חבר בדבר הזה בדברי הפוסקים הראשונים והרמב"ם כחש מפורש בפ"ט מה' א"ב ובפ"ד מה' מו"מ דרך אופן זה מהני כשמעביר ז' סממני על הכחש לא זולת. אך גם מלבד זה יפלא דלפ"ז מה מקום לקשיית הגמ' שם בזכחים גם לר"ל מהא דהניא שאין מעבירין מ"ר למקדש. דהלא לדעת החוס' הא גט בלא ז' סממנין ורק בכבוס גמור וטוב במים מהני והא זה יכול לעשות בלא לפון. ומש"כ עוד החוס' שם וז"ל אבל מעיל דכ"ג אינו יכול לכבסו ע"י לפון משום דאמרינן במ"ס נד: (ס"ב א) דלפון אפילו לבע גמי מעבר עכ"ל ולמדו מזה דאפילו לבע תכלת גמי מעבר. הנה מלבד דלפ"ז יהי' דברי החוס' נגד תלמוד ערוך בב"ק (ג"ג ב) דא"י דגם קלא אינן לא עבר ע"י לפון ומש"כ תכלת כמ"ש המרש"ל ביש"ש אולם גם בלא"ה הא מוכרח ממש' נדה שם דלא קאי הכס כלל על לבע התכלת דהלא כתב הרמב"ם מפורש בפ"ט מו"מ ז"ל דכ"ז הוא רק בנשהפק שמה הכחש הוא דס או לבע אדום. או מעבירין עליו הני ז' סממנין וע"ז הוא דאמרינן הכס דלפון אפילו לבע גמי מעבר אבל לא מוכח מהכס כלל על לבע תכלת. וביותר יפלא תמיהתם על פרש"י והרבה יש להאריך בזה אך מה אעשה וידידי הרב המוכ"ז נ"י נחפו מאוד לדרכו לכן קלרתי הפעם במקום הראוי להאריך וכו' ובה גנני מסיים בכל חומתי ברכות וה' יאריך שטחיו וכו' והנני מחכה בכליון עינים על תשובתו הרמחה :

סימן צח

תשובה להג"ל.

היה אפשר לפרש שהכבוס יהי' ע"י לפון. אבל מעיל א"א בלפון משום דלבעא גמי מעבר וא"כ יעביר כח התכלת ואע"ג דבב"ק א"י דקלא אינן מעביר ומכש"כ תכלת אחתי בכ"ז ע"כ הכס פירושו' שאינו מעביר לגמרי לענין שיהא שני העובר. אבל הכהירות של לבע ודאי מעביר ובאמת ל"ל רכבוס עס מים יפה יפה ג"כ מעביר הכהירות של הלבע דאי לא תימא הכי לא קשה על ר"ל ממעיל :

א"כ דבר פשוט לרבינו שאף בבגדי חול ע"ג צ"ק הוי יתור בגדים. ואף כי מחייבין למשכתינן נפשין להעמיד דברי רבינו יתור כיון וענ"ד לחלק בין קריעה לפרימה וכפי פ"י הערוך. וקרועיס פסולין ועודותו פסולה אבל נפרמו הבגדים אינן פסולין. ולפיכך עבודתו כשרה אבל הכהן הוי פרום בגדים ופסול לכתחילה. ולענין קריעה הקורע מתוך האלו ילא ובגב"כ הוי גמי מעשה מחט כדתיב בית יד שלה נארג בפ"ע. ועל שהניח הכ"מ בל"ע דברי רבינו שפוסק בפשיטות מב"מ לא הוי קף בפ"ט מה' רולח ושמ"ג נראה לי שהוא מוכרע ממקומו דאפשטא בעינין. דהוי פלוגתא דת"ק ור' שמעון דאי אף לת"ק הוי קף למה נקט עומר שהחזיק בו להוליבו לעיר. אף בל"ז לא הוי שכתה משום קף א"ו לרד"י לא הוי קף. ולר"ש אין הכי נמי דאפי' לא החזיק בו להוליבו לעיר לא הוי שכתה משום קף. אלא הדברים מלאחי להעיר על דברי כח"ר ואס שגיתי יסלח נא לנעיר עבדו ירדו מתכבד בקרבנו :

חיים יהודא אייגעש.

סימן צו

תשובה להג"ל.

ראשית אישר חילי' מה שהעיר עיני בדברי הלח"מ. ויפה סי' וכן נראה מדברי רש"י שם (ע"ח ב) ד"ה הלא כו' ור"י אפילו נשרפו או אבדו שירי' קאמר דאס הקטיר קומלה כשרה. אלא דר"י לא קאמר דבידעבד כשרה אלא במנחות ופסק רבינו כר' יוסי. אולם מה שדמה מע"כ לרבינו כמכריע מעלמו לחלק בין הכתוב בפירוש להלמד ממנו וע"כ הביא דוגמא לדבר מהא דמשא בחלל חרב. לאו מטיבות' דמר הוא ורבינו ז"ל לא המליא מעלמו חדשות כאלה. ובאמת אין לחלק בין הכתוב להלמד ממנו. [ע' חוס' קידושין (כ"ד ב) ד"ה הואיל] ור' יוסי סבר דעולה ושלמים הוי שני כחוביס הבאים כאחד ואין מלגודיס לגונחות רק לכתחילה ומדרבנן. או כמסתפק אי יש לתמוד מנחות והא דטומאה ג"כ עיקרו לתדנו מנשיטות במ"ס אהלות. וטעמו ברוך עפ"י מש"כ בפ"א ה"ב דהא דנ"ל טומאת משא בק"ו מנבילה. מכ"מ לא שחק ממנה הפסוק אלא משום דנכלל משא באוהל ע"ש. וממילא בחרב דאין בה טומאת אוהל אין בה טומאת משא ג"כ ויותר מזה ביארתי בס"ד על הספרי פ' חקת וא"מ :

ובמאי

דאחי עלה ער דין לא נראה כלל שכיון רבינו לחלק בין קריעה ופרימה ששרי כתב בכ"מ קרוע בגדים ולא זוהר בלשון. וגם עדיין לא החילה ליישב תמיהתי על עיקר הדין של קרועי בגדי קודש. דלא נרמו בפסוק דכל המקראות בבגדי חול מיירי ובגדי כהונה אסור לקרוע אף לכהן הדיוט. ורבינו ז"ל כ' בפ"ה מה' כלי המקדש ואינו קורע על משו כאשר כהנים שנאמר ובגדיו לא יפרוס כו' אבל קורע הוא מלמטה. משמע פרימה דקרא היינו קריעה והדיוט קורע וגם חפר לנטה ליתא. ולדבריו מנלן דכ"ג אסור לקרוע בגדי חול שלו ככל ישראל. אלא ודאי לא מיירי קרא אלא בבגדי חול. והא דתיב בתו"כ ריש פ' לו למעט שלא ילכש עמהם בגדי חול היינו לכתחילה. והא דמרכבה בגדים פחותים ג"כ לכתחילה ובחרומת הדגן דמיירי צ"י וכמ"ש רבינו ז"ל פ"ב ה' חו"מ הי' וע"ש בכ"מ בשם הריטב"א ז"ל. ובאמת לא נזכר בדברי רבינו דין שלא ילכש עמהם בגדי חול. והנראה דסובר דרבא אר"ח שאמר שלש ע"ש חוללות דוקא על כשרו ומשום חיליה. ולא משום יתור בגדים וחולק על הכרייתא. ואולי משום זה ניחא שלא הזכיר בכרייתא דמני חייבי מיתות בד"ש קרועי בגדים. משום דסברי דבגדי חול יש בה משום יתור בגדים ואל תחמה לומר דסוגיית אמורא ידחה ברייתא. דכן מלינו בענין מגורה לפון ודרוס או מזרח ומערב שפסק הרמב"ם ז"ל דלא כסתמי דמשניות וברייתות משום סתמא דסוגיא ובגמ' כמ"ש הגר"א ז"ל בסי' הרע"ז ע"ש :

והא שכ' רבינו טעם משום שהולכים רק בבגדי קודש ודאי לא ה' לובשים שום בגד חול ולא מן הדין אלא נראה משום שאין מכניסין חולין לעזרה דרך עבודה. ע' חוס' ב"ב (פ"א ב) ד"ה ודילמא וראי' בחורה דרבינו מיירי בבגדי חול. מהא שכ' בה'

סימן צט

ב"ה ה' לסדר ותחי נפשי הר"ו לפ"ק .

כ.וד ידיו הרב וכו' כ"ש בו' חיים יהודא איינעש נ"י .

ברב אשר הקשה לבאול ולרמות דברי הרמב"ם אהדדי היינו מש"כ בפ"ח מה' כלי המקדש ה"ד בגדי כהונה בו' היו מטושטשין או מקורעין בו ועבר עבודתו פסולה . ובה' ביאת המקדש פ"א ה"ד כהב דין קרועי בגדים בו' אעפ"י שעבודתו כשרה ולא חללה ושנה משנתו שלהי ה' ביאת המקדש שכ' חוץ מדרועי ראש וקרועי בגדים בו' שאם עבד עבודתו כשרה . ובראש עיוני עלה בדעתי לדחוק ולומר דפסולה לכחלה כמסקנא דסוגיא דפסחים (ע"ז ב) ע"ש וע' ביאורי הגר"א ה' לילב סי' תרמ"ז סק"י [וכן פסק רבינו בה' פ"ח פ"א ה"כ קמץ את המנחה ואח"כ נעמא שירי' כולן או נשרפו בו' ה"ז לא יקטיר ואם הקטיר הורלה . ולא באחי לפרש אלא להודיע לערי שלא הנכתי זה הפסק דאבוד ושרוף ודאי פסיל אשילו צדיעבד כדמוכח בסוגיא הג"ל . והא דתניא כדמוכח מנחות (פ"ד) נעמא שירים או שנפסלו או שילאו חוץ לקלעים בו' ר"ח לא יקטיר ואם הקטיר בין בשוגג בין במזיד מודה ר"י שהורלה . דוקא הני תלתיא ונפסל היינו בפסיל היסוד הדעת או פסול עבול יוס' כמבואר בפסחים (ל"ד ב) וכן יוזא יחא כו"ש תמים' שם אבל אבוד ושרוף מה"ת דלירלו וה' יאיר עיני' וכש"כ כאן כבריייתא דזבחים דכלל כמה דברים היו מרובלין בו' ודאי י"ש לדחוק ולפרש דפסולה דיקיט משום הני מילי . אבל דוחק גדול הוא וגם הסברא טוץ דבגדי כהונה שנקרעו ה"ה ככלי הקודש שנקבו ונפסלו דאין מקדשין כדתנן בפ' המזבח מקדש . ואחר העיון יותר ראיתי שיהא תמוה עיקר הדין שבה' ביאת המקדש במקומו דמשמע שמתפרש בגדיהם אל תפרעו בבגדי כהונה . וא"כ הא דכתיב בפ' אהור כה"ג את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרעו . ג"כ בבגדי כהונה דפשוט דבעינן א' מיירי שני הפסיקים האלה כמש"כ הרמב"ן ז"ל בנימוקי התורה דעשאן לשעה ככה"ג ע"ש וע"א בזמילתא דמילואי בת"כ פ' שמיני דלמדן זה מזה והאיך אפשר לומר כן והתנן במס' הוריות פ"ח כה"ג פורס מלמטה . ובבבבדי כהונה לא יקרע כתוב ואיך ירצה רשות דקריעה שאינו אלא רשות גדולה ומ"ע דרבנן ל"ח דאורייתא . ל"מ לפש"י בסוטה (י) דפרימה גדולה מקריעה שנקרעה לקרעים הרבה ודאי קשה . אפילו לפרש"י במכות (כ"ג) דפרימה היינו קריעה של תפירה וכן פי' הערוך . מכ"מ קשה הא בבגדי כהונה לא ה' תופר מלמטה כלל כדתיבא ביומא (ע"ג) ע"ש . ותו לר' מאיר בראש פ' כה"ג דסנהדרין דסובר דכה"ג רשאי ללאת מביה"מ אחר מתו . וכי רשאי ג"כ לקרוע את בגדי הדיוט שלו ככל אדם ר"ל בגדי חול שלו . ולכאורה היתו חולה לומר בדרך המלאה דר"מ ור"י לטעמיהו אולי דר"מ מפרש בבגדי הדיוט . ולכן סובר דכה"ג פורס מלמטה כדתיב בת"כ פ' אמור ור' יהודה דסובר אינו יולא מן המקדש משם . וא"כ לובש בגדי כהונה לטעמי' דאינו פורע ופורס כל עיקר כדתיב שם ובהוריות גם דמפרש בבגדי כהונה . אבל אין זה אמת דהרי הרמב"ם פוסק דא"י מן המקדש כלל ומכ"מ פסק דפורס מלמטה ומלבד זה דדאי גם לר"י מיירי בבגדי הדיוט . דמי לא בעי מינס או מייעל לבית הכסא לובש בגדי חול והיינו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' כלי המקדש ה"ה מה לו מה אינו יולא אחריו וא"י משתח ביטו או מן המקדש בו' מודה ר"י מודה ר"י דרשאי ללבת צביתו . ומכ"מ לא יפרוס בגדיו והיינו בגדי חול וא"י דברי רבינו ז"ל דתמוה דהא לא כתוב פסול קרוע בגדי כהונה בתורה כלל . ודבר זה פירשתי לפני גיבוי הרב הגדול שי' והתפלל גם הוא על כל זה . ואח"י האיר ה' את עיני שנינו יחד לחדש דבר שלא התעוררו נו"ב רבינו ז"ל . והיינו דהרמב"ם ז"ל לא מיירי בדין קרועי בגדים בבגדי כהונה כלל . ובהנהו ודאי כליהנהו דמי ומחללי עבודה אלא מיירי בבגדי חול . וכ"ת א"כ בל"י הוי יתור בגדים הא ליחא דפסול יתר בגדים אינו אלא כדתיבא בזבחים (י"ח) לבש שני מכנסים או שני אבנטים . וכן הוא לשון הרמב"ם ז"ל פ"א מה' כלי המקדש ה"ה . והא דתיבא שם או יתר אחת לא כפרש"י ז"ל הוסיף עליהם שום בגד בעולם . אלא היינו

שכ' הרמב"ם שם או כהן הדיוט שלבש בגדי כה"ג . וכן הא דתיבא שם או שהיתה לו רש"י על מכת בשרו תחת בגדו היינו משום חלילה אבל יתר בגד חול כשר לעבודה . וכן ודאי מוכח פשטא דסוגיא דזבחים (י"ט) לענין תפילין דמסיק הש"ס דתפילין של ראש יכול כהן להניח ורש"י ז"ל כתב דלאו בגד הוא . וקשה דבשבת (ס"א א) איחא דדרך מלבוש עבירה ומו דתכשיט מיהא הוי ע' מש"כ רש"י שם (ס"ב א) ד"ה ואחד האשה . ובבבבדי כה"ג נכלל הליץ שאיט אלא תכשיט כדאי' בסוכה (ה' א) וע' פרש"י ד"ה תכשיט מלבוש אדם . אלא ודאי דכל מה שאינו מבגדי כהונה אין בהם משום יתיר בגדים . ועפ"י יחא מה שנתקשו רש"י ותוס' שלהי פ' מקום שנהגו באיסור שכתב ריב"ז בשיירי ע"ש ולא כתבו משום יתור בגדים . איברא הא קשה טובא לכאורה לפרש הסוגיא דזבחים (י"ט) ועירובין (ק"ג) ע"ש . אבל קרוב לומר דרבא אר"ח דאמר שלא במקום בגדים שלש ע"ש חוללת הוא כפשוטו ולא משום יתור בגדים כפרש"י ז"ל . וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם ולא כפירוש הכ"מ ז"ל אלא משום חלילה . ולהכי דייק רבינו וכתב כרך על בשרו בגד בו' משמע על בגדיו לית לן בה והיינו משום חלילה . ולא עוד אלא אפי' ר' יהודה ברי"ח ור"י דנקיט לשון יתור בגדים . ה"פ משום דהוא בגד בפ"ע חשוב חלילה על בשרו אפילו שלא במקום בגדים . ומחלוקת הראב"ד ורמב"ם לא תליא בפירש"י ז"ל כדעת הכ"מ . אלא דעת הראב"ד ז"ל דלרבא אר"ח שלא במקום בגדים בעינן שלש ע"ש . ל"ש במקום עבודה או שלא במקום עבודה ורק ר' יוחנן דלית ל' חלילה כלל מקמי הש"ס דמקום עבודה מיהא תהוי חלילה פסול . אבל לרבא ודאי פסול בשלש ע"ש . והרמב"ם ז"ל סובר דרבא לא פליג במו"ע דחוץ ככ"ש . ואח"כ ראיתי שנשאל ע"ז הרדב"ו בלשונות הרמב"ם סי' ז"א . ויישב לחלק בין קריעה למעלה כעל מת ובקרע א' שהוא חייב מיתה ועבודתו כשרה . בין מקורעים הרבה ולמטה שדומה כמח"ב ואינו במיתה . ואינו נראה כלל דמה לי קרע א' או הרבה ה"ה דומה לכלי קודש שניקב . וגם עיקר קושייתו במקומה שומדת : **והא** שהקשה הכ"מ בפ"א מה' ביאת המקדש דלמ"ל הילכתא למיתה תיפוק לן דכתיב את ארסוכים אל תפרעו ובגדיכם ל"ת ול"ת . ותיין דוחק כידוע דרשה דש"ס לענין מלות קריעה אינו אלא אסמכתא . ולי נראה דמיקרא לק"מ דהתם חידוש הוא דהא בני אהרן לאו כה"ג הוי . ותדע דהא אסירא בעבודה הוי באותו יום כידוע שנהג בהם אגינות . וחייב מיתה על קרועי בגדים ופרועי ראש אינו אלא בשעת עבודה . כמ"ש הרמב"ן ז"ל וכן מסיק הר"ש ז"ל בפ"א דכלים . ואף להרמב"ם ז"ל אינו במיתה אלא הפסוק כפשוטו ולא מיירי בעבודה אלא על קריעה ממש . וזה אינו לדורות רק הלכה ה' על עבודה בפריעת ראש . וזה פשוט :

סימן ק

הקשה הרב ר' ישע' זכרי' כהנא ז"ל בהא שכ' הרמב"ם ז"ל בה' מעה"ק פ"ח יחאו על בגד עמא אל' כיבוס . והטעם משום שהדס נעמא והרי דעת הרמב"ם ז"ל בה' פה"מ פ"א הל"י שדס הקדשים אינו מקבל טומאה . ובאמת לק"מ דהרמב"ם פוסק דאוספו ופסול וא"כ לא נתמעט מעל הארץ השפכנו כמים שהרי נמשך כמים . ובזה יחא ה"ה דאילטרין זה הדרש ולא בני בהלכתא דמשקי ב"מ דכן . והרמב"ם פסק בה' ט"א פ"ו כרב פפא דהילכתא גמירי לה ובכסתא דגמרא פסחים (כ' א) שהביא הא דרבא אר"י והא דריב"ח ולא כחוס' שם דסובר הש"ס דתלושין לא מכשרי . אלא משום הא דר"פ וא"י קשה מאי אילטרין להא דרבא א' . וכיב"ז הקשה הש"ס במ"ק (ר' א) וכיון דהילכתא למשרי ילדה ממילא זקינה אסירי . אלא ללמדנו דוקא בשעה שאינו נשפך כמים אלא ע"ג המזבח או ליסוד אבל דס שנפסל מקבל טומאה . ועפ"י זה יחא מה שהקשה הכ"מ על פסק הרמב"ם בניחו מבגד לבגד דא"ט כבוס בגד פשטותא דהש"ס . וישיב הכ"מ בת"י א' דוחק והתי' הב' אינו מובן לעני' . אבל בעי' דרמב"ם מוכיח דאוכפו ופסול ובזה יחא הא דרמב"ם אי אוספו וכשר שאינו מובן לכאורה מאי ממ"ג . והכי מביעי ל' ל"מ אי אוספו וכשר דטעון כיבוס אפי' אוספו ופסול אלא כר"ע ס"ל . אבל ה"ק אי אוספו וכשר א"כ י"ל

סימן קב

תשובה על הגיל.

מה שפירשו ההוס' סוגיא דב"מ (ל"ב) דלא כפרש"י. פשוט משום דאי על הש"א ה' אפשר שכבר נטל את האבידה ואין בה אלא עשה. וס"ד שלא יעבור על מ"ע דכ"א בקום ועשה ולא יחזיר וכדברי מע"כ. אבל הא שפירש"י לענין השבת אבידה אין דברי מע"כ נ"י מובן לי במש"כ דאין עשה דוחה עשה בשוא"ס מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה אלא שב וא"ס. אלא רש"י מפרש א"ל אביו אל תחזיר. שלא יטול האבידה כלל וכמובאר בפרש"י במשנה בד"ה או שאל אל תחזיר והוא במקום שמוחר לילך שם. והא שלא פי' באמת ק' הגמ' קאי על טומאה לחוד. משום דאי משום טומאה לחוד ה' להגמ' ליישב כמו לעיל (ל') דדרשה דקרא קאי רק על הסיפא מש"ה מפרש דה"ק גם בסיפא וכו' הא גופא קשה טוקמי הסיפא שכבר נטל האבידה וא"ל אביו אל תחזיר שאין זוה אלא עשה וס"ד דשוא"ס עדיף ולא יחזיר. גם זה ניחא דאם כבר נטל עובר על מ"ע דהשב תשיבם ככל רגע כפרש"י (כ"ו ב) כבד"ה עובר כו'. אבל השב תשיבם איכא משגבל עד שישיבם ופשיטא שיש לעבור מ"ע דכ"א בקום ועשה משום מ"ע דעיבר בכל רגע. וקדוב לומר דרש"י לטעמי' בפסחים (ו') דפי' דאם לא ביעל החמץ ועובר בב"י שורף ביו"ט ודוחה ל"ת ועשה דיו"ט משום דב"י עובר בכל רגע. וידעתי דאפשר לומר טעם אחר בזה הדברים עתיקים אבל קרוב לומר כמש"כ מש"ה הכרח לפרש דמייירי בלא נטל לידו :

בה שרלה ליישב פי' ההוס' בקידושין (ל"ד) ממה שהקשה הר"י משריפת קדשים לגשים. דרבא באמת קאמר טעם על ש"ק משום הוא לבדו אינו יסוב. דכמו כן יקשה בכבוי הדם דפשוט בבילה (ח') גם לרבא דאבור משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וכי נשים מותרין והא דרבא קאמר דרשה דהוא באמת אינו משום ש"ק. אלא משום מילה שב"ו דאחיא מק"ו ומש"ה פרש"י וממילא ש"ק דאפשר למחר כו' ר"ל מש"כ כה"ד רק משום ל"ת ועשה :

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן קג

ב"ה ב' ח"י טבת תרל"ח וואלאוין.

כבוד ידיד ה' ועטו הרב הג' חריף ובקי כש"ת מו"ה יוסף שרגא פייבל מאלין נ"י אבן פנה בקר"י נאכנה ק' בריסק יע"א.

מכתבו בהדרת קודש מלממה של חורה הגיעני א"נ. וגם נפגתי לשוב לעיין בשמעהא קשה עתיקתא דא. והנה זה דבר מעכ"ת ג"י הרמב"ם פסק כר"ע כדבר מנן הכ"מ היינו שעובר במעי אשה טמא. ומכ"מ מהיישב שפיר הלכה דשני ולדות משום דמורה ר"ע דמגע בית הסתרים טהור כפירש"י חולין (ט"ב) דמש"ה ניחא לר"ע הא דהאשה טהורה. ואע"ג דשני ולדות היה כשני טבעות. מכ"מ מיקרי מגע בית הסתרים כמש"כ מהרש"א בגדה (מ"ב) בבואור פרש"י דמש"ה לא נעמאה החיה משום דמגע בית הסתרים הוא. ודייק מעכ"ת נ"י עוד לשון הרמב"ם משום דמגע בה"ם הוא ולא זכר טעם דטומאה בלועה הוא הפכתי הנה והנה להבין וילרד ע"ד כהר"ה נ"י ולא יוכלתי דאם כן הוא נפל דעת ר"ע בבירא. ובאזיה אופן ס"ל לר"ע דעובר מטמא במעי אמו מדרשה דהנוגע במה. יבא נא דבר מעכ"ת נ"י לפרש דבריו אלה ואקבלם בנחת. אכן עד כה וכה ברור דמש"כ מהרש"א אינו אלא לר' ישמעאל אבל לר"ע החיה טמאה מה"ת וה"ה שני ולדות ומשנתיב כר"י והא שדייק הרמב"ם וכו' משום דמגע בה"ם הוא כלפי פי' הר"ם והר"ם בזה הלוח פ"ו מחלוקת ר"ע ור"י דוקא בנפחה הקבר ומכ"מ מיקרי טומאה בלועה. וא"כ פליגי גם בטומאת אוהל דלר"ע הנוכר מטמא באוהל משום דסוף טומאה ללחה. ולר"י אינו מטמא באוהל עד שיהא נפחה הקבר והעגיל ראש כפיקה ומפרשי משה ה' דשני ולדות

דלא כר"ע בפסול אחר מכ"מ הא חיספו וכשר. ואי אוספו ופסול ע"כ כר"ע ס"ל משום דיש ללמוד פסול קדום מפסול דהשחא שיהי אוספו ופסול. מיהו רמי ב"ח לא ס"ל הכי אלא אוספו ופסול ודלא כר"ע. וממילא הוא נגד פשיטות' דלוי והא דבאמת לא יליף פסול קדום מפסול דהשחא. ובהא דנעמא מסתפק רמב"ח אי דנין השחא מדמיעקרא היינו משום דפסול דהשחא א"ל בע"א. משא"כ פסול טומאה יש ללמוד זמ"ו וכיב"ז כ' התוס' בכ"מ לר"ש דעובר שחיטה בא"ר ל"ש שחיטה. אע"ג דשחיטי חוץ ג"כ א"ר היא מכ"מ א"ל בע"א הוא. ובדרך חידוד י"ל עפ"י פסק הרמב"ם ז"ל דניהו על בגד טמא א"ט כיבוס. ותמה הכ"מ הא לרבנן דר"א לא דנין כו' ע' בכ"מ ובלח"מ. וי"ל דהסוגיא סובר דם קדשים מקבל טומאה א"כ י"ל דס"ל אוספו וכשר ואינו מחלק בין אפשר בע"א ללא אפשר בע"א. וא"כ שפיר שייכא בפלוגתא דר"א ורבנן אבל לפי ההלכה דד"ק אינו מק"ט. וע"כ ס"ל לרב"ח אוספו ופסול ומכ"מ אין דנין פסול קדום מדהשחא משום דא"ר ולא מיבעי לי' אלא בטומאה דאפשר א"כ י"ל דרבנן לא פליגי אדר"א אלא משום דאפשר למי פרה שלא יקבלו טומאה מהמוזה. ומה לי טומאת מת או נדה וכסברת ב"ה בטורות (ל"ה) דהסם טמא משמע אפילו פסולו יולא מגופו. וה"נ לא ילפינן מש"ו טומאה קדומה מדהשחא אבל כאן דנין לכו"ע ואין טעון כבוס :

נפתלי צבי יהודא ברלין:

סימן קא

לקדם רבינו הרב הגאון כו' בקש"ת מו"ה נפתלי צבי יהודא ברלין שלישי"א.

ילמדנו רבינו אי עשה דוחה עשה בשב ואל תעשה. לכאורה נראה להוכיח מסוגיא דב"מ (ל"ב א) ת"ר מנין שאם אמר לו כו' ואמאי הא אין עשה כו' ויש להבין קושיית הגמ' אי על טומאה אי על אבידה אי על שניהם כאחד. ורש"י ז"ל הבין דקושיית הגמ' קאי על אבידה דמזיין אבידה עשה ול"ת. והתוס' (ל' א) ד"ה הא אין פריך על הך דהכא הא הוי לאו ועשה שאינו שו"ב. נראה מזה דמפרשי דקושיית הגמ' קאי על טומאה. ולכאורה קשה מי הכריחם לזה ולא כפירש"י ז"ל. ויש לתרץ דהתוס' לשיטתם מוכרחין לפרש כן בהקדם קושי' (מדף כ"ו א) אמר רבא ראה סלע כו' אינו עובר אלא משום השב תשיבם וא"כ קשה דילמא מיירי הכרייתא באופן זה דנטלה ע"מ להחזירה ואמר לו אביו שלא להחזיר ואינה אלא עשה ותדחה מפני עשה דכיבוד בשב וא"ס. ונראה דזה תליא בפלוגתא דבעה"מ ז"ל והרמב"ן ז"ל דלסברת בעה"מ דאיכא ג"כ לאו דלא תוכל ולא בא רבא רק לאפקועי מלאו דלא תגזול א"ס. אך התוס' (כ"ו ב) ד"ה אינו עובר הקשה מהא דקדושין דחשיב שם השבת אבידה לעשה שאין הזמן גרמא הא בלאו הכי איכא לאו ותיורו היינו בענין שבכאן נראה מזה דלא ס"ל כבעה"מ וא"כ הדרא קושא הג"ל ולשיטתם מוכרחין לפרש דקושיית הגמ' קאי על טומאה וא"כ מקשים שפיר הא הוי לאו ועשה שאינו שו"ב. אבל רש"י ז"ל יפרש כבעה"מ ז"ל וא"כ יקשה לפרש"י ז"ל לבעה"מ ז"ל קושיית התוס' דקידושין. והנראה בזה דהנה התוס' בקידושין (ל"ד א) ד"ה מעקה תירץ הר"י על קושא זו דכ"מ היכא דאיכא עשה שכנגד. אך ההוס' דחו תירץ זה דא"כ ידלקו נשים שמן שריפה ביו"ט. והנה דחיה התוס' אינו אלא לר"א אבל לרבא דסבר טעמא בשבת (כ"ד ב) מקרא דהוא לבדו א"ס. וא"כ א"ס דרש"י ובעה"מ ז"ל מפרשים דקושיית הגמ' קאי על אבידה. ומדף כ"ו לא קשה דהא איכא לאו וקושיית התוס' מקידושין יתרנו כה"י ודחיסה אינה דרבא לשיטתו א"ס. אך זה אינו אלא לבעה"מ ז"ל אבל רש"י ז"ל מפרש (כ"ו ב) דלאו אינה אלא כו' וא"כ סובר דאינה אלא עשה וא"כ הדרא קושא הג"ל להוכיח' אם לא דינחא דס"ל לרש"י דעשה לא דתי עשה בשב ואל תעשה. ויטיב כבוד גאונים להשיב וכו' :

יקותיאל בר' יהושע עש"יין כפיר החינה פ"ק ראי"גראד. יום ג' ר"ח המזו תרלו לפ"ק.

ולדות בלדה בבית ומשום עומאת אוהל. ור' מאיר דא' בשני שפירים טור ס"ל לר"י דאפילו העגיל ראש כפיקה ונפתח הקבר אינו מטמא ולפי זה נשאר הר"ש בקוביא דר"מ אדר"מ יע"ש. אבל הרמב"ם ס"ל דלא פליגי דין אוהל כלל וקודם שנפתח הקבר הוא דמקרי טימאה בלוטה ולכ"ע אינו מטמא באוהל. ולאחר שנפתח הקבר שוב אינו טומאה בלוטה אלא בית הסתרים וזה אינו טיך אלא לטימאת מגע. אבל לטומאת אוהל לכ"ע טמא ונוספה דשני ולדות מיירי בלדה בחוץ ואין כאן אלא טומאת מגע. וע"כ מיירי בהעגיל ראש כפיקה שהרי ודא אחד חי וא"כ כבר נפתח הקבר ואין כאן טומאה בלוטה. ומכ"מ טהור לר"י משום מגע בית הסתרים ואע"ג דלר"ע אפילו עד שלא נפתח הקבר היינו בלא העגיל כו' והוא טומאה בלוטה מטמא במגע וכדחנן בחולין הסיה עמאה ע"ז. והא דהאשה טהורה הוא משום דהיא מגע בית הסתרים אבל לר"י לא מיבעי בלא נפתח הקבר דהיינו כשלא העגיל ראש כפיקה שאין לו פתח"ק והיא טומאה בלוטה אלא אפילו העגיל ראש. וטוב אינו טומאה בלוטה שהרי מטמא באוהל מכ"מ אינו טמא במגע משום מגע בה"ס וכפי מהרש"א דגם בזה האופן הוא בה"ס לר' ישמעאל ולמד זה מדרשה דקראי כדאיחא בגמ' וכו' דעתי וברור דבזה קיי"ל כר"י. ועשה גם בגמ' קיי"ל כר"י דהג"ל אכן מעכ"ת נ"י נחזוק ליישב דברי מרן ז"ל דאפילו אי קיי"ל דעובר אינו מטמא מדרשה דכל אשר יגע על פני השדה מכ"מ אפשר לומר דגו"ד ג"כ עמא מדרשה דהאי קרא שהרי הגמ' שקיל וטרי ור"ע עובר במעי אשה טמא מדאורייתא מנ"ל. וכפ"ש דאפילו לא מייחר לא מכ"מ ממשמעותו דעל פני השדה היה לנו לטהר. וא"כ י"ל דהרמב"ם ס"ל הכי והגם שפ"ש קשה וכמו שהקשה הרשב"א מכ"מ לק"מ על מרן אס פי' הכי אברי מעכ"ת נ"י דמשכן נפשיה על דעת מרן ז"ל. אבל אין הדבר מוכרח ושפיר י"ל דמש"כ הרמב"ם דגו"ד מד"ם הוא משום דהג"ל. ולענין פי' הסוגיא לפי מש"כ בדעת הרמב"ם מבוחר יפה שהרי בתרתי פליגי גם בלא נפתח הקבר שהיא טומאה בלוטה גם בנפתח הקבר היינו בהעגיל ראש דשוב אינו אלא בית הסתרים ומלך הסברה מגע בה"ס כזה עמא שהרי דומה לשני טבעות ומכ"מ מטהר ר"י מדרשה דקרא ור"ע לית ליה דרשה זו. ואכתי מנ"ל דעובר במעי אשה מטמא במגע אפילו לא נפתח הקבר והיא טומאה בלוטה (ובלא שום דרשה בזה משמעותי' דקרא דעל פני השדה לאפקי וכתביה בלוטה שאין מקרא יולא מידי פשוטו) וע"ז משני מדרשה דקרא דאפילו הוא בלוט מטמא במגע :

סימן קד
 ב"ה כבוד ידיד ה' ויד"י הרב הגאון חרף ובקי כש"ת
 ב בצלאל הכהן שי טו"צ בק ווילנא.

הגיעני תחול ספרו דמר. ראשית בכורים לה' ולכנן וקבלתיו באהבה אהבת החורה. אהבת עולם לנפש יקרה עבודה הקודש כחקך נושא לעבדה ולשמרה בכבוד חכמה והכונה לעבודה ולחקרה [וכך אני מפרש ניסח התפלה וכן בלבנו לשמור ולעשות ולקיים לשמור היינו משנה השנוי מכבר וכדאיחא בקידושין (ל"י) אשר תשמרון זו משנה. ובת"כ א' הכי הרבה פעמים ולעשות היינו חידושי תורה כלשון גמ' שבה (י') תורהו מתי נעשית והשאלות סו' ג"א הביא הנוסח מתי למדה ומתי לימדה הרי שהלימוד נקרא תורתו דהיינו חידושי תורה חלה בפ"ע ואח"כ לאחרים מיקרי עשיה וכבר החילוהי בקדמה השלשי אות ח' לבאר הגמ' ברכות (י"ז) לעושים לשמה כו' בזה האופן. ובנימוקי תורה ביארתי הרבה בזה יהי שם ה' מבורך] המקום ית"ש יאמן חילו דמור להוסיף לקח עיני המשייכים והאוקדים לפקח. ויבוסם ויומתק לשומעיהם כמעשה רקח ומזכרותיו של כהן הגדול באהבה חבורך נפשי גם אני העומם בערדה ובלעד ויוגן מרוב כושל ועבודה. ויעמידני ברחמי על פרי עמלה וסודה עשויים באמת וישר קבועים לפני עם ועדה :

והנה מחכיבותי דמר החילוהי חנו"ל לראות באיזה מקומות. ולהיות לעד הנני להעיר איזה דברים במש"כ לענין אפר בגדים המנוגעים שאסורין בהנאה ולמד מתוספתא עתיקתא בערלה (פ"ג). וחקר עוד באפר בית מניגע מחלה הנני להעיר דבירושלמי ערלה יש שנינו נוסחאות בדפוס זיטמיר. ובל"ס כך הוא בדפוס יבן א"י מחלוקת אי תליא איסור בעומאה ומשמע דמטיק דאפילו למאן דס"ל עלו מטומאתן מכ"מ אסור בהנאה ומקרא ממארת וכן פי' בעל פ"מ. וט"ס זו היא ה' לפני המל"מ שהביא מעכ"ת שו'. אבל בדפוס אמשטרדם שנדפס עם פי' מהר"א פולדא אי' ביום אחר והיא שהביא מעכ"ת שו'. ונאמן עלינו הרמב"ן ז"ל שהביא הכי ג"כ בנימוקי תורה ס"פ תוריע. ואין אחר נוסחת הרמב"ן כלום ולא מהמל"מ ופ"מ :

עוד זאת בכל ט"ס ירושלמי אי' א"ל שניא היא דכתיב נתילה נתילה. מש"ה פי' המל"מ ופ"מ ואחריהם ב"א מעכ"ת שו' והעתיק שניא היא דיליק נתילה דבית בג"ש כו'. אבל בנימוקי הרמב"ן ז"ל אי' הכי שניא היא דכתיב ב"א נתילה. ופירושו כמשמעו מאי מקשה מאפר הבית על הא דתניא כל הנשרפין אפרן מותר הרי בית המנוגע אינו בשריפה אלא בנתילה. ובאמת לכאורה קשה להיפך דקארי לה מ"ק לה. וכי לא ידע ח"ו דבית המנוגע אין מלואו בשריפה. וז"ל דמקשה הכי דכמו טעמא דנשרפין אפרן מותר משום דנעשית מותן כמ"ש התוס' שלהי מס' תמורה. ה"נ בית המנוגע דמלואו בנתילה. ושריפה בכלל נתילה ואין נתילה יותר מזה ומשני דהא ברור דבנתילה בלי שריפה אסור בהנאה מדכתיב ממארת וא"כ ממילא אפילו שרף גם כן אסור שהרי זה אינו בכלל המלוא. מש"ה אפילו שרפן לסוד אסור בהנאה איך שהוא הפי' ביירושלמי ברור שלא מנ"ש ב"א אלא מנופא דקרא. משתה נבא לדין בגדים המנוגעים דכתיב ב"א שריפה לכ"ע מותר בהנאה שהרי כך שנינו בפ"י כל הנשרפין אפרן מותר. וכ"כ הרמב"ם ה' טו"ז פי"ג הי"ב וכן אס קללו ועשאן מוכין הרי הן עמאין ואסור בהנייתן מבוחר הא אס שרפן ונעשין אפר טהור ומותר בהנאה. איברא זה הדין שכ' הרמב"ם ז"ל לא נבחר מקורו ואע"ג שהוא פשיט מכ"מ

ולדות בלדה בבית ומשום עומאת אוהל. ור' מאיר דא' בשני שפירים טור ס"ל לר"י דאפילו העגיל ראש כפיקה ונפתח הקבר אינו מטמא ולפי זה נשאר הר"ש בקוביא דר"מ אדר"מ יע"ש. אבל הרמב"ם ס"ל דלא פליגי דין אוהל כלל וקודם שנפתח הקבר הוא דמקרי טימאה בלוטה ולכ"ע אינו מטמא באוהל. ולאחר שנפתח הקבר שוב אינו טומאה בלוטה אלא בית הסתרים וזה אינו טיך אלא לטימאת מגע. אבל לטומאת אוהל לכ"ע טמא ונוספה דשני ולדות מיירי בלדה בחוץ ואין כאן אלא טומאת מגע. וע"כ מיירי בהעגיל ראש כפיקה שהרי ודא אחד חי וא"כ כבר נפתח הקבר ואין כאן טומאה בלוטה. ומכ"מ טהור לר"י משום מגע בית הסתרים ואע"ג דלר"ע אפילו עד שלא נפתח הקבר היינו בלא העגיל כו' והוא טומאה בלוטה מטמא במגע וכדחנן בחולין הסיה עמאה ע"ז. והא דהאשה טהורה הוא משום דהיא מגע בית הסתרים אבל לר"י לא מיבעי בלא נפתח הקבר דהיינו כשלא העגיל ראש כפיקה שאין לו פתח"ק והיא טומאה בלוטה אלא אפילו העגיל ראש. וטוב אינו טומאה בלוטה שהרי מטמא באוהל מכ"מ אינו טמא במגע משום מגע בה"ס וכפי מהרש"א דגם בזה האופן הוא בה"ס לר' ישמעאל ולמד זה מדרשה דקראי כדאיחא בגמ' וכו' דעתי וברור דבזה קיי"ל כר"י. ועשה גם בגמ' קיי"ל כר"י דהג"ל אכן מעכ"ת נ"י נחזוק ליישב דברי מרן ז"ל דאפילו אי קיי"ל דעובר אינו מטמא מדרשה דכל אשר יגע על פני השדה מכ"מ אפשר לומר דגו"ד ג"כ עמא מדרשה דהאי קרא שהרי הגמ' שקיל וטרי ור"ע עובר במעי אשה טמא מדאורייתא מנ"ל. וכפ"ש דאפילו לא מייחר לא מכ"מ ממשמעותו דעל פני השדה היה לנו לטהר. וא"כ י"ל דהרמב"ם ס"ל הכי והגם שפ"ש קשה וכמו שהקשה הרשב"א מכ"מ לק"מ על מרן אס פי' הכי אברי מעכ"ת נ"י דמשכן נפשיה על דעת מרן ז"ל. אבל אין הדבר מוכרח ושפיר י"ל דמש"כ הרמב"ם דגו"ד מד"ם הוא משום דהג"ל. ולענין פי' הסוגיא לפי מש"כ בדעת הרמב"ם מבוחר יפה שהרי בתרתי פליגי גם בלא נפתח הקבר שהיא טומאה בלוטה גם בנפתח הקבר היינו בהעגיל ראש דשוב אינו אלא בית הסתרים ומלך הסברה מגע בה"ס כזה עמא שהרי דומה לשני טבעות ומכ"מ מטהר ר"י מדרשה דקרא ור"ע לית ליה דרשה זו. ואכתי מנ"ל דעובר במעי אשה מטמא במגע אפילו לא נפתח הקבר והיא טומאה בלוטה (ובלא שום דרשה בזה משמעותי' דקרא דעל פני השדה לאפקי וכתביה בלוטה שאין מקרא יולא מידי פשוטו) וע"ז משני מדרשה דקרא דאפילו הוא בלוט מטמא במגע :

ועדיין קשה לי הא דקאמר בפשיטות דר"ע ס"ל עובר במעי אשה טמא. ומנ"ל לה"ס כ"ז והלא לא מלינו כרייתא מפורשת בזה אלא הא דדריש מקרא דע"פ השדה לרבות גו"ד ואכתי י"ל דמכ"מ בלא העגיל ראש והיא טומאה בלוטה טהור. ולא פליג על ר"י אלא כשנפתח הקבר דהיינו כשהעגיל כו' והיא בית הסתרים ואין לומר דע"כ דריש במה בנפש לרבות עובר שהרי לרביעיית דס דריש מדכתיב ועל כל נפשות מה. דא"כ לר"י נמי הא דרשין נפשה מה לענין רביעיית דס שמטמא. ובאמת כבר הקבו התוס' בד"ה שתי דתרי קראי למ"ל וא"כ היכן מנינו מחלוקת ר"ע בזה. ונראה דמקור המחלוקת תליא במשנה אהלות פ"ב דס קטן שניא טלו רע"א כל שהוא וחב"א רביעיית. וטעם מחלוקתם מבוחר בספרי פ' חקת הנוגע במת לכל נפש אדם להביא את בן שמנה משמע מביא בן שמנה ומביא את דמו ח"ל בנפש האדם להוליא את דמו דברי ר' ישמעאל רע"א נפש אדם להביא את דמו כל"ל ופי' בן שמנה ויה"ה נפל כ"ש משמע מביא את בן שמנה ומביא את דמו פי' אפי' לא הגיע עדיין שיהא בו רביעיית שיעור נפש האדם אשר הוא חי. ח"ל בנפש האדם פי' בקול השני כתיב כל הנוגע במת בנפש האדם מנ"ל האדם אשר יגע ב"א לחיות בזה השיעור. והוא רביעיית רע"א נפש אדם להביא את דמו פי' במקרא הראשון כתיב לכל נפש אדם משמע אפילו כ"ס. משתה הא דג"ל מהא דכתיב במת בנפש האדם דרביעיית דס הבא מן המת שמטמאה לא שנלרכנו לרבות העומאה דזה ידענו מדכתיב ועל כל נפשות מה לא יבא אלא למעט פחות מרביעיית אפילו הוא כולו. והא דקאמר בגמ' האי מיבעי לי' לרביעיית דס כו' שמטמא. אורחא דגמ' כך הוא שהרי ודאי י"ל מזה המקרא דרביעיית מטמא. אבל באמת לא נלרכנו אלא ללמד דוקא רביעיית (ח"ב)

ע"כ אומרים שיר של שבת וגדחה הזי"ו ל"ך. ומה העטם אין אומרים הזי"ו ל"ך :

יירדו עשמו נפתלי צבי יהודה ברלין.

סימן קה

תשובה יריי בנאהק באדעם עיד מאמר אנדה בספרי.

בספרי פ' ואחחקן יש שקראו עלמם עבדים וחשב לדינאל חמ"ז

שנקראו עבדים מפי נ"ג. והלא כמו כן אמר עלי לשמואל ואמרת דבר כי שומע עבדך. והרגיש בעלמו הישוב דבשבל שהכתיבים אומרים כן על דינאל חמ"ז מישאל ועזריה שפיר חשב הספרי שנקראו עבדי ה'. וכו"ה בלחמ דדרשא חז"ל מלוי מלשון שימת ב"א וכו"ז אינו רק מדכתיב ברוה"ק בחג"ך כמו בברכות (ט') עובר עלינו תמיד. דרשו שהמכנים אורח דומה למקריב תמידין והלא דברי השנומית היא ומלך הסברא לא כיוונה בדבר'י כן לדרשה זו. וא"כ לא ניתן להדרש אלא משום דנכחז הכי בספר מפי הגבאי. וכבר כתבתי מזה בהקדמה לחיבורי הע"ש חלק שני אות. אמנם עדיין לא נתיישב בזה קושיא מע"ל אמאי לא חשיב הא דעלי לשמואל. והרי מכש"כ שיש להביא רא'י מעלי שהיה נביא וכהן גדול איך הרשה לומר עבדך אם לא שנקרא מפי ה' במעלה זו. ויותר מזה הקשה מע"ל מחיובו אליהו יונה וחזקיהו שנקראו בפי הכתובים עבדי וגם בנ"ג כתיב עבדי בירמי' (כ"ה ומ"ג) ויישב מע"כ עפ"י אנדה בסנהדרין (ק"ה) ועדיין אין בזה כדי שביעה ומחכה לחיובתו. והנה קודם כל הגני להקדים הגנת המדרש ויקרא רבה פ"א נקראו הגבאים מלאכים ה"א וישלח מלאך כו' אר"י מביא אב שלהן נקראו הגבאים מלאכים ה"ד ויאמר חגי מלאך ה' במלאכות ה' ונדחקו המפרשים בביאור. ונראה דהנה הוראת מלאך הוא שליח כידוע וכמות ההיאר על הפעולה הוא בשני אופנים או בשעה שהוא עושה פעולה אפילו אינו רגיל בה או בשביל שהוא נולד ורגיל בה נקרא ע"ש איהיה פעולה אפילו בשעה שהולך בשוק ולא עוד אלא שזרעו נקראים ע"ש פעולת אביהם כמו משפחת החייטים וכדומה. והיינו משום שראש משפחתו ה' מיוחד לפעולה זו ומזוין בה ומעשה היה אפשר לומר דלא נקרא נביא מלאך אלא בשעה ששלח מהקב"ה. אבל לא בשעה שאינו עוסק בשליחותו ית"ש ומש"ה הוסיף ר"י שמצית אב שלהן נקראו נביאים מלאכים. פי' דשמש וזכרם הוא תמיד מלאכי ה' אפי' בשעה שאינם הולכים בשליחות כמו הנקרא ע"ש בית אב שלו. והביא ראיה מדרשולך הכתוב לומר שאמר חגי מלאך ה' במלאכות ה'. אלמא דאפשר ה' לומר דחגי נקרא מלאך ה' אפילו אינו בשעה שהולך במלאכות ה' הא ע"כ אהה למד במב"א שלהן נקראו הגבאים מלאכים. ומעשה נחזור לתואר עבדי שהוראתו כמש"כ הרד"ק ריש ס' יהושע שפועל כל עניניו אפילו עניני עוה"ז ונרצו לשם פעלו ית"ש. וזהו בלחמ לשון המכילתא פ' יתרו עבוד מלכא אחרי אדוני. ומכ"מ הוראת עבד אפשר על אוחו שעה שעובד לשם אחר אלא שא"כ לא נקרא עבד המופקע עבד אלא על אוחו שעה. והנה נלעזינו כולנו לעבוד את ה' ולא ה' הנווי בלא עמוק בשום דבר זולת בעבודתו ית"ש אשר זהו בלחמ מדרגה גבוה מיוחדת לחסידי עליון. אלא בשעשה בלבו עובדין לאלוה מלוא כבודת כל אדם בר דעת שיש אלוה בורא ומשגיח בעולם יהי' עבודתו לה' וכך היא עבודת ה' כסורה וכמלוה אבל מכ"מ יש שעות פנויות שאדם עבד מכוון לעלמו כלשון ב"ר עה"פ ויהי האדם לנפש חיה. ובאיכ"ר עה"פ נחנני ה' בידי וגו'. ובהו יובן מאמרם בפי' מצות עה"פ ואוחו עבוד אס אהה מפנה עלמך לתורה כו' ביארו חז"ל תנאי הכתוב שהטיל לפני ובשמו תשבע אס תהיה במדרגת את ה' אלהיך תירא כאברהם איוב ויוסף ואוחו עבוד היינו שכל מעשיך יהיו לפעולת ה' ולא זולת או אז ובשמו תשבע. ואס לאו אסור לישבע אפילו על האמת. ומעשה מובן שיש נקרא עבד ה' בשעה שהולך ועושה לשמו ית"ש אבל לא זהו הנקרא עבד ה' תמיד. ובא ההגא ומשיב שנקראו עבדים למקום אפילו שלא בשעה שגלגשו מפי המקום לילך ולעשות והיינו משום שהיו מיתדים מעשיהם לש"ש כעבד שגלגל אחרי אדוני. אבל בשעה שאמר עלי לשמואל שיאמר דבר כי שומע עבדיך

מכ"מ יודע דרכו בקודש שלא להביא אלא מן השטיי בפי' אלא היא התיספחא שהביא מעכ"ת שי' [עטוה הוא ובחמת הוא לשון משנה נגעים פי"ב] ורק יש שם קלת טה"ד ונ"ל עפר בגדים שנהגטעו ואפר בחיס כו'. והיינו עפר בגדים שכתתן ועשאן מוכין והיו עפר כמו עפרותית זהב. אבל אפר בגדים והאי טהור ומוחר אע"ג דכתיב ממחרת קאי על כיתתן ועשאן מוכין ואפר. אבל שרפן כמלותן הוחרו משא"כ בחיס דע"כ קרא דמחרת בא לרבות אפי' נעשה מלותן ונתתן אסורין. וממילא אפילו שרפן שאין בזה שום מלוא באיסורין קיימי :

והנה על מה שמיאן מר לקבל הגהתי בשאלות. וכאשר בלחמ גם בכת"י הכי הוא כמו בנדפס וכמש"כ בעלמי בפתח השלטי אות ג' ולא כחדתי ח"ו אמתו לפני קהל רב מכ"מ מה אעשה שלא מלחתי בעניי ביאור אחר בלשון רבינו השאלות דבנגעים היא תומרא כמה שלא אמרינן מיכתית שיעורא. ונאמן עלי מעכ"ת שי' שיש לו ביאור יפה ואס עטוה ירצני יודעיני גם טרם ילא לאור הקו"א אשר יעד להוליא ברעות ה'. ואמנם גם בל"ז לא אחד דהכי טוניא דעלמא שלא נוכר בכל החלמוד ככרא דכתותי מיכתת שיעורי' אלא בע"ז ועה"ג. ולא לשחמיט חזא דוכתא בש"ס בשאריו אה"ג דלימא הכי וכבר הבאית בהע"ש לשון רבינו הגר"א ז"ל בהע"ע. אלא שלא נתבאר מקור הדברים עד שעמדנו על דברי רבינו השאלות ז"ל לפי הגהתי והמקום ית"ש ינחנו בלחמ ויאיר עינינו להוליאנו מחשבת הספקות. אך נפלאתי על מעכ"ת שי' מי סני ליה ליישב דעת בעה"מ והראב"ד כמש"ה הגר"א ז"ל והראתי לדעת מקור הדברים ברעב"א חי' טובה. וה"ה כלה"כ דכתיב בפי' סן חוקד אס מכ"מ אינו בלשון מ"ע ממש :

משיב

מעכ"ת שי' ליישב טעם שאין נ"כ בכל יו"ט בשחרית הוא משיב דלו שיש נ"כ במוסף מעמידים על קושיית ר"י אי מה החס כו' וכמו כן בענין חטאת ג"כ ורק בכל יום שאני דכתיב כל הימים. תמה אני וכי יאמר מעכ"ת שי' דגם בבמה"ק לא נשאו כפיס ביו"ט ובר"ח במעשה התמיד ח"ו. וגם הלא בירושלים עוד היום נ"כ גם בשחרית אפילו ביו"ט וזכרוננו ששמעתי כמדומה מחותני הגאון מהר"ן הגאב"ד דוואלובין ז"ל שפעם א' הסכים רבינו הגר"א ז"ל להגיה נ"כ בכל יום בבית מדרשו. ועכבוהו מן השמים ונלקח לבית האסורים בעת החלוקת הנוראה בוילנא ל"ע. ואח"כ חו"ז הגאון אביר הרועים מוהר"ה ז"ל הסכים ביום א' שציוס המחרת יצוה לישא כפיס. ובאותו לילה נשקף חגי העיר ובה"כ שבציר וראו והתבוננו שיש בזה איזה דבר סוד בסחרי השפעת הכרעה היווד ע"י ב"כ בחו"ל. ואין חמנו יודע עד מה :

מה

שהעלה מר כציר של יו"ט ור"ח. הגה בגוף הדין במקומם בבמה"ק אשר נוכה לתדות בבית אלהינו ב"ב. לדקו מאיד דברי מעכ"ת דהא שיר של שבת חוזה של יו"ט היינו הזי"ו ל"ך. אבל שיר של תמיד השחר הוא בפ"ע כמו שהי' נסכי התמיד קודם להקרבת המוסף כברייתא דאבא שאול. וא"כ היו הנסכים של שחר ושל מוספין ביאים בפני עלמם ע"כ ה' לכל ניסוך שיר בפ"ע והכל כדבר מעכ"ת שי'. אלמא מה שהעלה מזה להגיה גם אללנו שני שירים ביומי המוספים לבד ש"ק ומשום שאין אומרים הזי"ו ל"ך והוא מנהג כמה קהילות. אבל נגד הנהוג בבית מדרשו של הגר"א ז"ל וכן בבית הישיבה הק' דפה"ק מיומת חו"ז אביר הרועים ז"ל. והאריך אפשר לומר שלא דק במעשה רב בסי' קנ"ז וקנ"ח בד' רבינו הגר"א ז"ל בדבר שהוא נהוג בכל ר"ח ויו"ט אלא כך הענין שאחרי שמנהג ישראל שלא לומר שיר של תמיד השחר אחר תפלה אלא אחר מוסף וה"ז כמו שני מוספין שמוציאין הנסכים בשעה א' ושיר א' לשניהם. ואולי בלחמ אס עברו ולא הביאו נסכים אחר התמיד ואחר הקרבת המוסף הביאו שני הנסכים כלאחד אפשר שכוון כן אין אומרים גם בבמה"ק אלא שיר א'. מש"ה ביו"ט ור"ח כשיש שני שירים לפניו שיר התמיד ושיר המוסף שהוא מקודש אומרים שיר המוסף. ולא משום דמקודש קודם דבזה ליתא שהרי תמידים קודמים למוספים ומטעם דאי' בזבחים (ג"א). אלא משום דאחמיל בזבחים ומדיר ושאי"ת וקדם לשאי"ת יש לגומרנו כדמסיק בזבחים שם. וכן פסק הרמב"ם ז"ל מש"ה מקדימין השיר של מוסף לשל תמיד שאינו מענין היום כלל. משא"כ בשבת דגם שיר של יום הוא שייך לקדושת היום

עבדך מזמנו בשעה זו הנני שומע לקיים דבריך. ואין זה עבד שכיוון הספרי;

נפתלי צבי יהודה ברלין.

סימן קו

ב"ה א' כ"ט לספרי בני"ה ת"ר.

ידידי ועמיתי הנצמד בעמקי לבבי סחור הרב כבוד מ"ה נפתלי צבי יהודה ש"י.

בפאסט העבר כחבתי לו ושם ביארתי מה שנתחדש לי בסדר מועד. עתה וכו' והנני להשיבו בדבר מזה שרלה חבתי ש' לישב דברי הר"מ בקידושין (כ"ז ב) בחוספות מה שלי וכו' לומר שגוגת הר"מ שמתר באכילה לאחר פדיון דאי לא הכי קדושה שבהן להיכן הלכה. והישיב לראות דמהני בהן פדיון שע"י השחיטה נעשו בה שנים ורוב שנים וכו'. והאריך עוד שמה נתיישב בסוגיא דבבבוי וכו'. מה מתקן לחי אמרו יידידי ש' אכל תורה היא ואין חולקין כבוד וכו'. ידידי אם למלאו פתח להסיר הבשר היו הר"ם הגה יוסף נקלה להסיר לגמרי ולהוליך את השומע בחוק אפילו מידי כרת ע"י שאלה. וכמבואר בש"ס נדרים (ע"ה) וב"ב (ק"ב).

ואו גומילא הבשר מותר אלא ע"כ אין סתירה כי ככאן לשון הגמרא גיה שלי בשלך וכו' רגום כל זמן שהיא שלי אין לה הסיר ומעשה גס ע"י פדיון או אין זה שלי אבוב לומר דלשעה זו נעלם מידידי ש"ס ערוך חולין ריש פ איתו ואת בנו קדשים בחוק ושניהם פסולין וכו' ושם (דף פ') אמר ר' אושעיא וכו'. ואם יאמר שכתבן בק דושין א"ר יוחנן בשם ר"מ. והנה בפי' כיסוי הדם (פ"ה ב') לא לכל איזר ר' מאיר וכו' מודה הוא שאין סתירה באכילה וכו' ע"כ ע"א. עתה אומר מה שלבי חפץ בדעת הר"מ ז"ל וזהו שהר"מ דקדק מפרש"י ז"ל שגראה מדבריו שהזריקה היא המתרת בקדשים בפנים ואלו שבחוק אין מי שיתיהם [וע' בתום] שיתוסף בלשונם פי' בקידושם וכו' ע"י דברי רש"י ז"ל שלפנינו. ומכיון כדבריו ע"כ וזה יסולק קושיית מהרש"א ז"ל ומהר"ם לובלין ז"ל על דברי החוס' הלוי' וש"י הקשה הגה מלנו שמתה מוליאה מידי מעילה וה"ל שחיטה מוליאה בפנים מידי איסור אמה"ח. ומותרת באכילה מאיסור היי"ח רק שמתעבת הזריקה היא מדין הקרבן איזה שיה' וא"כ בה"ך שאין כאן זריקה איסור אמה"ח עכ"פ חלק הלך לו ע"י בחיטה ומעשה מלגן שאסורה בהנאה. ולכן פי' הר"מ מה שלי וכו' ז"ל אין כ"ח ויקבל רוב ברכה וח"ס מאדוה"ס כמות נפשו מח"ו המלפה ומשחוקק לקבל עוד חידושי הורה להתבונן ולהשתעשע:

ידידו ועמיתו יעקב ייב ביעיניקי.

סימן קז

ב"ה ג' אשר א"ך בסוב"ה יברכו בני ישראל ת"ר לפ"ק.

כבוד ידידי כחור הרב המופלג וכו' י"א כ"ש מי

יעקב ליב ש"י.

מכתבו

וכו' והנני להשיבו על דבריו מטעמי הגמות אשר השיב על דברי בפי' דברי החוס' דקידושין (כ"ז ב) והשיב א"כ שרלו למלאו הסיר הכרה הי' למלא בשאלה:

ואני אומר כי אין דמיונו עולה ויפה. דאם נשאל ומתימין לו עוקר הנדר משיקרו וכו' לא הי' של שמים מעולם. כזה ודאי אין לומר מה שלי בשלך אסור כי לא הי' מעולם שלי אבל בפד'י אחר שחיטה מ"מ בעת שחיטה הי' נקרא שלי דפדיה איט עוקר. ולא עוד אלא אפילו אח"כ אסור בגיזה ועבודה וכדומה כמבואר בתמורה (ל"א) ושפיר הקשו בתום דאם הפי' של מה שלי בשלך אסור באכילה משמע ודאי לא מהני פד'י ונתקל הי' לו לדמות את דברי כ"מ דהסתייג בעה"כ אפשר בשאלה. אבל אחר מי איכא

בשאלה וכניהם דברים פשוטים הם. אלא מפני שכ' ידידי מחו' שרולה להתבונן ולהשתעשע בדברי הולרכתי למען כבודו והאבנח נפשו להאריך עוד ולפלפל בזה קלח. ולכאורה הייתי מסתפק מאד בענין יש שאלה בהקדש. דא"כ למה ארבע חטאות מחוח ישאלו הבצלים עליהן ואין לומר דכך היה הלכה (ע' ב"ק ק"ב ב' אמרי חטאת כו') דלא מהני אפילו עקירה מעיקרא. הא ליחא דאמרינן בשבועות (י"א ב) דמהני לב ב"ד מחנה עליהן. משום דעוקר ההקדש ועוד הא דתמן בפי' התערובות דאם נתערב קרבן יש מן שימותו כולו ויש מן שכולן ירעו עד שיסתאבו. ולמה לא ישאלו עליהם וכי כולן מיירי בשמתו הבצלים וכן הא דאמרינן בזבחים ובכ"מ דבע"ה נידחין ואין להם תקנה ולמה. ועוד דאמרינן בגדרים (ג"ח וגי"ט) דהקדש הי' דבר שיש לו מחירין משום דאיסתבו בפד'י ותרומה הוא דבר שאין לו מחירין הגם דיש בשאלה משום דליכא מזה לאיחשוי אצו כל דבר שיש לו מחירין בעי מזה להסיר האף דהר"ן ז"ל ד"ה תרומה ביאר קלח טעם משום שאין לו הסיר מעלמו לא נויקרי דבר שיל"מ דבריו ל"ע דמשמע מחוס' ע"ז ב' ד"ה טבל דדוקא מקום שיש טורח והולאה אמרינן כן. וישוין עוד באריכות בספר תורת הבית להרשב"א ז"ל בבית רביעי שער רביעי דגם הוא כתב דדוקא מקום שיש פסידא וכדומה ואפסח אלא פתחא לגפשי. וכו' יהי' בעזרי ואל יט אשורי מדרך האמת ועמיק עוד יותר:

דוה

ידוע דגדר יתיר בפסח או בחרטה. ולדעת הר"מ מרוטנבורג דדוקא בפסח יעוין באריכות במרדכי מס' שבועות. ולדעתי לא יתכן לומר חרטה כלו בהקדש מזה וכדומה. וישוין נדרים (כ"ב ב) בר"ן ד"ה נדרים וי"מ וכו' הגם שכ' דכבר התענה הוא משום דלחטאתי אין שום מליה לת"ח אבל בהקדש או תרומה דמלוה ועומד אפילו נדבה מ"מ מזה איכא ודאי קשה להיות תורה על הראשונות ואף אם עבר והסיר בזה האופן ומלא חכמים שהסירו לו מה שעשה עשה. אבל לכחלה א"א וכן פתח אם יש לו פתח ודאי טוב מאד אבל אם אין לו פתח רק שיעשה פתח מזה גופא דאם הוה ידע דיתערב או ידחה או ישחט בחוק לא הי' גודר זה הוא נולד גמור דלא מלוי כלל. וידוע דאין פתחין בנולד ומה נעמו דברי הרשב"ם ב"ב (ק"ב ב) ד"ה יש הקדש דכ' ומלא לו פתח דמבואר דזה שנסחט בחוק לא הי' פתח וזהו יתורן הכל בעשה"י. ולכן הולך הש"ך לומר בהקדש דהוי דבר שיש לו מחירין משום פדיון ולא משום שאלה אף דהלכה דיש שאלה בהקדש. ולא עוד אלא שזה שלא דבר שיש לו מחירין מבואר בירושלמי שביעות (פ"ו) דאמר ר"ש משום ר' יהושע ובש"ס דילן מיגו גיזו בעשות הדפוס. וידוע דר' יהושע סבר בעירובין (כ"ג) דיש שאלה בהקדש ולפי מש"כ יחא. אך עדיין ז"ע גדול לפי דברי הסוגיא דערכין שם דאמרינן שיש לו מיגו דאי בעי הוי שאיל. ודילמא לא הוי ליה פתח ונראה בעיני כעת לומר בדרך פלפול וזהו יתורן דעת הרמב"ם שם דפסק כר"א דידירנה הנאה ותמהו עליו הר"ן בכחובות פ' אלמנה ונושאי כליו הכ"מ והלח"מ הלא בספריהם בארובה. והנה כבר הקשו בתום שם ד"ה בשאלה מהא דשבועות יעו"ש. ונלע"ד דהתם אין מיגו כלל דאולי פתח אמיתי אין לו ואין לו מיגו אלא אי בעי לשקר הוי עבד פתח מפולג מזה השקר גופא דהבע"ח נוגשו וזה באמת פתח טוב ולענין זה הוי נאמן בלא עדים ושבועה דלא מלרכין לכל הבא לשאול על נדרו בפסח להביא עדים. ומכ"ש כשהוא אומר שהוא מתחרט ומי יודע האמת אלא נאמן ע"ז דאדם נאמן על ענינו באיסורין יותר מאתא עדים כדאמרינן בכריתות (י"ב א). אולם מ"מ אין זה מיגו דמאי אולמא האף שיקרא מהאי שקרא אדרבה זה יתיר לו בנקל דמי דמעי אם יודקין לו כדאמרינן בשבת פ' כירה ובקידושין (ס"ב ב) דמי ריחא בשא"ה יתיר מבקנויט כיון דלא פלט מאיסורא. ונחזי אן בעירובין והנה נחלקו ר"א ור"י בשקלים. והובא בתמורה ובכ"מ המקדש נכסיו והיה בהן בהמה הראויה להקרבה. וסבר ר"י דבהמה קדוש קדושת המזבח והנה ידוע דקדושת המזבח מפקיע לכל היעושות משיבוב ואין לו פדיון. וכאן דתמן המקדש נכסיו סתם מיירי נמי ביש לו אפילו בהמה וא"כ יש לו מיגו טוב דאם הוא רוצה לעשות קנויט על הקדש יתיר טוב לו לעשות פתח בשקר. וכיון דיותר יתיר הכל דגדר שהיתר מקלמו היתר כולו וריות א"כ יתיר מבקנויט. דא"א

לנבות

בזה"ו. ומתחלה אומר שמרן הכ"מ ה' פרה אדומה פ"ח ה"ו הביא לשון פי' המשנה להרמב"ם בזה בקיור. ולא הביא זה הלשון כלל אולי היה לפני מרן העתק אחר וחסר שם דברים אלו אבל הקשה קושיא חמורה בהלכה זו בזה"ל. ואין להקשות גם קידוש ראשון היא בשכר מה שיתן שיקדש לו חזירו דשאיני החס דבשעה שקודש לו נתן לו דבר חפצי שאמר לתת לא מיקרי עושה בשכר ומאחר שנעשה הקידוש בהכשר אינו חוזר ונפסל שיתן לו [ובכרה זו הובא ב"מ מולל מאש ובכרכי יוסף ח"מ ובפחמי תשובה ח"מ סי' י"ג שלמד מכלל המל"מ דאם אחר שכן את הדין נטל שכרו אין דינו בטלים אפילו שאל על שכר קודם לכן. ויודע שם שאל ע"ז מערערין יע"ש] וכש"כ שכיון שהקידוש השני פסול נמלא שלא עשה לו כלום ואין כהן שכר עכ"ל [ולמדנו בזה דעת מרן ז"ל שאע"ג שכיון ליטול שכר מכ"מ אחר שלכסוף לא ה' בזה שכר כשר. ומה יש ללמוד במש"כ בהגהת רמ"א ח"מ סי' ל"ד סי"ח דאם החזיר הממון דינו ועדותו קיימים בו' שאל' אפילו לחזור לדון ולהעיד מחדש. וכבר הביא בפי"ה שם דעת הר"ן ז"ל אינו כן] אבל לפי לשון פי' המשניות לפנינו בא רבנו בזה ליישב קושיא זו בפשיטות דבמה שאמר ראובן לשמעון קדש לי ואקדש לך אין רא' דשמעון עשה שלא כדיון ולא קודש לראובן אלא משום שראובן יחזור ויקדש לשמעון אלא אומרים אנו שגם כל' הפיק רצון ראובן לקדש לו שהרי מזהו היא ואביר ליטול שכר עבור זה. משא"כ ראובן שאמר קדש לי ואקדש לך דמשמעות זה הלשון בשביל שהקדש לי אקדש לך הא אם לא תקדש לי לא תקדש לך מש"ה הוי כנטול שכרו. ואע"ג שעדיין אין הכרה בדבר ולא אמר אלא שמצבא ממנו שיקדש לו וגם הוא יקדש לו גם אם לא ירלה שמעון לקדש לו מכ"מ הוי כאלו הוא המולך אותו לקדש לו במה שיעשה אותו תמורתו ממה שקדם לו מן האשה ונמשמעות אמת היא מזה והטוב והישר לעשות בחנם. ולשון מביבש הוא מן המעתיק ואולי ל"ל מן הא' ומשמעו מן הראשון. ומה למדנו לענין עדות באומר לחבירו העד לי ואעיד לך עדות הראשון כשר משום שאנו אומרים שגם כל' ודאי היה מעיד לו כמו שהוא מזהו ע"ז. משא"כ האומר זה הלשון גילה דעתו שלא חפץ לקיים המזהו אלא בשכר שהבי יעיד לו קודם מש"ה עדותו פסולה. והדבר מובן בזה הוא לפי ראות עיני הדיינים בתשובה השני. והמקום יאיר עינינו לעמוד על דברי הראשונים כי המה האופנים אשר רוח ההוראה בהם נפטים כנפש העמום בעבודה :

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן קמ

תשובה ע"י שניין

ראיתי שהפולג ומדקדק הר' אברהם לאגדמאן סי' דרקק אחרי מש"כ בהעמק דבר פי' שמוס בפסוק ותמלא הארץ אוחס מהם מצבי וכן ח"א מכוון. אבל לשון המקרא אוחס בא ללמד דלא ארץ גושן לבד שהיה מיוחד לישראל ומלאה מישראל לבד. אלא אפילו כל ארץ מזרים שהיה עיקר ישיבת עם מזרים וכ"מ מלאה הארץ את ישראל. ומשמעות אוחס עמם כמש"כ ב"כ ויקרא י"ז ה' עה"פ וזכו וזכוי שלמים לה' אוחס כו'. ובא ר"א הג"ל להשיג מכמה קראי שלא נכתב בשמוס כלל כמו והביט ימלא עשן ושיר הרבה. ע"כ הכחוש אוחס הוא כדון וכדת ומת"ל אין רא' כי לשון ארמי לחוד ולה"ק לחוד עכ"ל. והנה לבאר דבכ"מ שפי"ה הכחוש אלא הפעל מלא הדבר אשר בו נתמלא לא כתיב שום שמוס וכן כאן אלו פי' הכחוש ותמלא הארץ בני"י לא היה כתיב שום אוחס השמוס (וזהו בישיב' ב' כתיב כי מלאו מקדש והוא משום שמשמעות מקדס ממה שיש בקדס היינו כיסוף) אבל במקום שלא פי' אלא הפעל מלא אלא המך על הכחוש מקודם כתיב באות השמוס. אבל לא בשמוס אח ולא בשמוס מ' אלא בשמוס ב' כמו בקבלת ח' אשר אין נעשה פתגם הרעה מהרה ע"כ מלא לב בני האדם בזה פי' ברעה דכתיב מקודם. וכן היה ראוי לכחוש כאן ותמלא הארץ בהם אבל שמוס אוחס משמשו בדבר אחר עמם ומת"ל באתם אין ראיה ל"כ. ורק כעין רא' :

לנבות אלא מקרקעות וכן לר"א אף דכבר דהמוקדים נכסיו כולם לבה"ב מ"מ אי בעי לשקורי יותר ימלא לו בהיתר מבאיכור דר"א כבר בגדרים ריש פ' ר"א דפוסחין לו בכבוד אור"א. וה"ה בכבוד המקום לפי' הרמב"ם בפי' משניות יע"ש דלא כפי' הרא"ש ור"ן ז"ל. ומלוגו שר"א סובר בערכין (כ"ח) דאין אדם רשאי להקדיש כל נכסיו יע"ש בגמ' היינו ח"ק וא"כ שפיר מלי למלאו היהר. ולא שניק אינש היהר ועביד איכורא ולכן הולך הש"ס לומר דסבר דאין שאלה בהקדש. ובל"ז נמי ניחא דברייתא הוא דאוקמיה מחלוקתא בכך וידע ר"א בר"ש דסבר ר"א כב"ש. והנה הרמב"ם פסק כר"א דהמקדים נכסיו כולם לבה"ב. וא"כ אין כאן מיגו כדלעיל דמה ריות בשאלה בשקר יותר מבקטניה ארדבה אולי לא יודקקו לו להחיר. ולכן שפיר פסק הרמב"ם דבשי שדירנה הנאה. איברא הר"ן שפיר מקשה. דהנה הר"ן סבר כר"י דקדושת דמים אינו מפקיע מידי שיעבוד כמבואר בפ' אע"פ. ובגדרים פ' השופטין. והא דאמרינן דבשי פדי' בדינר הוא משום דר"א. אבל באמת אין קדוש כלל ולכן מהני דינר וכן דעת ההוס' ונחלקו החוס' בעירובין (כ"ג ב) ד"ה משום והר"ן פ' אע"פ במטלטלין יע"ש. (וט"ס שם בחוס' הג"ל וכוונתם על רש"י בכתובות שהביא הר"ן שם) ודעת הר"ן דהקדש לא גרע ממכר ופקע השיעבוד א"כ הדרא המיגו. דבשאלה יותר הכל משא"כ בפדיון דלא כפי' בדינר כיון דקדוש מלך הדין. אבל הרמב"ם ז"ל סבר דקדושת בה"ב נמי מפקיע מידי שיעבוד כמבואר בה' ערכין פ"ו והלכות מלוה ולוה פי"ח. ומ"מ מהני פדיון בדינר א"כ אין נפקותא בין קרקעי למטלטלי וכולם שוים דנפדים בדינר. א"כ אין כאן מיגו כלל. ידעתי היטב כי פלפול הוא. והנחתי מקום גדול לכ"ס להתגדר בזה בחריפותו וגם אין מדרכי בכאלה. אולם לעשות נח"ר לכ"ס וידיד נפש לא מנעתי א"ע מזה הפעם אך מה שהתלמתי לדבר בנידון יע"ש שאלה להקדש עודנה לריכס יבז וא"ל לפ"ד להוסיח כלל. וכ"ס יודעתי נא מה שיעלה ע"ד לתרן ולישר מעמקי תבונתו :

עוד

כחז כה"ר מהא דחולין לכאורה היטב כחז דנעלם ממני כל אלה דאם ה' חרות על לוח לבי הסוגיא הזאת הבאתי מכאן רא' לשטת רש"י. אך לפי דעת מע"כ לא הבנתי הלא ישנו בשאלה א"כ מפני מה דמי לקטלה ומקרי שפי"ה שאינה ראוי :

גם מה שפירש דברי החוס' בעניותי לא יכולתי לירד לסוף דעתו. דעכ"פ איכור הקדש רכיב עליה כאשר כבר הרביתי להקשות ע"ז. ומה גם שב' דיה' מותר באכילה ולפי דברי בענין יש שאלה בהקדש ל"ל דהא דאמרינן בגדרים (כ"ט) בשלמא קונמות איכא מלוה לאחשוליו כו' ר"ל ומלוה להתחרט. ופחה לעשות מזה גופא א"א והכינת לדידן. אבל להר"י כבוד שור ז"ל במדרכי שבושות דסבר דאין פוסחין בחרטה רק בפחה דטולר קלח ר"ל דלא ה' בעולם אבל מלי להיות וזהו פי' חרטה הנאמר בש"ס יע"ש א"כ אין כ"מ בין קונמות לתרומה דממ"ל אי נאמר דתערובות שכיחא והוא פחה טוב גם בתרומה הוי דבר שיש לו חסירין. ול"ל דסבר כסברת הר"ן ז"ל משום דליכא מלוה ור"ל כיון דלא ניחא מעלמו לא מיקרי דבר שלי"מ גם זאת ל"ל לדעתו ז"ל דהא דאמרינן בהתערובות דבהמת קרבן שנחשב ימותו כולן או ירעו כו' והקשיתי דישאלו עליהן. וחסירו אינו עולה לפי דבריו דתערובות הוי גולד וז"ל לדעתו ז"ל דתערובות בהמות שלא יכירום הוי דבר שאינו מלוי. ולכן הוי גולד גמור וסברא גדולה היא. וה' יורטי דרך הישר בחורו ועבודתו בלב תמים. יודע עיניו ופשו' נפתלי צבי יהודא בא"א טוה' יעקב ברלין י"י.

סימן קח

ראיתי בכבוד הלבושן. ומתמיה הוא ומרעהו יד"ג הרב החריף השיש מו"ה חיים ליב איינעש שי' על לשון הרמב"ם בפי' המשניות מס' פרה (פ"ז מ"ד) שכ' וכאלו יוליד זה אשר לפניו ויעשה לו תמורה ממה שקדש לו אפילו מן האחת [כן הוא בדפוס ווילנא וויטאמיר ובדפוס אמטרדס אי' מן האמת וע' להלן] אשר הדברים מיותרים ואינם מובנים. והנני בא בזה להבינם בעזרו ית"ש וגם כי נוגעים הדברים להוראה למעשה בדברים הנוהגים (ח"ב)